

गुजरात
पुरातत्त्व मन्दिर
ग्रन्थावली

गुजरात पुरातत्त्वमन्दिर ग्रन्थावली

पालिपाठावली

(प्रथम भाग—मूल पाठ)

सं पा द क—

मुनि जिनविजय

(आचार्य, गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर)

गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर

अ म दा चा द

विक्रम संवत् १९७८

प्रथमावृत्ति, प्राति १०००) * * [किंपत १४ आना

प्रकाशक—

रसिकलाल छोटालाल परीख
मंत्री, गु० पुरातत्त्व मन्दिर,
अमदावाद.

मुद्रक—

केशव रावजी गोंधळेकर,
'जगद्धितेच्छु' प्रेस, १०७, शनिवार पेठ, पुणे.

प्रास्ताविक नोंद

पालीभाषा ए बौद्धसाहित्यनी प्रधान भाषा छे. सम्यक्संबुद्ध अर्हत् मगवान् सिद्धार्थ गौतमना जगत्कल्याणकर उपदेशो अने आदेशो मूळ पालीभाषामां ग्रथित थएला छे. बौद्ध धर्म भारतवर्षमांथी घणा सैकाओ पूवें लगभग सर्वथा अदृश्य थई गरल्यो होवाथी, तेनां साहित्य अने भाषाथी जोके भारतवासियो तो आजे प्रायः बिलकुल अपरिचित छे, तो पण सिलोन, सियाम अने बर्मा जेवा भारतना उपनिवेशोमां ए धर्मनां साहित्य अने भाषानो अद्यापि घणो सारो प्रचार रहेलो छे. थोडां वर्ष थयां मुंबई अने कलकत्ता युनिवर्सिटीए पोताना अम्यासक्रममां पाली-साहित्यने पण ऐच्छिक विषयमां स्थान आप्युं छे, तेथी आपणा देशमां पण दर वर्षे १—२१ विद्यार्थी ए साहित्यना अम्यासी निकळवा लाग्या छे.

आर्य विद्या अने धर्मना अम्यासीने जेम संस्कृत भाषाना अध्ययननी परमावश्यकता छे, तेम प्राकृत अने पाली भाषाना अध्ययननी पण परमावश्यकता छे. जेम संस्कृतना अध्ययन विना पुरातन आर्यधर्मनी एक शाखा के जेने आपणे ब्राह्मणधर्मना नामथी संबोधिए छीए, तेना स्वरूपनुं यथार्थ ज्ञान थई शकतुं नथी, तेम प्राकृत अने पाली भाषाना अध्ययन विना ए ज चिरंतन आर्य धर्मनी बीजी बे शाखाओ, जेने आपणे जैन अने बौद्धना नामे संबोधिए छीए, तेना स्वरूपनुं पण यथार्थ ज्ञान थई शकतुं नथी; अने ए त्रणे धर्मना

स्वरूपनुं ज्ञान प्राप्त थया सिवाय आर्यधर्मनुं समग्र अने संपूर्ण दर्शन थई शके तेम नथी; तेथी गुजरातना राष्ट्रीय विद्यापीठे पोताना आर्य-विद्यामन्दिरना विद्यार्थिओ मोटे संस्कृत साथे प्राकृत अने पाली भाषाना अध्ययनने पण आवश्यकीय स्थान आप्युं छे. तदनुसार ए विद्यामन्दिरना विद्यार्थिओना प्रथम वर्षना पालीभाषाना अभ्यास मोटे प्रस्तुत ' पालि पाठावली ' नी योजना करवामा आवी छे.

आ ' पाठावली ' नी योजना खास करीने कौपनहेगन युनिवर्सिटिना प्रो० डिनेस एन्डर्सन, पीएच्. डी. ए पालीभाषाना अभ्यास मोटे ज तैयार करेला Pali Reader नामना पुस्तकना आधारे करवामा आवी छे. तेथी आ टेकाणे मजकुर प्रोफेसर महाशयनो खास आभार मानवामा आवे छे. तेम ज प्रेसकॉपि अने मुद्रपत्र तपासवा विगेरेना काममा मददगार तरीके पुरा तत्त्वमन्दिरना-राजचंद्र-ज्ञानभण्डार नामना-पुस्तकालयना व्यवस्थापक भाई श्री नानालाल नाथामाई शाहे जे भाग भनव्यो छे, ते बद्दल तेमनो पण मारे अहिं आभार मानवो जोईए.

—गुनि जिनविजय

अनुक्रमणिका

—५२५३—

१. सुंमुपारजातक	पृ० १
२. वानरिन्दजातक	२
३. वकजातक	४
४. सीहचम्मजातक	६
५. राधजातक	७
६. नच्चजातक	८
७. उलूकजातक	९
८. कुरुङ्गमिगजातक	११
९. जवसकुणजातक	१३
१०. ससजातक	१४
११. मतकभत्तजातक	१७
१२. वावेरुजातक	१९
१३. बलाहरसजातक	२०
१४. सुप्पारकजातक	२२
१५. सीलानिसंसजातक	२७
१६. चम्मसाटकजातक	२९
१७. उच्छङ्गजातक	३०
१८. वेदम्भजातक	३०
१९. राजोवादजातक	३४
२०. मखादेवजातक	३६
२१. महोसधस्स आवाहो....	३८
२२. महोसधस्स विनिच्छयो	४२
२३. सक्कासुरयुद्धं	४३
२४. महामायाय सुपिनं	४५
२५. बुद्धस्स उप्पत्ति	४६
२६. चत्तारि पुब्बनिमित्तानि	४८
२७. महाभिनिक्खमनं	४९

२८. पटिञ्चसमुप्पादो	५२
२९. धम्मचक्रपवत्तनसुत्त	५३
३०. यसपञ्चज्जा	५४
३१. आदित्तपरियायं	५७
३२. मारकस्सक	५९
३३. सुंदरिमारणं	६०
३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि द्वैसो	६३
३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं	६६
३६. बुद्धनिब्बाणं	६८
३७. दससीलानि	७१
३८. सरीरस्स ३२ विभागा	७२
३९. सामणेरपञ्चानि	७२
४०. सेक्खधम्मा	७३
४१. सूकरपेतकथा	७५
४२. पेसकार्थाताकथा	७८
४३. उत्तियपञ्हा	८२
४४. मालुंक्कयापुत्तस्स बुद्धो द्वैसो	८५
४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो	८७
४६. सम्मादिट्ठि	९१
४७. पथानसुत्त	९२
४८. धानियसुत्त	९४
४९. धम्मपद	९६
५०. मालुंक्कयापुत्तगाथा	९८
५१. महापजापतीगोतमीगाथा	९८
५२. कपिराजचरियं	९९
५३. महाकस्सपस्स संगीति	१००
५४. सिंहलविजय	१०२
५५. बुद्धघोस	१०५

॥ नमो तस्स भगवतो अरद्धतो सम्मासंघुद्धत्स ॥

पा लि पा ठा व ली

१. सुसुमार-जातक - २

अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते हिमयन्तपदेमे वोवि-
मत्तो कपियोनियं निव्वत्तित्वा नागवल्गे थामसन्पत्तो महासरीरो
सोभम्माप्पत्तो ह्रुत्वा गद्धानिवत्तने अरञ्जायतने वासं कप्पेत्ति । तदा
गद्दाय एको सुसुमारो वसि । अत्यस्स भरिया वोविमत्तम्म सरीरं
5 दिव्वा तन्त हृदयमंसे दोहळं उप्पादेत्वा सुसुमारं आह 'अहं सामि,
एतम्म कपिगजन्त हृदयमंमं स्वादितुकामा' ति । 'भदे, मयं जल-
गोचरा, एम थल्लगोचरो, ति किं तं गाह्णितुं सक्खित्तामा' ति ।
'येन तेन उपायेन गण्ह, सत्थे न लभित्तामि मारिम्मामी' ति । 'तेन हि
मा भायि, अत्येको उपायो ति स्वादापेम्मामि नं तम्म हृदयममं' ति
10 सुसुमारं समम्मामेत्वा वोविमत्तम्म गद्दाय पानीय पिवित्वा गद्दा-
तीरे निमित्तकाले मन्तिक गन्त्वा एवमाह—'वानरिन्द, इमस्मि
पदेसे कमटफलानि स्वादन्तो किं त्वं चिष्णट्टाने येन चरमि, पारग-
द्दाय अम्बल्लवुजादीनं मधुरफलानं अन्तो नत्थि, किं ते तत्थ
गन्त्वा फलाकळे स्वादितुं न वट्ठनी' ति । 'जुम्भीलरान, गद्दा महोदिना
15 पित्तिष्णा, कथं तत्थ गमिम्मामी' ति । 'मने गच्छमि अहं तं मम पिट्ठि
आरोपेन्वा नेम्मामी' ति । सो तं सदाहित्वा 'भायु' ति सम्पट्ठि-
च्छित्त्वा तेन हि 'एदि, पिट्ठि मे अभिच्छा' ति न वुत्ते तं अभिरुहि ।
सुसुमारो थोकं नेत्वा उदके ओर्मादापेमि । वोविमत्तो 'मम' उदके
'म ओर्मादापेमि, किं नु रो एतं' ति आह । 'नाहं त धम्मं सुधम्म-

- ताय गहेत्वा गच्छामि, भारियाय पन मे तव हृदयमसे दोहलो
उप्पन्नो त अह तव हृदय खादापेतुक्कामो' ति । 'सम्म, कथेन्तेन
ते सुन्दर वत, सचे हि अम्हाक उदरे हृदय भवेय्य साखग्गोसु चर
न्तान चुण्णविचुण्ण भवेय्या ' ति । 'कह पन तुम्हे ठपेथा '
5 ति बोधिसत्तो अविदूरे एक उदुम्बर पक्कफलपिण्डिसम्पन्न
दस्सेन्तो 'पस्सेतानि अम्हाक हृदयानि एकस्मि उदुम्बरे ओलम्बन्ती'
ति । 'सचे मे हृदय दस्ससि अह त न मारेस्सामी'ति । तेन
हि 'एत्थ नेहि म, अह ते रुक्खे ओलम्बन्त दस्सामी ति । सो
त आदाय तत्थ अगमासि । बोधिसत्तो तस्स पिड्डितो उप्पतित्वा
10 उदुम्बररुक्खे निसीदित्वा 'सम्म बालसुसुमार, इमेस सत्तान हृदय
नाम ररुक्खो होतीति सञ्जी अहोसि, बालोसि, अह त वञ्चोसि,
तव फलाफल तमेव होतु, सरीरमेव पन ते महन्त, पञ्जा पन
नत्थी'ति वत्वा इममत्थ पक्कासेन्तो इमा गाथा अवोच—

- अलं एतेहि अम्बेहि जम्बूहि पनसेहि च ।
15 यानि पार समुद्दस्स वरं मग्गं उदुम्बरो ॥
महती वत ते बोन्दि न च पञ्जा तदृपिका ।
सुसुमार, वाञ्छितो सि गच्छ दानि यथासुखं ति ॥
सुसुमारो सहस्स पराजितो विय दुक्खी दुम्मनो पज्जायन्तो
अत्तनो निवेसनट्टानमेव गतो ।

२. वानरिन्द-जातक -

- 20 अतीते बाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते बोधिसत्तो कपियोनिय
निव्वत्तित्वा बुद्धि अन्वाय अस्सपोतप्पमाणो थामसम्पन्नो एकचरो
हुत्वा नदीतीरे विहरति । तम्सा पन नदिया वेमज्जे एको दीपको
नानप्पकारोहि अम्बपनसादीहि फलरुक्खेहि सम्पन्नो ।

- बोधिमत्तो नागवले थाममम्पन्नो नदिया ओरिमतीरतो उप्पतित्वा
 दीपकम्म ओरतो नदीमज्जे एओ पिड्डिपासाणो अत्थि तम्मि
 निपतति, ततो उप्पतित्वा तम्मि दीपके पतति । तत्थ नानप्प
 कारानि फणानि स्वाट्टित्वा साय तेनेव उपायेन पच्चागन्त्वा अत्तनो
 5 वसन्तहाने वसित्वा पुनट्टिवमे पि तथेव करोति । इभिना निजामेन
 तत्थ वास कप्पेति । तम्मि पन काले एओ कुम्भीलो सपजापतिको
 तम्मा नदिया वमति । तम्म सा भरिया बोधिमत्त अपरापर गच्छन्त
 ट्ठिम्वा बोधिसत्तम्म हृदयमसे दोहळ उप्पत्तेत्वा कुम्भीर आह—
 'मग्ह खो अय्य, इमम्म वानरिन्दम्म हृदयमसे दोहळ उप्पन्नो ति ।
 10 कुम्भीलो 'माधु होति, लच्छमी ति वत्वा अज्ज त माय दीपकतो
 आगच्छन्तमेव गण्हिस्सामी'ति गन्त्वा पिड्डिपासाणे निपत्ति ।
 बोधिसत्तो दिवस चरित्वा सायण्हसमये दीपके टितो व पामाण ओलो
 केत्वा 'अय पासाणो इट्ठानि उच्चतरो ग्वायति, किन्नु कारण' ति
 चिन्तेमि । तम्म किर उदरप्पमाण च पासाणप्पमाण च मुदवत्था
 15 पितमेव, तेनम्म एतदहोमि— अज्ज इमिस्सा नत्थिया उत्क नेव
 हायति न वट्ठति, अथ च पनाय पामाणो महा हुत्वा पञ्जायति,
 कच्चि नु खो एत्थ मग्ह गहणत्थाय कुम्भीलो निपत्तो ति, सो कीम
 सामि ताव न ति तत्थेव उत्वा पामाणेन सद्धिं कथेन्तो विद्य 'भो
 पासाण ' ति वत्वा पत्तिवचन अलभन्तो यावनतिय पासाणा ' ति
 20 आह । 'पासाणो किं पत्तिवचन न टम्मती ति पुन पि न वानरो 'किं
 भो पासाण, अज्ज मग्ह पत्तिवचन न देमी'ति आह । कुम्भीरो अद्धा
 अन्नेसु दिवमेषु अय पामाणो वानरिन्दम्म पत्तिवचन अदासि,
 टम्मामि टानि म्म पत्तिवचन 'ति चिन्तेत्वा किं भो वानरिन्दा ति
 आह । 'को मि त्व ति । 'अह कुम्भीलो' ति । किमत्थ एत्थ निपत्तो
 25 सी ति । तव हृदयमस पथयमानो ति । बोधिमत्तो चिन्तेमि अन्ने
 मे गमनममो नत्थि, अज्ज मया एम कुम्भीरो वज्जतव्वा ति । अथ
 न एवमाह— 'मम्म कुम्भीर अह अत्तान तु ह परिजानिस्सामि, त्व
 मुग्व विवरित्वा म तत्र मन्तिर आगततारे गहाही'ति । कुम्भीरान

- हि मुसविवटे अकखीनि निमीत्तन्ति । सो त कारण असल्लखेत्वा
 मुख तावुरि । अत्थस्स अकखीनि पिर्यायिसु । सो मुस विवरित्वा
 अकखं नि निमीत्तेत्वा निपज्जि । बोधिसत्तो तथाभाव अत्वा दीपका
 उप्पतितो गन्त्वा कुम्भीलोम मत्थक अकमित्वा ततो उप्पतितो
 5 विज्जुत्ता विय विज्जोत्तमानो परतीरे अट्ठासि । कुम्भीलो त अच्छ
 रिय दिग्वा इमिना वानरिन्देन अतिअच्छेरक क्त' ति चिन्तेत्वा
 'भो वानरिन्द, इमस्मि लोके चतृहि धम्मोहि समतागतो पुग्गलो
 पच्चारिस्से अभिभूति, ते सव्वे पि तुय्ह अब्भन्तरे जत्थि, मब्भे'
 ति वत्था इम गाथमाह—
- 10 यस्सेते चतुरो धम्मा वानरिन्द यथा तव ।
 रुद्धं रम्पो धिति चागो दिट्ठ सो अतिवट्ठती ति ॥
 एं कुम्भीलो बोधिसत्त पससित्वा अत्तनो वसनट्ठान गतो ।

३. वक-जातक

• ७ -

- अतीने एरम्मि अरज्जायतेन बोधिसत्तो अज्जतर पटुमसर
 1, निम्साय ठिते रक्खे रक्खेवता हुत्वा निव्वत्ति । तदा अज्जत
 रम्मि नातिमहन्ते सरे निदायममये उदक मन्द अहोमि, बहू चेत्थ
 मच्छा होन्ति । अत्थेरो वट्टो नेमच्छे दि वा 'एक उपायेन इमे मच्छे
 वन्नेत्वा खादिम्सामी ति गन्त्वा उदकपरियन्ते चिन्तेन्तो निसीदि ।
 अथ त मच्छा दिग्वा 'अि अग्य, चिन्तेन्तो निसिन्नो सी' ति पुच्छिअमु ।
 20 'तुम्हाअ चिन्तेन्तो निमिन्नो म्ही' ति । 'अम्हाअ किं चिन्तेसि अग्या' ति ।
 'इमिं सरे उदक परित्त गोचरो च मन्दो निदायो च म्हातो इगानि मे
 मच्छा किं नाम परि सन्ती' ति तुम्हाअ चि तेन्तो निसिन्नो म्ही' ति ।
 'अथ किं करोम अग्या' ति । 'तुम्हे सचे मग्ग वचन करेय्याथ
 अह वो एके व मुत्तुण्डकेन गहेत्वा एअ पच्चवणपटुमसज्जन् महा-

- सरं नेत्वा विस्मज्जेयं'ति । अय्य पठमकप्पिकनो पट्टाय मच्छानं चिन्तन-
 कवको नाम नत्थि. त्वं अम्हेमु एकेकं खादितुकामो सी'ति । 'नाहं
 तुम्हे मय्हं सद्वहन्ते खादिम्मामि, सचे पन सरम्म अत्थिमावं मय्हं न
 सद्वहय एकं मच्छंमया सद्धिं सरं पम्मिसुं पेमेया 'ति । मच्छा तम्म
 5 सद्वहित्वा 'अयं जले पि थले पि ममत्थो' ति एकं काणमहामच्छं
 अट्ठमु—'इमं गहेत्वा गच्छथा'ति । सो तं गहेत्वा नेत्वा सरे
 विस्मज्जेत्वा मव्वं सरं दप्पेन्त्वा पुन आनेत्वा तेमं मच्छानं मन्तिके
 विसज्जेसि । सो तेसं मच्छानं सरम्म सम्पत्तिं वण्णेमि । ते तम्म
 कयं सुत्वा गन्तुकामा हुत्वा 'मावु अय्य, अह्मे गण्हित्वा गच्छाही'ति
 10 आहंमु । बको पठमं तं काणमहामच्छमेव गहेत्वा मरतीरं नेत्वा
 सरं दप्पेत्वा सरतीरे जाते वरणरुक्खे निर्लीयित्वा तं विटपन्तरे
 पक्खिपित्वा तुण्ढेन विज्जन्तो जीवितकवयं पापेत्वा मंमं खादित्वा
 कण्टके रुक्खमूले पातेत्वा पुन गन्त्वा 'विस्मट्ठो मे सो मच्छो, अज्जो
 आगच्छतू' ति । एतेनुपादेन एकेकं गहेत्वा मव्वमच्छके खादित्वा
 15 पुन आगतो एकमच्छम्पि नाहम । एको पनेत्य कक्कटको अवसिट्ठो ।
 बको तं पि खादितुकामो हुत्वा भो कक्कटक, मया सव्वे ते मच्छा
 नेत्वा पट्टममच्छन्ने महासरे विस्माज्जिता, एहितं पि नेम्मामी'ति ।
 'मं गहेत्वा गच्छन्नो कयं गण्हिम्मामी'ति 'टप्पित्वा गण्हिम्मामी' ति ।
 'त्वं एवं गहेत्वा गच्छन्तो मं पानेम्मामि. नाहं तथा सद्धिं गमि-
 20 म्मामी'ति । 'मा भायि अहं तं मुगहितं गहेत्वा गमिम्मामी'ति ।
 कक्कटको चिन्तोमि—'इम्मम मच्छे नेत्वा मरे विस्मज्जनं नाम नत्थि,
 मचे पन मं सरे विस्मज्जेसति इच्चेतं कुमलं. नो चे विस्मज्जेम्मति
 गीवं अम्म छिन्दित्वा जीवितं हरिम्मामी ' ति । अथ नं एवं आह—
 ' मम्म बक. न खो त्वं मुगहितं गहेतुं सक्खिम्मामि, अम्हाकं पन
 25 गहणं मुगहणं, मचाहं अट्ठेन तव गीवं गहेतुं लप्पिस्सामि, तव
 गीवं मुगहितं कत्वा तथा सद्धिं गमिम्मामी'ति । मा तं 'वज्जेतुकामो
 एम मं' ति अजानन्नो ' माथू ' ति सम्पटिच्छि । कक्कटको अत्तनो
 अट्ठेहि कम्मरसण्डासेन विय तम्म गीवं मुगहितं कत्वा ' इदानि

- गच्छा 'ति आह । सो त नेत्वा सर दस्सेत्वा वरणरुक्खाभिमुखो पायासि ।
 वक्कटको आह—'मातुल, अय सरो एत्तो, त्व पन इतो नेसी'ति ।
 बको 'पियमातुलको अतिभागिनिपुत्तो सि मे त्व' ति वत्वा 'त्व एस
 म उक्खिपित्वा विचरन्तो मय्ह दासो ' ति सञ्ज करोसि, मञ्जे,
 5 पस्सेत वरणरुक्खमूले कण्टकरासि, यथा मे ते सञ्जमच्छा खादिता
 त पि तथेव खादिस्सामी'ति आह । वक्कटो 'एते मच्छा अत्तनो
 बालताय तथा खादिता, अह पन ते म खादितु न दम्सामि, त जेव पन
 विनास पापेस्सामि, त्व हि बालताय मया वञ्चितभाव न जानासि, मरन्ता
 उभो पि मरिस्साम, एस ते सीस छिन्दित्वा भूमिय खिपिस्सामी' ति वत्वा
 10 सण्डासेन विय अळेहि तस्स गीव निप्पीळेसि । सो वत्तक्त्तेन मुखेन
 अक्खीहि अस्सुना पघरन्तेन मरणभयतज्जितो ' सामि, अह त न
 खादिस्सामि, जीवित मे देही ' ति आह । ' यदि एव ओतरित्वा
 सरस्मि म विस्सज्जेही'ति । सो निवत्तित्वा सरमेव ओतरित्वा
 वक्कट सरपरियन्ते पङ्कपिट्ठे उपेसि । वक्कटको कत्तरिकाय कुमु
 15 दनळ कप्पेन्तो विय तस्स गीव कप्पेत्वा उदक पाविसि । त
 अच्छरिय दिस्वा वरणरुक्खे अधिवत्था देवता साधुकार दडमाना
 वन उच्चादयमाना मधुरस्सरेन इम गाथमाह—

नाच्चन्त निकतिप्पञ्जो निकत्या सुखमेधति ।

आराधे निकतिप्पञ्जो वको वक्कटकामिवा ति ॥

४. सीहचम्म-जातक ८९

—०—

- 20 अतीते बाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज मारेन्ते बोधिसत्तो वम्मसक
 कुले निव्वत्तित्वा वयण्णत्तो कसिकम्भेन जीवित कप्पे सि । तस्मिं
 कोले एको वाणिजो गद्रभधारकेन बोहार करोन्तो विचरति । सो
 गतगतद्धाने गद्रभस्स पिड्डितो भाण्डिअ ओतारेत्वा गद्रभ सीहचम्भेन

पारुपित्वा सालियवखेत्तेसु विम्सज्जेति । खेत्तरक्खका नं दिस्वा
 'सीहो' ति मञ्जाय उपमं कामितुं न सक्कोन्ति । अथेकदिवसं सो वा-
 णिजो एकस्मिं गामद्वारे निवासं गेहत्वा पातरासं पचापेत्तो ततो
 गद्रभं सीहचम्म पारुपित्वा यववेत्तं विम्मज्जेसि । खेत्तरक्खका
 5 'सीहो' ति सञ्जाय तं उपगन्तुं असक्कोन्ता गेहं गन्त्वा आरोचेसुं ।
 सकल्लगामवासिनो आवुधानि गेहत्वा संखे धमेन्ता भेरियो वादेन्ता खेत्त-
 सर्मापं गन्त्वा उन्नदिसु । गद्रभो मरणमयभीतो गद्रभरवं रवि । अय'-
 स्स गद्रभभावं अत्वा बोधिसत्तो पटमं गाथमाह—

नेतं सीहस्स नदितं न व्यग्घस्स न दीपिनो ।
 10 पारुतो सीहचम्मेन जम्मो नदति गद्रभो ति ॥

गामवासिनो पि तस्स गद्रभभावं अत्वा अट्ठीनि भञ्जन्ता
 पेयेत्वा सीहचम्मं आदाय अगमंमु । अय सो वाणिजो आगन्त्वा तं
 व्यसनप्पत्तं गद्रभं दिस्वा दुतियं गाथमाह—

चिरं पि खो नं खादेथ्य गद्रभो हरितं यवं ।
 15 पारुतो सीहचम्मेन ख्रमानो च दूसर्या ति ॥ ख ।
 तस्मिं एवं वदन्ते येव गद्रभो तत्थेव मरि, वाणिजो पि तं
 पहाय पक्कामि ।

५. राध-जातक - ६

—:~:—

अतीति चाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो सुक-
 योनियं निञ्चति, 'राधो' ति म्म नामं, कनिट्टभाता पनस्स पोट्टपादो
 20 नाम । ते उभो पि तरुणकाले येव एको लुट्ठको गाहेत्वा चाराणसियं
 अञ्जनरम्म ब्राह्मणस्स अदासि । ब्राह्मणो ते पुत्तट्ठाने ठपेत्वा पटि-
 जग्गि । ब्राह्मणम्म पन ब्राह्मणी अरक्खिन्ता दुम्माला । सो बोहार-

- करणत्थाय गच्छन्तो ते सुकपोतके आमन्तेत्वा 'तात, अह वोहारत्था
 य गच्छामि, काले विकाले वा तुम्हाक मातु करणकम्म ओलोके-
 य्याथा ' ति, अज्जस्स पुरिसस्स गमनभाव वा आगमनभाव वा
 जानेय्याथा ' ति ब्राह्मणिं सुकपोतके पटिच्छोपेत्वा आगमासि ।
 5 सा तस्स निक्खन्तफालतो पड्डाय अनाचार चरि, रत्तिं पि दिवापि ।
 आगच्छन्तान च गच्छन्तान च पमाण नत्थि । त दिस्वा
 पोट्टपादो राध पुच्छि—'ब्राह्मणो इम ब्राह्मणिं अम्हाक निज्यादेत्वा
 गतो, अय च पापकम्म करोति, वदामि न ' ति । राधो 'मा वादी'ति
 आह । सो तस्स वचन अगहेत्वा 'अम्म, किं कारणा पापकम्म करो
 10 सी'ति आह । सा त मारेत्तुकामा हुत्वा 'तात, त्व नाम मय्ह पुत्तो,
 इतो पड्डाय न करिस्सामी ति, एहि तात तावा ' ति पियायमाना
 विय न पक्कोसित्वा ' आगत गहेत्वा त्व म ओवदसि अत्तनो पमाण
 न जानासी ' ति गीव गहेत्वा मारेत्वा उद्धनन्तरेसु पक्खिपि । ब्राह्मणो
 आगन्त्वा विस्समित्वा बोधिसत्त 'किं तात राध, माता वो अनाचार
 15 करोति न करोती'ति पुच्छन्तो पठम गाथ आह—

न खो पनेथ सुभणं गिरं सच्चूपसंहितं ।
 सयेथ पोट्टपादो व मुम्मुरे उपकूलितो ॥

एव बोधिसत्तो ब्राह्मणस्स धम्म देसेत्वा ' मयापि इमाम्मि ठाने
 वसित्तु न सक्का ' ति ब्राह्मण आपुच्छित्वा अरज्ज एव पाविसि ।

६. नच्च-जातक

- 20 अतीते पठमकप्पे चतुप्पदा सीह राजान अकसु, मच्छा आन
 न्दमच्छ, सरुणा सुवण्णहस । तस्स पन सुवण्णराजहसस्स
 धीता हसपोतिका आभिरूपा अहोसी ति सो तस्सा वर अदासि ।
 सा अत्तनो चित्तहचित्त मामिक वारेसि । हमराजा तस्सा वर दत्व

हिमवन्ते सञ्चसकुणे सन्निपातापेसि । नानप्यकारा हसमोरादयो
 सकुणगणा समागन्त्वा एकस्मि महन्ते पासाणतले सन्निप
 तिसु । हसराजा 'अत्तनो चित्तरुचित सामिक आगन्त्वा गण्हतू'
 ति धीतर पकोसापेसि । सा सकुणसय ओलोकेन्ती माणिवण्णगीव
 5 चित्रेपेककुण मोरं दिम्वा अय मे सामिको होतू' ति रोचेसि ।
 सकुणसया मोर उपसकामित्वा आहसु—'सम्म मोर, अय राजा
 धीता एत्तकान सकुणान मज्जे सामिक रोचेन्ती तयि रुचि उप्पा-
 देसीति' । मोरो 'अज्जापि ताव मे बल न पस्ससीति' अतितुड्डिया-
 हिरोत्तप्पं भिन्दित्वा ताव महतो सकुणसयस्स मज्जे पक्खे पसा-
 10 रत्वा नच्चित्तु आरभि, नच्चन्तो अप्पटिच्छन्नो अहोसि । सुवण्णह-
 सराजा लज्जितो 'इमस्स नेव अज्जत्तसमुट्ठाना हिरिं अत्थि न बहि-
 द्धासमुट्ठान ओत्तप्प, नास्स भिन्नहिरोत्तप्पस्स मम धीतर दस्सा-
 मिति' सकुणसयमज्जे इम गाय आह —

रुदं मनुञ्जं रुचिरा च पिट्ठि वेळुरियवण्णूपनिभा च गीवा ।
 15 व्यामपत्तानि च पेक्खुणानि, नच्चेन ते धीतरं नो ददामीति ॥

हसराजा तस्मिं येव परिसमज्जे अत्तनो भागिनेय्यहसपोतवस्स
 धीतर अदासि । मोरो हसपोतिक अलभित्वा लज्जित्वा ततो व
 उट्ठहित्वा पलायि । हसराजापि अत्तनो वसनट्ठान एव गतो ।

७. उलूक-जातक - ८

—८४४५—

अतीते पठमकप्पिका सन्निपतित्वा एक अभिरूप सोमगप्पत्त
 आणासम्पन्न सञ्चाकारपरिपुण्ण पुरिस गहेत्वा राजान करिसु,
 चतुप्पदापि सन्निपतित्वा एक सीह राजान करिसु,
 महासमुद्दे मच्छ आनन्द नाम मच्छ राजान अकसु । ततो सकु-

- णगणा हिमवन्तपदेसे एकास्मि पिडिपासाणे सन्निपत्तिवा ' मनुस्सेसु
 राजा पञ्जायति, तथा चतुप्पदेसु चैव मच्छेसु च, अम्हाक पनन्तरे
 राजा नाम नात्थि । अप्पतिम्सवासो नाम न वट्ठति, अम्हाकम्पि
 राजान लद्धु वट्ठति, एक राजहाने ठपेतव्वयुत्तक जानाया '
- 5 ति ते तादिस सकुण ओलोकयमाना एक उल्लूक
 रोचेत्वा 'अय नो रुच्चती'ति आहसु । अथेको सकुणो
 सब्बेस अज्जासयगहणत्थ तिक्वत्तु सावेसि । तस्स सावेन्तस्स द्वे
 सावना अधिवासेत्वा ततियसावनाय एको काको उट्ठाय ' तिट्ठ
 ताव, एतस्स इमस्मि राजाभिसेककाले एवरूप मुखः कुद्धस्स
- 10 कीदिस भविस्सतीति, इमिना हि कुद्धेन ओलोकित्ता मय तत्तक-
 पाले पक्खित्तिला विय तत्थ तत्थेव भिज्जिस्साम । इम
 राजान कावु मग्ह न रुच्चती'ति इम अत्थ पकासेट्ट पठम
 गाथमाह -

- 15 सब्बेहि किर नातीहि कोसियो इस्सरो कतो ।
 सचे नातीहनुञ्जातो भणेय्याहं एकवाचियं ति ॥

अथ न अनुञ्जातत्ता सकुणा दुतिय गाथमाहसु -

भण सम्म अनुञ्जातो अत्थं धमञ्च केवलं ।
 सन्ति हि दहरा पक्खी पञ्जावन्तो जुतिन्धरा ति ॥

सो एव अनुञ्जातो ततिय गाथमाह -

- 20 न मे रुच्चति भदं वो उल्लूकस्साभिसेचनं ।
 अकुद्धस्स मुखं पस्स, कर्यं कुद्धो करिस्सती ति ॥

सो एव वत्वा ' मग्ह न रुच्चति ' मग्ह न रुच्चती'ति विवरन्तो
 आकासे उप्पति । उल्लूको पि न उट्ठाय अनुबन्धि । ततो पट्ठाय ते
 अब्जमम्भ वेर बन्धिषु । सकुणा सुवण्णहस राजान कत्वा

- 25 पक्कमिषु ।

८. कुरुङ्गमिग-जातक २

अतीते वारणासियं ब्रह्मदत्ते रजं कारेन्ते बोधिसत्तो कुरुङ्गमिगो
हुत्वा अरब्बे एकस्स सरस्स अविदूरे एकस्मिं गुम्बे वासं कप्पेसि
तस्सेव सरस्स अविदूरे एकस्मिं रुक्खगे सतपत्तो निसीदि । सरस्सि
पन कच्छपो वासं कप्पेसि । एवं ते तयो पि सहाया अब्बमब्बं
5 पियसंवासं वसिसु । अथेको मिगलुद्दको अरब्बे चरन्तो पानीयतित्थे
बोधिसत्तास्स पदवल्लं दित्वा लोहनिगळसदिसं बद्धमयं पासं
ओद्धेत्वा अगमासि । बोधिसत्तो पानीयं पातुं आगतो पठमयामे
येव पासे बज्झित्वा बद्धरावं रवि । तस्स तेन सद्देन रुक्खमगतो सत-
पत्तो उदकतो च कच्छपो आगन्त्वा ' किं नु खो कातब्बं ' ति
10 मन्तरियिसु । अथ सतपत्तो कच्छपं आमन्तेत्वा ' सम्भ तव दन्ता
अत्थि, त्वं इमं पासं छिन्द, अहं गन्त्वा यथा सो नागच्छति
तथा करिस्सामि । एवं अन्हेहि द्वीहि पि कतपरक्कमेन सहायो नो
जीवितं लभिस्सतीति इममत्थं पकासेन्तो पठमं गाथमाह

'इह बद्धमयं पासं छिन्द दन्तोहि कच्छप ।

15 अहं तथा करिस्सामि यथा नेहिति लुद्दको'ति ॥

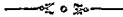
कच्छपो चम्मवरत्तं खादितुं आरभि । सतपत्तो लुद्दकस्स वसन-
गामं गतो । लुद्दो पच्चूसकाले येव सत्तिं गहेत्वा निक्खामि । सकुणो
तस्स निक्खमनभावं बत्वा वसिसत्वा पक्खे पप्पेठेत्वा तं पुरेद्वारेन
निक्खमन्तं मुखे पहरि । लुद्दको ' कालकण्णिसकुणेनहि पहरो '
20 ति निवत्तित्वा थोक सायित्वा पुन सत्तिं गहेत्वा उट्ठासि । सकुणो
' अयं पठन पुरेद्वारेन निक्खन्तो, इदानि पच्छिमद्वारेन निक्खन्तो,
इदानि पच्छिमद्वारेन निक्खमिस्सतीति बत्वा गन्त्वा पच्छिमगेहे
निसीदि । लुद्दो पि 'पुरेद्वारेन मे निक्खमन्तेन कालकण्णिसकुणो
दिट्ठो, इदानि पच्छिमद्वारेन निक्खमिस्सामीति' पच्छिमद्वारेन
25 निक्खामि । सकुणो पुन वसिसत्वा गन्त्वा मुखे पहरि । लुद्दो

- पि कालकाण्णिसक्कुणेन पहयो ' न मे एस निक्खामितु देती'ति निव-
 त्तित्वा याव अरुणुगामना सयित्वा अरुणवेलाय सत्तिं गहेत्वा
 निकवमि । सक्कुणो वेगेन गन्त्वा 'लुद्धो आगच्छतीति' बोधिसत्तस्स
 कथेसि । तस्मिं खणे कच्छपेन एक एव वद्ध उपेत्वा ससवरत्ता खादिता
 5 होन्ती । दन्ता पनस्स पतनाकारप्पत्ता जाता, मुख लोहितमक्खित ।
 बोधिसत्तो लुद्धपुत्त सत्तिं गहेत्वा असनिवगेन आगच्छन्त दिस्वा
 त वद्ध छिन्दित्वा वन पाविसि । सक्कुणो रुक्खग्गे निसीदि । कच्छपो
 पन दुब्बलत्ता तत्थेव निपज्जि । लुद्धो कच्छप पसिब्बके पक्खि-
 पित्वा एकास्मिं खानुके लग्गोसि । बोधिसत्तो निवत्तित्वा ओलोकेन्तो
 10 कच्छपस्स गहितभाव वत्त्वा ' सहायस्स जीवितदान दस्सामी ' ति
 दुब्बलो विय हुत्वा लुद्धस्स अत्तान दस्सेसि । सो ' दुब्बलो एस
 भविस्सति, मारेस्सामि न ' ति सत्तिं आदाय अनुबन्धि । बोधि-
 सत्तो नातिदूरे नाच्चासने गच्छन्तो त आदाय अरञ्ज पाविसि,
 दूर गतभाव वत्त्वा पद वच्चेत्वा अब्बेन मग्गेन वातवेगेन
 15 गन्त्वा सिद्धेन पसिब्बक उक्खिपित्वा भूमिय पातेत्वा फालेत्वा
 कच्छप नीहरि । सतपत्तो पि रक्खा ओतरि । बोधिसत्तो द्विन्न पि
 ओवाद ददमानो ' अह तुम्हे निस्साय जीवित लभिं, तुम्हेहि पि
 सहायस्स कत्तव्व मय्ह वत, इदानि लुद्धो आगन्त्वा तुम्हे गण्हेय्य,
 तस्मा सम्म सतपत्त त्व अत्तनो पुत्तके गहेत्वा अब्बन्त्य याहि,
 20 त्व हि सम्म कच्छप उदर पविमा ' ति आह । ते तथा अरमु ।

कच्छपो पारिसी वारिं, कुरुद्धो पाविसी वनं ।
 सतपत्तो दुमग्गग्घा दूरे पुत्ते अपानयीति ॥

लुद्धो त गान आगन्त्वा कश्चि अपाम्मित्वा छिन्नपसिब्बक गहेत्वा
 दोमनस्सप्पत्तो अत्तनो गेह अगमामि । ते पि तयो सहाया याव
 25 जीव विम्साम अड्डिन्दित्वा यथासम्म गता ।

१. जवसकुण-जातक २०

अतीते वाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते बोधिसत्तो हिमवन्त
 पदेसे स्वखकोट्टकसकुणो हुत्वा निव्वत्ति । अयेकस्स सीहस्स मस
 खादन्तस्स अट्टि गले लामि । गले उद्धमाथि, गोचर गण्हितु न
 सक्कोति, खरा वेदना वत्तन्ति । अथ न सो सकुणो गोचरपसुतो
 5 दिस्वा साखाय निलीनो ' किं ते सम्म दुक्ख'ति पुच्छि । सो त
 अत्थ आचिक्खि । अह ते सम्म एत अट्टि अपनेय्य, भयेन पन
 ते मुख पविसित्तु न विसहामि, खादेय्यासि पि म' ति । ' मा भायि
 सम्म, नाह त खाडामि, जीवित मे देही'ति । सो ' साधू ' ति त
 पस्सेन निपज्जापेत्वा ' को जानाति किं पेस करिस्सती'ति चिन्तेत्वा,
 10 यथा मुख पिटाहितु न सक्कोति तथा तस्स अधरोट्टे च उत्तरोट्टे
 च दण्डक ठपेत्वा मुक्ख पविसित्वा, अट्टिकोटिं तुण्डेन पहरि । अट्टि
 पतित्वा गत । सो अट्टिं पातेत्वा सीहस्स मुखतो निक्खमन्तो दण्डक
 तुण्डेन पहरित्वा पातेन्तो निक्खमित्वा साखग्गे निळीयि । सीहो
 नीरोगो हुत्वा एकट्टिवस वनमाहिस वधित्वा खादति । सकुणो ' वीम
 15 सिस्सामि न ' ति तस्स उपरिभागे साखाय निळीयित्वा तेन सद्धिं
 सल्लपन्तो पठम गाथमाह

अरुमहसे ते किच्च य वल अहुवमहसे ।

मिगराज नमो त्यत्थु, अपि किञ्चि लभामसे ॥

त सुत्वा सीहो दुतिय गाथमाह

20 मम लोहितभक्खस्स निच्च लुद्धानि कुञ्चतो ।

दन्तन्तरगतो सन्तो त वहुं यं हि जीवसीति ॥

त सुत्वा सकुणो इतरा द्वे गाथा अभासि

अरुत्तञ्जुं अरुत्तार कतस्स अप्पतिकारक ।

यस्मिं वत्तञ्जुता नत्थि, निरत्था तस्स सेवना ॥

यस्स सम्मुखचिण्णेन मित्तधम्मो न लब्धति ।

अनुसुच्यं अनक्कोसं सणिकं तम्हा अपक्कमे ति ॥

एवं वत्वा सो सकुणो पक्कामि ।

१०. सस-जातक ९९

अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो ससयोनिं
 निब्बत्तित्वा अरब्बे वसति । तस्स पन अरब्बस्स एकतो पव्वत-
 पादो, एकतो नदी, एकतो पच्चन्तगामको । अपरे पि
 स्स तयो सहाया अहेसुं : मक्कये, सिगालो, उद्दो ति । ते
 5 चत्तारो पि पण्डिता एकतो वसन्ता अत्तनो अत्तनो गोचरद्धाने गोचरं
 गहेत्वा, सायण्हसमये एकतो सन्निपतान्ति । ससपण्डितो 'दानं
 दातव्वं सीलं रक्खितव्वं, उपोसथकम्मं कातव्वं' ति तिण्णं
 जनानं ओवादवसेन धम्मं देसेति । ते तस्स ओवादं सम्पटिच्छित्वा
 अत्तनो अत्तनो निवासगुम्भं पविसित्वा वसन्ति । एवं काले गच्छन्ते
 10 एकदिवसं बोधिसत्तो आकासं ओल्लोकेत्वा चन्दं दिस्वा 'स्वे उपो-
 सथदिवसो' ति भत्वा इतरे तयो आह 'स्वे उपोसथो । तुम्हे
 तयोपि जना सीलं समादियित्वा उपोसथिका होथ । सीले पतिट्ठाय
 दिन्नदानं महप्फळं होति, तस्मा याचके सम्पत्ते तुम्हेहि खादितब्बा-
 हारतो दत्त्वा खादेय्याया' ति । ते 'साधू' ति सम्पटिच्छित्वा
 15 अत्तनो वसनद्धानेसु वसित्वा पुनदिवसे तेसु उद्दो पातो व 'गोचरं
 परियेसिस्सामी' ति निक्खमित्वा गङ्गातीरं गतो । अथेको बालि-
 सिको सत्त रोहितमच्छे उद्धरित्वा बहिया आवुणित्वा नेत्वा
 गङ्गातीरे बालिकाय पटिच्छादेत्वा मच्छे गण्हन्तो अथो गङ्गं मस्सि ।
 उद्दो मच्छगन्धं घायित्वा बालिकं वियूहित्वा मच्छे दिस्वा नीहरित्वा
 20 'अत्थि नु खो इमेसं सामिको' ति तिक्खत्तुं घोसेत्वा सामिकं अपस्सन्तो

- वष्टियं ढसित्वा अत्तनो वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायं एव खादिस्सा-
मीति' अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । सिगालो पि निक्ख-
मित्वा गोचरं परियेसन्तो एकम्म खेत्तगोपिकस्स कुटियं द्वे मंस-
सूलानि एकं गोधं एकञ्च दधिवारकं दित्वा ' अत्थि नु खो एत-
5 स्स सामिको ' ति तिवखत्तुं घोसेत्वा सामिकं अदिस्वा दधिवार-
कस्स उम्माहणरज्जुकं गावाय पवेसेत्वा मंससूले च गोधञ्च मुप्पेन
ढसित्वा नेत्वा अत्तनो सयनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादिस्सा-
मीति' अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । मक्कटो पि वनसण्डं पवि-
सित्वा अम्भपिण्डिं आहरित्वा वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादि-
10 स्सामी'ति अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । बोधिसत्तो पन
' वेलायमेव निक्खमित्वा दब्बतिणानि खादिस्सामी'ति अत्तनो गुम्बे
येव निपन्नो चिन्तेसि ' मम सान्तिकं आगतानं याचकानं तिणानि
दातुं न सक्का, तिलतण्डुलादयो पि मय्हं नत्थि । सचे मे सान्तिकं
याचको आगच्छिस्सति, अत्तनो सररिमंसं दस्सामी'ति । तस्स सील-
15 तेनेन सक्कस्स पण्डुकम्बलासिलासनं उण्हकारं दस्सेसि । सो आव-
ज्जमानो इमं कारणं दित्वा ' ससराजं वीपंसिस्सामी'ति पठमं उद्दस्स
वसनद्वानं गन्त्वा ब्राह्मणवेसेन अट्ठासि । 'ब्राह्मण, किमत्थं ठितोमी'ति
च वुत्ते ' पण्डित, सचे किञ्चि आहारं लभेय्यं उपोसथिको हुत्वा
समणधम्मं करेय्यं ' ति । सो ' साधु, दस्सामि ते आहारं ' ति
20 तेन सद्धिं सहपन्तो पठमं गायमाह

सत्त मे रोहिता मच्छा उदका थलमुग्गता ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो ' पातो व ताव होतु, पच्छा जानिस्सामी'ति सिगालस्स
सान्तिकं गतो । तेनापि ' किमत्थं ठितो सीति वुत्ते तथेवाह ।

- 25 सिगालो ' साधु दस्सामी'ति तेन सद्धिं सहपन्तो दुतियं गायमाह
दुस्सं मे खेत्तपालस्स रत्तिभत्तं अपाभत्तं ।

मंससूला च द्वे गोधा एकं च दधिवारकं ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु, पच्छा जानिस्सामी'ति मक्कटस्स सन्तिक गतो । तेनापि 'विमत्थ ठितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । मक्कटो 'साधु दम्मी'ति तेन सद्धिं सल्लपन्तो ततिय गाथमाह
अम्बपक्कोदकं सीत सीतच्छाय मनोरम ।

5 इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु' पच्छा जानिस्सामी'ति ससपण्डितस्स सन्तिक गतो । तेनापि विमत्थ ठितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । तं सुत्वा बोधिसत्तो सोमनस्सप्पत्तो ' ब्राह्मण, सुट्ठु ते क्तं आहारत्याय मम सन्तिक आगच्छन्तेन, अज्जाह मया अदिन्नपुञ्ज दान दस्सामि ।

10 त्व पन सीत्वा पाणातिपात न करिस्ससि । गच्छ तात दारुणि संकट्ठित्वा अङ्गारे क्त्वा मय्ह आरोचेहि । अह अत्तान परिच्च-जित्वा अङ्गारगठ्ठे पतिस्सामि । मम सरिरे पक्के त्व मस खादित्वा समणघम्म करेय्यासी'ति तेन सद्धिं सल्लपन्तो चतुत्थ गाथमाह

न ससस्स तिला अत्थि न मुग्गा नापि तण्डुला ।

15 इमिना अग्गिना पक्क मम भुत्वा वने वसा ति ॥

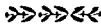
सको तस्स कथ सुत्वा अत्तनो आनुभावेन एक अङ्गरासिं मापेत्वा बोधिसत्तस्स आरोचेसि । सो दब्बतिणसयनतो उट्ठाय तत्थ गन्त्वा ' सवे मे लोमन्तरेसु पाणफा अत्थि ते मा मरिस्सु'ति क्त्वा तिकखत्तु सरिरे विधूणित्वा सस्स सरिरे दानमुखे दत्त्वा लद्धित्वा पट्टमपुञ्जे

20 राजहसो विय पमुदितचित्तो अङ्गरासिं पति । सो पन अग्गि बोधिस-त्तस्स सरिरे लोमवूपमत्तपि उण्ह कातु नासक्खि हिमगठ्ठं पविट्ठो विये अहोसि । अथ सक्क आमन्तेत्वा 'ब्राह्मण, तथा क्तो अग्गि अति-सीतलो, मम सरिरे लोमवूपमत्तपि उण्ह कातु न सक्कोति । किं नामेत'ति आह । ' पण्डित, नाह ब्राह्मणो, सको अहमग्गि, तव

25 वीमसनत्याय आगतो'ति । 'सक्क, त्व ताव तिट्ठ, सस्सो पि वे लोमनिवासो म दानेन वीमसेय्य नेर मे अट्टातुममत्तं पम्मेय्या' ति बोधिसत्तो सीहिनाद नदि । अथ न सको 'ससपण्डित, तव गुणो

सकलकर्म पात्रो होतू ' ति पञ्चनं पीडित्वा पञ्चनरसं आदाय
चन्द्रमण्डले ससलस्त्रणं आलिवित्वा बोधिसत्तं आमन्तेत्वा तस्मि
वनसण्डे तस्मि येव वनगुम्बे तरणदब्बतिणपिट्ठे निपज्जापेत्वा अत्तनो
देवद्वानमेव गतो । ते पि चत्तारो पण्डिता सम्मोदमाना सीलंपूरेत्वा
5 उपोसथरुम्मं कत्वा यथाकम्मं गता ।

११. मतकभक्त-जातरु २२

अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते एको तिण्णं वेदानं
पारगू दिसापामोक्खो आचरियो ब्राह्मणो 'मतकभक्तं दस्सामी' ति
एकं एळकं गाहापेत्वा अन्तेवासिके आह ' ताता, इम एळकं नदिं
नेत्वा नहापेत्वा कण्ठे मालं परिकिखपित्वा पच्चङ्गलिकं दत्त्वा मण्डेत्वा
5 आनेथा' ति । ते ' साधू' ति पट्टिसुणित्वा तं आदाय नदिं
गन्त्वा नहापेत्वा मण्डेत्वा नदीतीरे ठपेसु । सो एळको अत्तनो
पुव्वकम्मं दिम्वा ' एवरूपा नाम दुक्खा अज्ज मुच्चिस्सामी' ति
सोमनस्सनातो घटं भिन्दन्तो विय महाहसितं हासित्वा, पुन ' अयं
ब्राह्मणो मं घातेत्वा मया लद्धं दुक्खं लभिस्सती' ति ब्राह्मणे
10 कारुब्बं उप्पादेत्वा महन्तेन सहेन परोदि । अथ नं ते माणवका
पुच्छिसु ' सम्म एळक, त्वं महासहेन हसि चेव रोदि च, केन
नु कारणेन हसि केन कारणेन रोदी ति' । ' तुम्हे मं इमं कारणं
अत्तनो आचरिचस्स सन्तिके पुच्छेय्याथा' ति । ते तं आदाय
गन्त्वा इदं कारणं आचरियस्स आरोचेसुं । आचरियो तेसं वचनं
15 सुत्वा एळकं पुच्छि ' कस्मा त्वं एळक हसि, कस्मा रोदी' ति ।
एळको अत्तना कतकम्मं जातिस्सरवाणेन अनुस्सरित्वा ब्राह्मणस्स
कथोसि " अहं ब्राह्मण पुव्वे तादिसो व

- हुत्वा ' मतकभत्त दस्सामी'ति एळकं मारेत्वा अदासिं । स्वाह
 एकस्स एळकस्स घातितत्ता एकेननेसु पच्चसु अत्तभावसतेसु सीस
 च्छेद पापुणिं । अय मे कोटिय ठितो पच्चसतिमो अत्तभावो । स्वाह
 ' अज्ज एवरूपा दुक्खा मुच्चिम्सामी'ति सोमनस्सजातो इमिना
 5 कारणेन हसिं । रोदन्तो पन ' अह ताव एक एळक मारेत्वा
 पच्चजातिसतानि सीसच्छेद्दुक्ख पत्वा अज्ज तस्मा दुक्खा मुच्चि
 म्समि, अय पन ब्राह्मणो म मारेत्वा अह विय पच्चजातिसतानि सीस
 च्छेद्दुक्ख लभिससती'ति तयि कारुब्बेन रोदिं " ति । ' एळक,
 मा भायि, नाह त मारेस्सामीति' । 'ब्राह्मण, किं वदेसि, तयि मारेन्ते
 10 पि अमारेन्ते पि न सक्का अज्ज मया मरणा मुच्चित्तु 'ति । 'एळक,
 मा भायि, अह ते आरक्ख गहेत्वा तया सद्धि येव विचरिस्सामी'ति ।
 ' ब्राह्मण, अप्पमत्तको तव आरक्खो, मया कतपाप पन महन्त
 बलव'ति । ब्राह्मणो एळक मुच्चित्वा ' इम एळक कस्सनि पि मारेत्तु
 न दस्सामी'ति अन्तेवासिके आदाय एळकेनेव सद्धि विचरि । एळको
 15 विसट्टमत्तो व एक पासाणपिट्टु निम्साय जातगुम्हे गीव उक्खिपित्वा
 पण्णानि स्वादित्तु आरद्धो । त स्खण येव तस्मिं पासाणपिट्टे असनि
 पतिता । एका पासाणसकलिका छिज्जित्वा एळकस्स पसारितगीवाय
 पतित्वा सीस छिन्दि । महाजनो सन्निपति । तदा बोधिसत्तो तस्मिं
 टाने रुक्खदेवना हुत्वा निब्बत्तो । सो पम्मन्तम्मेव तस्स महा
 20 जनम्म देवतानुभावेन आकासे पल्लकेन निसीदित्वा ' इमे सत्ता
 एव पापम्म फट्ट जानमाना अप्पेव नाम पाणातिपात न करेय्यु' ति
 मधुरेन सरेन घम्म देसेन्तो इम गायमाह

एवं चे सत्ता जानेय्यु ' दुक्खायं जातिसम्भवो ' ।

न पाणो पाणिनं हल्लो, पाणघाती हि सोचती ति ॥

- 25 एव महासत्तो निरयभयेन तेज्जत्वा घम्म देसेसि । मनुस्सा त घम्म
 देसन सुत्वा निरयभयभीता पाणातिपाता विरामिमु । बोधिसत्तो पि
 घम्म देसेत्वा महाजन मीले पतिट्टापेत्वा यथानम्म गतो । महा

जनो पि बोधिसत्तस्स ओवादे ठत्वा दानादीनि पुञ्जानि कत्वा
देवनगरं पुरेसि ।

१२. वावेरु-जातक १३

- अतीति बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो मोरयोनिं
निव्वत्तित्वा बुद्धिं अन्वाय सोमग्गप्पत्तो अरञ्जे विचरि । तदा
एकच्चे वाणिजा दिसाकाकं गहेत्वा नावाय वावेरुहं अगमंसु ।
तस्मिं किर काले वावेरुहं सकुणा नाम नत्थि । आगतागता
5 रट्टवासिनो तं कूपगे निसिन्नं दिस्वा 'पस्सथियमस्स छविवण्णं, गळ-
परियोसानं मुखतुण्ढकं मणिगुळसदिसानि अक्खीनी'ति काकमेव
पप्पासित्वा ते वाणिजके आहंसु 'इमं अय्यो सकुणं अम्हाकं देय ।
अम्हाकं हि इमिना अत्थो, तुम्हे असनो रट्टे अञ्जं लमिस्सथा'
ति । ' तेन हि मूलेन गण्हया ' ति । ' कहापणेन नो देया ' ति ।
10 ' न देया ' ति । अनुपुब्बेन वट्टेत्वा 'सतेन देया ' ति बुत्ते
' अम्हाकं एस बहुपकारो, तुम्हेहि पन सद्धि मेत्ती होतु ' ति
कहापणसतं गहेत्वा अदंसु । ते तं गहेत्वा सुवण्णपज्जरे पक्खिपित्वा
नानप्पकारेण मच्छमसेन चैव फलाफलेन च पटिजग्गिसु । अञ्जेसं
सकुणानं अविज्जमानडाने दसहि असद्धमेहि, समन्नागतो काको
15 लमग्गयस्सग्गप्पत्तो अहोसि । पुनवारे ते वाणिजा एकं मपुररानानं
गहेत्वा यथा अच्छरासहेन वस्सति पाणिप्पहारसहेन नच्चति एवं
सिक्खत्तापेत्वा, वावेरुहं अगमंसु । सो महानने सन्निपत्तिते नावाय
धुरे ठत्वा पक्खे विधूनित्वा मपुरस्सरं निच्छारेत्वा नच्चि । मनुस्सा
तं दिस्वा सोमनस्स-जाता 'एतं अय्या सोमग्गप्पत्तं सुप्पिक्खत-
20 सकुणरानानं अम्हाकं देया ' ति आहंसु । 'अम्हेहि पठमं काको

आनीतो, त गण्हित्थ, इदानि एत मोरराजान आनायिम्ह, एत
पि याचय, तुम्हाक रट्ठे सकुण नाम गहेत्वा आगन्तु न सक्का 'ति।
'होतु अय्यो, अत्तनो रट्ठे अब्ज लभिस्सथ, इम नो देथो ' ति
मूल वड्ढेत्वा सहस्सेन गण्हिसु । अथ न सत्त रतनविचित्ते पञ्जरे

5 ठपेत्वा मच्छमसफलाफलेहि चेव मधुलानसक्खरापानकादीहि चा
पटिजग्गिसु । मयूरराजा लाभगयसगप्पत्तो जातो । तस्सागतकालते
पट्टाय काकस्स लाभसकारो परियाहि, कोचि न ओलोकेतु पि न
इच्छि । काको खादनिय भोजनिय अलभमानो काका' ति वस्सन्तो
गन्त्वा उकारभूमिय ओतरि ।

10 अदस्सनेन मोरस्स सिखिनो मञ्जभाणिनो ।

काकं तत्थ अपूजेसुं मंसेन च फल्लेन च ॥

यदा च सरसम्पन्नो मारो वावेरुमागमा ।

अथ लाभो च सकारो वायसस्स अहाय य ॥

याव नुप्पज्जाति बुद्धो धम्मराजा पभङ्करो ।

15 ताव अब्भे अपूजेसुं पुथु समणब्राह्मणे ॥

यदा च सरसम्पन्नो बुद्धो धम्मं अदेसायि ।

अथ लाभो च सकारो तित्थियानं अहायथा ' ति ॥

१३. वलाहस्स-जातक १७.

अर्तते तम्बपण्णिदीपे सिरीसवत्थुत्ताम यत्तनगरअहोसि । तत्थ
यत्तनियो वसिंसु । ता भिन्ननावान आगतकाले अलक्कतपटियत्ता
एतदनिय मोनानिय गाहापेत्वा दासिगणपरिवुता दारके अवेनादाय
वाणिजे उपसक्कन्ति । तेस ' मनुस्सनास आगत म्हा' ति सञ्जा-

- ननत्थ तत्थ तत्थ कसिगोरवखादीनि करोन्ते मनुस्से गोगणे सुनत्थे
 ति एवमादीनि दम्सेन्ति । वाणिजान सन्तिक गन्त्वा ' इम यागु
 पिवथ, भत्त भुज्जथ, खादनिय खादथा ' ति वदन्ति । वाणिजा
 अजानन्ता ताहि दिन्न परिमुज्जन्ति । अथ तेस खादित्वा भुज्जित्वा
 5 विस्सामित्वाले पटिसन्थार करोन्ति । ' तुम्हे कत्थवासिमा, कुतो
 आगता, वह गच्छिस्सथ, केन कम्मेन इधागतत्था ' ति पुच्छन्ति ।
 ' भिन्ननावा हुत्वा इधागतम्हा ' ति वुत्ते च " साधु अय्या,
 अम्हाक् मि सामिकान नाव अभिरूहित्वा गतान तीणि सवच्छरानि
 अतिकन्तानि, ते मता भविम्सति, तुम्हे मि वाणिजा येव, मय
- 10 तुम्हाक् पादपरिचारिका भविस्सामा ' ति वत्वा ते वाणिजे इत्थि
 कुत्तहावभावविलासेहि पलोभेत्वा यक्खनगर नेत्वा, सचे पठमगहिता
 मनुस्सा अत्थि ते देवसखलिकाय बन्धित्वा कारणघरे पक्खिपन्ति ।
 अत्तनो वसनद्धाने भिन्ननावमनुस्से अलभन्तियो पन, परतो कल्याणिं
 ओरतो नागदीपन्ति एव समुद्दतीर अनुविचरन्ति । अय तास धम्मता ।
- 15 अथेकदिवस पच्चसता भिन्ननावा वाणिजा तास नगरसमीपे उत्तरिंसु ।
 ता तेस सन्तिक गन्त्वा पलोभेत्वा यक्खनगरं आनेत्वा पठमगहित
 मनुस्से देवसखलिकाय बन्धित्वा कारणघरे पक्खिपित्वा, जेड्डयक्खिनी
 जेड्डवाणिज सेसा सेसेति ता पच्चसता यक्खिनियो ते पच्चसते वाणिजे
 अत्तनो सामिके अक्खु । अथ सा जेड्डयक्खिनी रत्तिभागे वाणिजे
- 20 अत्तनो सामिके अक्खु । अथ सा जेड्डयक्खिनी रत्तिभागे वाणिजे
 निद्द गते उट्टाय गत्वा कारणघरे मनुस्से मारेत्वा मस खादित्वा
 आगच्छति । सेसापि तथेव करोन्ति । जेड्डयाक्खिनिया मनुस्समस
 खादित्वा आगतकाले सरिीर सीत्त होति । जेड्डवाणिजो परिगण्हन्तो
 तस्सा यक्खिनिभाव जत्वा ' इमा पच्चसतापि यक्खिनियो भवि
- 25 स्सन्ति, अम्हेहि पलायितु वट्टतीति ' पुनादिवसे पातो व मुत्तघो
 वनत्थाय गन्त्वा सेसवाणिजान आरोचेसि ' इमा यक्खिनियो न
 मानुसियो । अञ्जेस भिन्ननावान आगतकाले ते सामिके वत्वा

- अम्हे खादिस्सन्ति; एय, अम्हे पलायामा ' ति । तेसु अड्डतेय्यसता
 ' मयं एता विजाहितुं न सक्खिस्साम, तुम्हे गच्छथ, मयं न पला-
 यिस्सामा ' ति आहंसु । जेड्डवाणिजो अत्तनो वचनकरे अड्डतेय्यसते
 गहेत्वा तासं भीतो पलायि । तस्मिं पन काले बोधिसत्तो वलाहस्स
 5 योनियं निव्वत्ति, सब्बेसतो काकसीसो मुञ्जकेसो इद्धिमा वेहास-
 गमो अहोसि । सो हिमवन्ततो आकासे उप्पतित्वा तम्बपण्णिदीपं
 गन्त्वा तत्थ तम्बपाणिणसरे पल्ले सयंजातसालिं खादित्वा गच्छति ।
 एवं गच्छन्तो व ' जनपदं गन्तुकामा अत्थि, जनपदं गन्तुकामा
 अत्थीति ' तिकखत्तुं करुणाय परिभावित मानुसिवाचं भासति । ते
 10 तस्स वचनं सुत्वा उपसङ्गमित्वा अञ्जलिं पग्गह् ' सामि, मयं जन-
 पदं गमिस्सामा ' ति आहंसु । ' तेन ति मय्हं पिट्ठिं अभिरूहया '
 ति । अथेकचे अभिरूहिंसु, एकचे वालधिं गाण्हिसु, एकचे अञ्जलिं
 पग्गहेत्वा अट्टसु येव । बोधिसत्तो अन्तमसो अञ्जलिं पग्गहेत्वा ठिते
 सब्बेपि ते अड्डतेय्यसते वाणिजे अत्तनो आनुभावेन जनपदं नेत्व-
 15 सकसकट्टानेसु पतिट्ठापेत्वा अत्तनो वसनट्टानं अगमासि । तापि खो
 यक्खिनियो अब्जेसं आगतकाले ते तत्थ ओहीनके अड्डतेय्यसते
 मनुस्से वधित्वा खादिंसु ।

१४. सुप्पारक-जातक ५६

अतीति भरुद्वे भरुजा नाम रज्जं वारोसि । भरुक्खं नाम
 पट्टनगामो अहोसि । तदा बोधिसत्तो भरुक्खे निव्व्यामरुनेट्टस्स
 पुत्तो हुत्वा निव्वत्ति, पासादिणे मुण्णजण्णो । सुप्पारक कुमारो
 ति स्स नामं करिंसु । सो महन्तेन परिवारेण हुन्तो सोळसवस्स-

- काले येव निग्यामकसिप्पे निप्फत्तिं पत्त्वा अपरभागे पितु अच्चयेन निग्यामकजेड्डको हुत्वा बिग्यामककम्मं अक्कासि, पण्डितो आण-सम्पन्नो अहोसि, तेन आरुळ्ळहनावाय व्यापत्तिं नाम नत्थि । तस्स अपरभागे लोणजलपहट्टानि द्वेपि चक्खूनि नम्मिस्सु । सो ततो पट्टाय
- 5 निग्यामकजेड्डको हुत्वापि निग्यामककम्मं अक्त्वा ' राजानं निस्साय जीविस्सामिति ' राजानं उपसंक्रमि । अयं नं राजा अत्थापनिय-कम्मे ठपेसि । ततो पट्टाय रञ्जो हत्थिरतनं अस्सरतनं मुत्तसार-मणिसारादीनि अग्गापेति । अथेकदिवसं ' रञ्जो मङ्गलहत्थी भवि-स्सतीति ' काळपासाणकूटवण्णं एकं वारण आनेसुं । तं दिस्वा राजा
- 10 पण्डितस्स दस्सेथा ' ति आह । अथ नं तस्स सान्तिकं नयिंस्सु । सो हत्थेन तस्स सरीरं परिमादित्वा ' नायं मङ्गलहत्थी भवितुं अनुच्छविको, पच्छावामनरुधातुको एस्स, एतं हि माता विजाय-माना अंसेन पट्टिच्छित्तुं नासक्खि, तम्मा भूमियं पातित्वा पच्छिम-पादेहि वामनरुधातुको जातो ' ति आह । इत्थि गहेत्वा आगते
- 15 पुच्छिंस्सु । ते ' सच्च पण्डितो कथेतीति ' वदिंस्सु । तं कारणं राजा सुत्वा तुट्ठो तस्स अट्ठ वहापणे दापेसि । पुनेकदिवसं ' रञ्जो मङ्गलस्सो भविसतीति ' एकं अम्मं आनयिंस्सु । तम्पि राजा पण्डित-तस्स सान्तिकं पेसेसि । सो हत्थेन परामसित्वा ' अयं मङ्गलस्सो भवितुं न युत्तो, एतस्स हि जातदिवसे येव माता मरि, तम्मा मातु-
- 20 खीरं अलभन्तो न सम्मा वड्ढितो ' ति आह । सापि स्स कथा सच्चा व अहोसि तम्पि सुत्वा राजा तुम्मित्वा अट्टेव वहापणे दापेसि । अथेकदिवसं ' मङ्गलरथो भविम्मसतीति ' रथं आहरिंस्सु, तम्पि राजा तस्स सान्तिकं पेसेसि । सो त हत्थेन परामसित्वा ' अयं रथो सुसिररुक्खेन कतो, तम्मा रञ्जो नानुच्छ-
- 25 विको ' ति आह । सापि स्म कथा सच्चा व अहोसि । राजा तम्पि सुत्वा अट्टेव वहापणे दापेसि । अथ स्स कम्बलरतनं महग्गं आन-यिंस्सु । तम्पि तस्सेव पेमेसि । सो हत्थेन परामसित्वा ' इमम्म

- मूसिकाच्छन्न एक ठान अत्थीति' आह । सोधेन्ता त दिस्वा रब्जो आरोचेसु । राजा तुम्सित्वा अट्टेव कहापणे दापेसि । सो चिन्तेसि ' अय राजा एवरूपानि पि अच्छरियानि दिस्वा अट्टेव कहापणे दापेसि, इमस्स दायो नहापितदायो, नहापितस्स जातको भवि
- ० स्सति, किं मे एवरूपेन राजुपट्टानेन, अत्तनो वसन्नट्टानमेव गमिस्सा मीति' सो भरुक्कच्छपट्टनमेव पञ्चागमि तस्मिं तत्थ वसन्ते वाणिजा नाव सज्जेत्वा ' क निव्यामकं करिस्सामा ' ति मन्तेन्ता ' सुप्पा रक्कपण्डितेन आरूहनावा न व्यापज्जति, एस पण्डितो उपायकुसलो अन्धो समानो पि सुप्पारक्कपण्डितो व उत्तमो' ति त उपसकमित्वा
- 10 ' निव्यामको नो होहीति ' वत्वा ' ताता, अह अन्धो, कथं निव्यामकं करिस्सामीति ' वुत्ते ' सामि, अन्धापि तुम्हे येव अम्हाक उत्तमो ' ति पुनप्पुन याचियमामो ' साधु ताता ' तुम्हेहि आरोचितसज्जाय निव्यामको भविस्साधीति ' तेस नाव अभिरूहि । ते नावाय महासमुद्दं पक्खन्दिंसु । नावा सत्त दिव
- 15 सानि निरुपद्वा अगमासि, ततो अकाल्वात् उप्पज्जि, नावा चत्तारो मासे पत्तिसमुद्दपिट्ठे विचरित्वा खुरमालसमुद्दं नाम पत्ता, तत्थ मच्छा मनुस्सममानसरीरा खुरनासा उदके उम्मुज्जनिमुज्जं करोन्ति । वाणिजा ते दिम्वा महासत्तं तस्स समुद्दस्सं नाम पुच्छन्ता पठमं गायमाहसु
- 20 उम्मुज्जन्ति निमुज्जन्ति मनुस्सा खुरनासिका ।
सुप्पारकन्तं पुच्छाम, समुद्दो कतमो अयं ति ।
एव तेहि पुट्ठो महासत्तो अत्तनो निव्यामकसुत्तेन ससन्देत्वा दुतियं गायमाह -

भरुक्कच्छा पयातानं वाणिजानं धनेसिनं ।

25 नावाय विप्पनट्टाय खुरमालीति वुच्चतीति ॥

तस्मिं पनं समुद्दे वानिर उप्पज्जति । महासत्तो " सत्ताह "अयं वानिरसमुद्दो ' ति एव एतेमं स्थेम्मामि गोभेन बहु वानिर गच्छित्वा

नावं ओसीदोपेम्सन्तीति ” तेसं अनाचिकिन्वत्वा व नावं लग्गापेत्वा
 उपायेनेकं योत्तं गहेत्वा मच्छगहणनियामेन जालं खिपापेत्वा वाजि-
 रसारं उद्धरित्वा नावाय पक्खिपित्वा अञ्जं अप्पयमण्डं छद्दुपेसि ।
 नावा तं समुद्दं अतिकमित्वा परतो अग्गिमालं नाम गता । सो
 5 पज्जलितअग्गिक्खन्धो विय, मज्जान्तिकसुरियो विय च ओभासं
 मुच्चन्तो अट्ठासि । वाणिजा

यथा अग्गीव सुरियो व समुद्धो पतिदिस्सति ।
 सुप्पाकरन्तं पुच्छाम, समुद्धो कतमो अयं ति ॥

गाथाय तं पुच्छिमु । महासत्तो पि तेसं अनन्तरगाथाय कयेसि
 10 ‘भरुकच्छा पयातानं ...पे ..अग्गिमालीति बुच्चतीति’
 तस्मिं पन समुद्धे सुवण्णं उम्सन्नं अहोसि । महासत्तो पुरिमनयेनेव ततो
 पि सुवण्णं गाहापेत्वा नावाय पक्खिपि । नावा तम्पि समुद्दं अति-
 कमित्वा खीरं विय दधिं विय च ओभासन्तं दधिमालं नाम समुद्दं
 पापुणि । वाणिजा

15 ‘यथा दधिं व खीरं व समुद्धो पतिदिस्सति.....पे.....’

गाथाय तस्स नामं पुच्छिमु । महासत्तो अनन्तरगाथाय आचिकिख
 ‘भरुकच्छा पयातानं.....पे.....दधिमालीति बुच्चतीति’
 तस्मिं पन समुद्धे रजतं उम्सन्नं । सो तम्पि उपायेन गहा पेत्वा
 नावाय पक्खिपिपेसि । नावा तम्पि समुद्दं अतिकक मित्वा नीलकुसतिणं
 20 विय सम्पन्नसस्समिव च ओभासमानं नीलवण्णं कुसमालं नाम समुद्दं
 पापुणि । वाणिजा ‘यथा कुस्सो व सस्सो व समुद्धो पतिदिस्सति
 पे....गाथाय तस्स पि नामं पुच्छिमु । सो अनन्तरगाथाय आचिकिख
 ‘ भरुकच्छा पयातानं.....पे..... कुसमालीति बुच्चतीति ।’
 तस्मिं पन समुद्धे नीलमणिरतनं उम्सन्नं अहोसि । सो तम्पि
 25 उपायेन गाहापेत्वा नावाय पक्खिपिपेसि । नावा तम्पि समुद्दं

अतिक्रामित्वा नल्वन विय च वेळुवन विय च खायमान नलमाळ
निमिं समुद्द पापुणि । वाणिजा

‘ यथा नलो व वेळु व समुद्दो पतिदिस्सति पे ’

गाथाय तस्स पि नाम पुच्छिसु । महासत्तो अनन्तरगाथाय कथेसि-

5 ‘ भरुकच्छा पयातान पे नलमालीति वुच्चतीति ’

तस्मिं पन समुद्दे वसरागवेळुरिय उस्सन्न । सो तम्पि
गाहापेत्वा नावाय पक्खिपापेसि । वाणिजा नलमालिं
अतिक्रमन्ता वळभामुखसमुद्द नाम पस्सिसु, तत्थ उदक
काड्ढित्वा काड्ढित्वा सब्बतोभागेन उग्गच्छति ’ तस्मिं सब्बतोभागेन

10 उग्गतोदक, सब्बतोभागेन छिन्नतटमहासोब्भो विय पञ्जायति
उमिया उग्गताय एकतो पपातसदिस होति, भयजननो सद्दो
उप्पज्जति । सोतानि भिन्दन्तो विय हृदय फालेन्तो विय, त दिम्वा
वाणिजा भीततासिता

‘ महाभयो भिसनको सद्दो सुग्गयतमानुसो ।

15 यथा सोब्भो पपातो च समुद्दो पतिदिस्सति पे ’ ॥

गाथाय तस्स नाम पुच्छिसु ।

‘ भरुकच्छा पयातान पे वळभामुखीति वुच्चतीति ’ ।

बोधिसत्तो अनन्तरगाथाय तस्स नाम आविक्खित्वा

‘ ताता, इम वळभामुख समुद्द पत्ता निवत्तिवु समत्था

20 नावा नाम नत्थि, अय सम्पत्तनाव निमुज्जोपत्वा विनास
पापेतीति ’ आह । तन्न नाव मत्त मनुस्ससतानि अभि

रुद्धिसु, ते सब्बे मरणभयभीता एक्कपहारेनेव अवीचिन्धि पच्च

माना सत्ता विय अतिरुणासर मुञ्चिन्नु । महासत्तो ‘ ठपेत्वा म

अब्बो एतेस सोत्थिभाव वावु समत्थो नाम नत्थि, सच्चरिययाय

25 तेस सोत्थि करिम्माभीति ’ चिन्तेत्वा ‘ ताता, म विप्प गन्धोद

केन नहापेत्वा अहतवत्यानि निवामापेत्वा पुण्णपतिं मज्जेवा

नावाय धुरे ठपेया ' ति । ते वेगेन तथा करिसु । महासत्तो उमोहि हत्योहि पुण्णपतिं गहेत्वा नावाय धुरे ठितो सच्चकिरियं करोन्तो ओसानगायमाह—

- 5 ' यतो सरामि अत्तानं यतो पत्तो स्मि विञ्चुतं ।
नाभिजानाति संचिच्च एकपाणम्मि हिंसितं ।
एतेन सच्चवज्जेन सौत्थि नावा निवत्ततु'ति ॥

चत्तारो मासे विदेसं पक्खन्ता नावा निवत्तित्वा इद्धिमाविय इद्धानुभावेन एकदिवसेनेव मरुकच्छपट्टनं अगमासि, गन्त्वा च पन पले पि अट्टसभमत्तं ठानं पक्खन्दित्वा नाविकस्स घरद्वारे
10 अट्टासि । महासत्तो तेसं वाणिजानं सुवण्णरजतमणिप्पवाळवजिरानि मानेत्वा अट्टासि, ' एत्त केहि वो रतनेहि अलं, मा पुन समुद्धं पविसित्था ' ति च तेसं ओवादं दत्त्वा यावर्जावं दानादीनि पुञ्जानि कत्वा देवपुरं पुरोसि ।

१५. सीलानिसंस-जातक १८

अतीते कस्सपसम्मासम्बुद्धकाले सोतापन्नो अरियसावको एकेन नहा-
पितकुट्टुम्बिकेन सद्धिं नावं अभिख्खहि । तस्स नहापितस्स भरिया
' अघ्य, इमस्स सुखदुक्खं तव मारो ' ति नहापितं तस्स उपास-
कस्स हत्थे निकिखपि । अथ सा नावा सत्तमे दिवसे समुद्धमज्जे भिन्ना
5 ते पि द्वे जना एकस्मिं फल्लके निपत्त्वा एकं दीपकं पाणुणिसु । तत्थ
सो नहापितो सकुणे मारेत्वा पचित्वा खादन्तो उपासकस्सापि देति।
उपासको ' अलं मय्हं ' ति न खादति । सो चिन्तोसि ' इमस्मि
ठाने अम्हाकं, ठपेत्वा तीणि सरणानि, अञ्जा पातिट्ठा नत्थी ' ति
सो तिण्णं रतनानं गुणे अनुस्सरि । अथ स्स अनुस्सरन्तस्स अनु-

म्सरन्तस्स, तस्मिं दीपके निव्वत्तो नागराजा अत्तनो सरীরं महानावं
 कत्वा मापेसि । समुद्देवता निव्यामको अहोसि । नावा सत्ताहि
 रतनेहि पूरयित्थ । तयो कूपका इन्दनीलमणिमया अहेसुं, सोवण्ण-
 मयो लङ्कारो, रजतमयानि योत्तानि, सुवण्णमयानि पदरानि । समु-
 5 इदेवता नावाय ठत्वा ' अत्थि जन्वुदीपगामिका ' ति घोसोसि ।
 उपासको ' मयं गमिस्सामा ' ति आह । ' तेन हि एहि, नावं
 अभिरूहा ' ति । सो नावं अभिरूहित्वा नहापितं पक्कोसि । समुद्-
 देवता ' तुय्हं येव लब्भति न एतस्सा ' ति आह । ' किं कारणा'
 ति । ' एतस्स सीलगुणाचारो नत्थि, तं कारणं, अहं हि तुय्हं
 10 नावं आहरिं न एतस्सा ' ति । ' होतु, अहं अत्तना दिन्नंदाने
 रक्खित्तसीले भावितभावनाय एतस्स पत्तिं दम्मीति ' । नहापितो
 ' अनुमोदामि सामीति ' आह । देवता ' इदानि गण्हिस्सामीति'
 तम्पि आरोपेत्वा उभो पि जने समुद्दा निवत्तमेत्वा नदिया वारा-
 णसिं गन्त्वा अत्तनो आनुभावेन द्विन्नं पि सेसं गेहे धनं पतिट्ठापेत्वा
 15 ' पण्डितेनेव नाम सद्धिं संसम्मो नाम कातव्वो ति, सचे हि इमस्स
 नहापितम्म इमिना उपासकेन सद्धिं संसम्मो न भविस्स समुद्दमज्जे
 येव नस्सिस्सा ' ति पण्डितसंसम्मस्स गुणं कथयमाना इमा गाथा
 अबोचः-

पस्स सद्धाय सीलस्स चागस्स च अयं फलं ।
 20 नागो नावाय वण्णेन सद्धं वहति उपासकं ॥

सन्निभरेव सामासेथ, सन्निभ कुब्बेथ मन्थवं ।

सातं हि सन्निवासेन सोत्थि गच्छति नहापितो ' ति ॥

एवं समुद्देवता आगोसि ठत्वा घम्मं देसेत्वा ओपदित्वा नागरानानं
 गण्हित्वा अत्तनो विमानमेव अगमामि ।

१६. चम्मसाटक-जातकं वृ९

अतीति वाराणामियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कोरेन्ते बोधिसत्तो एकस्मि
वाणिजकुले निव्वत्तित्वा वाणिज्जं करोति । तदा एको चम्मसाटको
परिव्वानको वाराणसियं भिक्खाय चरन्तो एळकानं युज्झनद्वानं
पत्वा एळकं ओसककन्तं दिस्वा 'अपचित्तिं मे करोतीति' सञ्जाय
5 अपट्टिककमित्वा 'इमेसं एत्तकानं मनुस्सानं अन्तरे अयं एको
एळको अम्हाकं गुणं जानतीति तस्स अज्जलिं पग्गाण्हित्वा त्रितो
पठमं गायमाह

' कल्याणरूपो वत थं चतुप्पदो
सुभट्ठको चैव सुपेसलो च ।

10

यो ब्राह्मणं जातिमन्तूपपन्नं
अपचायती मेण्डवरो यसस्सीति ' ॥

तस्मिं खणे आपणे निसिन्नो पण्डितवाणिजो तं परिव्वानकं नित्ते-
धेन्तो दुतियं गायमाह—

15

' मा ब्राह्मणा इत्तरदस्सनेन
विस्सासमापज्जि चतुप्पदस्स ।
दळ्हप्पहारं अभिकंखमानो
अवसकती दस्सति सुप्पहारं ' ति ॥

तस्स एन पण्डितवाणिजस्स कथेन्तस्सेव मेण्डको वेगेनागन्त्वा
उरुम्हि पहरित्वा तत्थेव वेदनामत्तं कत्वा पातेसि । सो परिदेव-
20 मानो निपाज्जि । सत्था तं कारणं पकासेन्तो ततियं गायमाह—

' सत्थि भग्गा, वट्ठितो खारिभारो '
सव्वं भण्डं ब्राह्मणस्सीध भिन्नं ।
वाहा पग्गट्ठ कन्दाति
अभिधावथ, इव्वते ब्रह्मचारीति ॥

- आकासतो सत्तरतनवस्सं वस्सति । तदा बोधिसत्तो तस्स ब्राह्मणस्स सान्तिके सिप्पं उग्गण्हाति । अथेकदिवसं ब्राह्मणो बोधिसत्तं आदाय केनचिदेव करणीयेन अत्तनो गामा निक्खामित्वा चेतियरट्ठं अगमासि । अन्तराममे एकस्मिं अरब्बड्डाने पञ्चसता पेसनकचोरा नाम पन्थ-
- 5 घातं करोन्ति । ते बोधिसत्तञ्च वेद्वभब्राह्मणञ्च गण्हिसु । कस्मा पनेते पेसनकचोरा ति बुच्चन्ति, ते किर द्वे जने गहेत्वा एकं धनाहरणत्थाय पेसेन्ति, तस्मा पेसनकचोरा तेव बुच्चन्ति, ते पि च पितापुत्ते गहेत्वा पितरं ' त्वं अम्हाकं धनं आहरित्वा दुत्तं गहेत्वा याहीति' वदन्ति, एतेनुपायेन मातुधीतरो गहेत्वा मातरं विस्स-
- 10 ज्जेन्ति ' जेट्ठककनिट्ठे गहेत्वा जेट्ठकमातिकं विस्सज्जेन्ति आचरियन्ते वासिके गहेत्वा अन्तेवासिकं विस्सज्जेन्ति । ते तस्मिं पि काले वेद्वभब्राह्मणं गहेत्वा बोधिसत्तं विस्सजेसुं । बोधिसत्तो आचरियं वन्दित्वा 'अहं एकाहद्वीहच्चयेन आगमिम्सामि, तुम्हे मा भायित्थ, अपि च खो पन यम वचनं करोथ, अज्ज धन-
- 15 वस्सापनकनक्वत्तयोगो भविस्सति, मा खो तुम्हे दुक्खं असहनो मन्तं परिवत्तेत्वा धनं वस्सापयित्थ, सचे वस्सापेम्सथ तुम्हे विनासं पापुणिस्सथ इमे च पञ्चसता चोरा ' ति । एवं आचरियं ओव-दित्वा धनत्थाय आगमासि । चोरापि सुरिये अत्थं गते ब्राह्मणं बन्धित्वा निपज्जापेसुं । तं स्रणं येव पाचीनलोकधातुतो परिपुण्णं
- 20 चन्दमण्डल उट्टहि । ब्राह्मणो नक्खत्तं ओलोकेन्तो " धनवस्साप-नकनक्वत्तयोगो लद्धो, किम्मे दुक्खेन अनुभूतेन, मन्तं परिवत्तेत्वा रतनवस्सं वस्सापेत्वा चोरानं धनं दत्त्वा यथामुखं गमिस्सामीति चिन्तेत्वा घोरे आमन्तेसि 'भो चोरा, तुम्हे मं किमत्थाय गण्हित्था' ति । ' धनत्थाय अय्या ' ति । सचे वो धनेन अत्थो खिप्पं मं
- 25 बन्धना मोचेत्वा सीसं नहापेत्वा अहत्तवत्थानि अच्छादेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा पुष्फानि पिलन्धापेत्वा ठपेथा ' ति । चोरा तस्स कथं सुत्वा तथा अकंमु । ब्राह्मणो नक्खत्तयोगं बत्वा मन्तं परिव-त्तेत्वा आकासं उट्ठोकेसि । तावदेव आकासा रतनानि पतिमु ।

- चोरा त धनं सकङ्कित्वा उत्तरासङ्गेषु भण्डिक कत्वा पार्थिसु ।
 ब्राह्मणो पि तेस पच्छतो व अगमासि । अथ ते चोरे अञ्जे पञ्च
 सता चोरा गण्हिसु । ' किमत्थ अम्हे गण्हया 'ति च वुत्ता 'धन
 त्याया ' ति आहसु । ' यदि वो धनेन अत्यो एत्त ब्राह्मण गण्हथ,
 5 एसो आमास उल्लोकेत्वा धन वस्सापेसि, अम्हाक पेत्त एतेनेव दिन्न'
 ति । चोरा चोरे विस्सज्जेत्वा ' अम्हाकम्पि धन देहीति ' ब्राह्मण
 गण्हिसु । ब्राह्मणो 'अह तुम्हाए धन ददेय्य, धनवस्सापनएनक्ख
 त्तयोगो पन इतो सबच्छरमत्थके भविस्सति, यदि वो धनेन अत्यो
 अधिवासेथ, तदा धनवस्स वस्सापेस्सामीति ' आह । चोरा कुञ्जि
 10 त्वा ' अम्भो दुट्ठब्राह्मण, अञ्जेस इदानेव धन वस्सापेत्वा अम्हे
 अञ्ज सबच्छर अधिवासापेसीति ' तिण्हेण असिना ब्राह्मण द्विधा
 त्तिन्दित्वा मग्गे छड्ढेत्वा वेगेन अनुवन्धित्वा तेहि चोरेहि सद्धि
 युञ्जित्वा ते सब्बे पि मारेत्वा वन आदाय पुन द्वे कोट्टासा हुत्वा
 अञ्जमञ्ज युञ्जित्वा अड्ढतियानी पुरिससतानि घातेत्वा एतेन
 15 उपायेन याव द्वे जना आवसिद्धा अहेसु ताव अञ्जमञ्ज पातयिसु ।
 एव त पुरिससहस्स विनास पत्त । ते पन द्वे जना उपायेन तं धन
 आहरित्वा एकास्मिं गामसमीपे गहनद्वाने धन पाटिच्छादेत्वा एको
 खग्ग गहेत्वा रक्खन्तो निसीदि, एको तण्डुले गहेत्वा भत्त पचा-
 पेत्तु गाम पाविसि । ' गोभो च नामेस विनासमूलमेवा ' ति सो
 20 धनसन्तिके निसिन्तो चिन्तेसि ' तस्मिं आगते इम धन द्वे कोट्टासा
 भविस्सन्ति, यन्नूनाह त आगतगतमेव खग्गेन पहारित्वा पातेय्य '
 ति सो खग्ग सत्तय्हित्वा तस्स आगमन ओलोकेन्तो निसीदि ।
 इतरो पि चिन्तेमि ' त धन द्वे कोट्टासा भविस्सन्ति, यन्नूनाह
 भत्ते विसं पक्खित्वा त पुरिस भोजेत्वा जीवितक्खय पापेत्वा
 25 एक्को व धन गण्हेय्य' ति सो निट्ठिते भत्ते सय भुञ्जित्वा सेसके
 विसं पक्खित्वा त आदाय तत्थ अगमामि । त भत्त ओतारेत्वा
 टिनमतमेव इतरो मग्गेन द्विधा छेत्वा त पाटिच्छेत्ते ठाने उट्ठेत्वा

- तच्च भक्त मुञ्जित्वा सयम्पि तत्येव जीवितकस्त्रयं पापुणि । एव त
 धन निस्साय सञ्जे पि विनास पापुणिंसु । बोधिसत्तो पि सो
 एकाहर्द्धीहृद्येन धन आदाय आगतो । तस्मिं ठाने आचरिय
 आदिस्वा विप्पकिण्ण पन धन डिम्वा 'आचरियेन मम वचन अक्त्वा
 5 धन वम्सापित भविस्सति, सञ्जेहि विनासं पत्तेहि भवितव्व' ति
 महामग्गेन पायासि । गच्छन्तो आचरिय महामग्गे द्विधा उल्ल
 डिम्वा ' मम वचन अक्त्वा मतो ' ति दाख्खनि उद्धरित्वा चित्तव
 क्त्वा आचरिय द्रापेत्वा वनपुप्फेहि पूजेत्वा परतो गच्छन्तो जीवि
 तकस्त्रय पत्ते पञ्चसते परतो अट्टतियसते ति अनुक्कमेन अवसाने
 10 द्वे जने जीवितकस्त्रय पत्ते दिस्वा चिन्तेसि ' इम द्वीहि ऊन पुरिस
 सहस्स विनास पत्त, अञ्जेहि द्वीहि चोरेहि भवितव्व, ते पि
 सन्यम्भितु न सक्खिस्सन्ति, कहन्नु खो ते गता ' ति गच्छन्तो
 तेस धन आदाय गहनद्वानपविट्टमग्ग दिस्वा गच्छन्तो भण्डिव
 द्दस्स धनस्स रासि दिस्वा एक भत्तपाति अवत्थरित्वा मत अहस्स ।
 15 ततो ' इट्ट नाम तेहि कत भविस्सतीति ' सञ्ज वत्वा ' कहन्नु
 खो सो पुरिसो' ति विचिनन्तो तम्पि पटिच्छन्ने ठाने अपविद्ध
 दिस्वा ' अम्हाक आचरियो मम वचन अक्त्वा अत्तनो दुव्वचभा
 वेन अत्तनापि विनास पत्तो, अपरम्पि तेन पुरिससहस्स विनासित,
 अनुपायेन वत अकारणेन अत्तनो वट्ठि पत्थयमाना अम्हाक आच
 20 रियो विय महानासमेव पापुणिस्सन्तीति ' चिन्तेत्वा इम गाथमाह—
 ' अनुपायेन यो अत्थं इच्छति सो विहञ्जति ।
 चेता हनिंसु वेदव्यं, सेव्य व्यसनमज्झगू ' ति ॥

एव बोधिसत्तो ' यथा अम्हाक आचरियो अनुपायेन अट्टाने
 परक्कम करोन्तो धन वस्सापेत्वा अत्तना जीवितकस्त्रय पत्तो अञ्जे-
 25 सञ्च विनासप्पच्चयो जातो एवमेव यो अञ्जो पि अनुपायेन अत्तनो
 अत्थ इच्छित्वा वायाम करिस्सति सञ्जसो अत्तना च विनसिस्सति
 परेसञ्च विनासप्पच्चयो भविस्सतीति ' वन उन्नादेत्वा देवतामु
 पा पा ५

साधुकारं ददमानासु इमाय गाथाय धम्मं देसेत्वा तं धनं उपायेन
अत्तनो गेहं आहरित्वा दानादीनि पुञ्जानि करोन्तो यावतायुकं
ठत्वा जीवितपरियोसाने सग्गपथं पूरयमानो अगमासि ।

१९. राजोवाद-जातक २४

- अतीते वाराणासिय ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो तस्स
अग्गमहिसिया कुच्छिस्मिं पटिसन्धि गहेत्वा लद्धगव्वपरिहारो
सोत्थिना मातुकुच्छिम्हा निक्खमि । नामगहणादिवसे पन स्स
ब्रह्मदत्तकुमारो त्वेव नामं अकंसुं । सो अनुपुब्बेन वयप्पत्तो सोळ-
5 सवत्सकाले तक्कासिलं गन्त्वा सव्वसिप्पेसु निप्फत्तिं पत्वा पितु
अच्चयेन रज्जे पतिट्ठाय धम्मेन समेन रज्जं कारेसि । छन्दादिवसेन
अगन्त्वा विनच्छयं अनुसासि । तस्मिं एवं धम्मेन रज्जं कारेन्ते
अमच्चापि धम्मेनेव वोहारं विनिच्छिनिसु । वोहारेसु धम्मेन विनिच्छि-
यमानेसु कूट्टकारका नाम नाहेसुं । तेसं अभावा अट्टत्याय राजङ्गणे
10 उपरवो पच्छिज्जि । अमच्चा दिवसम्पि विनिच्छयद्धाने निसीदित्वा कञ्चि
विनिच्छयत्थाय आगच्छन्तं अदिस्वा पक्कमान्ति । विनिच्छयद्धानं
छड्ढेतव्वभावं पापुणि । बोधिसत्तो चिन्तेसि “ मयि धम्मेन रज्जं
कोरेन्ते विनिच्छयत्थाय आगच्छन्ता नाम नत्थि, उपरवो पच्छिज्जि,
विनिच्छयद्धानं छड्ढेतव्वभावं पत्तं । इदानि मया अत्तनो अगुणं
15 परियोसित्तुं वट्ठति । ‘ अयं नाम मे अगुणो ’ ति जत्वा तं पहाय
गुणेषु येव वत्तिसामीति ” । ततो पट्ठाय ‘ अत्थि नु खो मे कोचि
अगुणवादीति ’ परिगण्हन्तो अन्तोवल्लङ्गकानं अन्तरे कच्चि अगुण-
वादिं अदिस्वा, अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा, ‘ एते मय्हं भयेनापि
अगुणं अवत्वा गुणमेव वेदय्युं ’ ति बहिवल्लङ्गनके परिगण्हन्तो

तत्रापि अदिम्वा अन्तो नगर परिगण्हि, बहिनगरे चतूसु द्वारेसु द्वार
 गामके परिगण्हि । तत्रापि कश्चि अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो
 गुणकथमेव सुत्वा ' जनपट परिगण्हिस्सामीति ' अमच्चे रज्ज पटि
 5 च्छापेत्वा रथ आरूढ्ह सारथिमेव गहेत्वा अञ्जातकवेसेन नगरा
 अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा पच्चन्तभूमिं गन्त्वा कश्चि
 मग्गेन नगराभिमुखो येव निवत्ति । तस्मिं पन काले मल्लिको नाम
 कोसलरजापि धम्मनेन रज्ज कारेन्तो अगुणगवेसको हुत्वा अन्तोवल्लका
 10 ढिसु अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा जनपट परिग
 ण्हन्तो त पट्टेस अगमासि । ते उभो पि एकास्मिं निन्ने सकटमग्गे
 अभिमुत्वा अहेसु । रथस्स उक्कमनट्टान नत्थि ।

अथ मल्लिकरञ्जो मारथि बाराणसिरञ्जो सारथि ' तव रथ उक्क
 मापेहीति ' आह । सोपि ' अम्मो सारथि, तव रथ उक्कमापेहि,
 इमस्मिं रथे बाराणसिरज्जमामिको ब्रह्मटत्तमहाराना निसिन्धो ' ति
 15 आह । इतरो पि ' अम्मो सारथि, इमस्मिं रथे कोसलरज्जसामिको
 मल्लिकमहाराना निसितो, तव रथ उक्कमापेत्वा अम्हाक रञ्जो
 रथस्स ओकास देहीति ' आह । बाराणसिरञ्जो सारथि ' अयाम्पि
 फिर राजा येव, किन्नु खो कातव्व ' ति चिन्तेन्तो ' अत्येस
 20 ओकास दापेस्सामीति ' सानिद्वान कत्वा त सारथि कोसलरञ्जो
 वय पुच्छित्वा परिगण्हन्तो उभिन्नम्पि समानवयभाव अत्वा, रज्जप
 रिमाण बल धन यस्स जातिगोत्तकुलपट्टेसन्ति सब्व पुच्छित्वा, ' उभो
 पि तियोजनसतिक्कस्स रज्जस्स सामिनो समानवल्लधनयसजाति
 गोत्तकुलपट्टेसा ' ति अत्वा, ' सीलवन्ततरस्स ओकास टम्सामी '
 25 सो सारथि ' तुम्हाक रञ्जो सीलाचारो कीदिसो ' ति पुच्छति ।
 सो ' अयच्च अयच्च अम्हाक रञ्जो सीलाचारो ' ति अत्तनो
 रञ्जो अगुणमेव गुणतो पक्कासेन्तो पठम गायमाह—

दळ्हं दळ्हस्स खिपति मल्लिको, मुदुना मुदुं ।
 साधुम्पि साधुना जेति, असाधुम्पि असाधुना ।
 एतादिसो अयं राजा, मग्गा उय्याहि सारथीति ' ॥

अथ त बाराणसिरञ्जो सारथि ' अम्भो, किं पन तथा अत्तनो
 ५ रञ्जो गुणा कथिता ' ति वत्वा, ' आमा ' ति वुत्ते, ' यदि एते
 गुणा अगुणा पन कीदिसा ' ति वत्वा, ' एते ताव अगुणा होन्तु,
 तुम्हाक् पन रञ्जो कीदिसा गुणा ' ति वुत्ते, ' तेन हि सुणाहीति '
 दुतिय गाथमाह—

10 अकोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
 जिने क्दरियं दानेन, सच्चेनालिकवादिनं ।
 एतादिसो अयं राजा, मग्गा उय्याहि सारथीति ' ॥

एव वुत्ते मल्लिकराजा च उभो पि रथा ओतरित्वा अस्से
 मोचेत्वा रथ अपनेत्वा बाराणसिरञ्जो मग्ग अदसु बाराण
 सिराजा मल्लिकरञ्जो नाम ' इदञ्चिदञ्च कातु वड्ढतीति ' ओवाद
 15 दत्वा बाराणसिं गन्त्वा दानादीनि पुञ्जानि क्त्वा जीवितपरियोसाने
 सग्गपद परिग्गहेत्वा अत्तनो अगुणवादिं अदिस्वा व सकनगर गन्त्वा
 दानादीनि पुञ्जानि क्त्वा जीवितपरियोसाने सग्गपदमेव पूरेसि ।

२०. मखादेव-जातक २५

अतीते विदेहरष्टे मिथिलाय मखादेवो नाम राजा अहोसि
 धम्मिको धम्मराजा । सो चतुरासीतिवस्ससहम्सानि कुमारकीळ
 तथा ओपरज्ज तथा महारज्ज क्त्वा दीघ अद्धान खेपेत्वा एकदिवम
 कप्पक आमन्तेसि 'यदा मे सम्म कप्पक सिरस्मि फलितानि पस्से

- यासि अथ मे आरोचेय्यासीति' । कप्पको पि दीप अद्धान खेपेत्वा
 एकदिवस रञ्जो अज्जनवण्णान केसान अन्तरे एकमेव फ
 लित दिस्वा ' देव, एकन्ते फलित दिस्सतीति ' आरो
 चेसि, ' तेन हि मे सम्म त फलित उद्धरित्वा पाणिंहि उपेहीति '
- 5 च वुत्तो सुवण्णसण्डासेन उद्धरित्वा रञ्जो पाणिंहि पतिहापेसि । तदा
 रञ्जो चतुरासीति वम्ससहस्सानि आयु अवसिद्धं होति । एव
 सन्ते पि फलित दिम्वा व मच्चुराजान आगन्त्वा समीपे ठित विय,
 अत्तान आदित्तपण्णसाल पविट्ठ विय च मञ्जमानो सवेग आपज्जित्वा
 ' बाल मखादेव, याव फलितस्सुप्पादा व इमे किलेसे जहितु नास
 10 क्वीति ' चिन्तोसि । तस्सेव फलितपातुभाव आवज्जन्तस्स अन्तो
 ङाहो उप्पाज्जि, सरारा सेदा मुच्चिसु, साट्ठा पीळित्वा अप
 नेतव्वाकारपत्ता अहेसु ।

- सो ' अज्जेव मया निक्खमित्वा पव्वजितु वट्टतीति ' कप्पकस्स
 सतसहम्मुट्टान गामवर ट्त्वा जेड्डुत्त पक्कोसापेत्वा ' तात, मम सीसे
 15 फलित पातुभूत, महल्लको म्हि जातो, भुत्ता खो पन मे मानुसत्ता
 कामा, इदानि दिव्वकामे परियेसिस्सामि, नेक्कवम्मत्तालो मग्ग्ह, त्व इम
 रज्ज पाप्पिज्ज, अह पन पव्वजित्वा मखादेवम्भवनुय्याने वसन्तो
 समणधम्म करिस्सामीति ' आह ।

- त एव पव्वजितुकाम अमच्चा उपसकमित्वा ' देव, किं तुम्हाकं
 20 पव्वज्जाकारण ' ति पुच्चिस्सु । राजा फणित हत्थेन गहेत्वा अम
 च्चान इम गायमाह—

उत्तमङ्गरुहा मग्गं इमे जाता वयोहरा ।

पातुभूता देवदूता, पव्वज्जसमयो ममा'ति ॥

- सो एव वत्वा त दिवसमेव रज्ज पहाय इसिपव्वज्ज
 25 पव्वजित्वा तम्मिञ्जेव मखादेवम्भवने विहरन्तो चतुरासीतिवस्सस
 हस्सानि चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा अपरिहीनज्जाने ठितो काल
 क्त्वा ब्रह्मलोके निव्वत्तित्वा पुन ततो चुतो मिथिलाय येव निमि

राजा हुत्वा ओसक्कमान अत्तनो वस घटेत्वा तत्थेव अम्बवने पब्ब
जित्वा ब्रह्मविहारे भावेत्वा पुन ब्रह्मलोकूपगो व अहोसि ।

२१. महोसधस्स आवाहो २९

ततो पट्टाय बोधिसत्तस्स यसो महा अहोसि, त सब्ब उटुम्बरा
देवी येव विचारेति, सा तस्स सोळसवस्सकाले चिन्तेसि ' मम
कनिट्ठो महल्लको जातो, यसो पि स्स महा, आवाहमस्स काटु
वट्टतीति ' सा रब्बो तमत्थ आरोचेसि । राजा त सुत्वा सोमन
5 स्सप्पत्तो हुत्वा ' साधु, जानापेहि न ' ति आह । सा त जाना
पेत्वा तेन सम्पटिच्छते 'तेन हि तात कुमारिक आनेमा' ति आह ।
महोसधो ' कदाचि इमेहि आनीता मम न रुच्चेय्य, सयमेव ताव
उपधारेमीति ' चिन्तेत्वा एवमाह 'देवि, कतिपाह मा विञ्चि रब्बो
वदेथ, अह एक दारिक सय परियेसित्वा मम चित्तरचित तुम्हाव
10 आचिक्खिस्सामीति ' । ' एव करोहि ताता ' ति— ।

१ सो देवि वन्दित्वा अत्तनो घर गन्त्वा सहायमान सञ्ज अदत्त्वा
अञ्जतरवेमेन तुन्नवायउपनरणानि गहेत्वा एक्को व उत्तरद्वारेन
निक्खमित्वा उत्तरद्वारयवमज्जक पायासि । तदा पन तत्थ पुराणसे
ट्टिकुल परिजिण्ण अहोसि, तस्स कुलस्स धीता अमरादेवी नाम
15 अभिरूपा सव्वलक्खणसम्पन्ना पुञ्जवती, सा त दिवस पातो व यागु
पचित्वा आढाय ' पितु कसनट्टान गमिस्सामीति ' निक्खमित्वा
तमेव मग पाटिपज्जि । महासत्तो त आगच्छन्ति दिस्वा ' लक्खण
सम्पन्ना इत्थी, सचे अपरिग्गहा इमाय मे पादपरिचारिकाय भवितु
वट्टतीति ' चिन्तेसि । सापि त दिस्वा व 'सत्ते एवरूपस्स पुरिसस्स
20 गेहे भवेय्य सक्का सिया कुटुम्ब सण्ठपेतु' ति चिन्तेसि । अथ महा

- सत्तो ' इमिस्सा सपरिग्गहअपरिग्गहभावं न जानामि, हत्थमुद्दायं नं पुच्छिस्सामि, सचे पण्डिता भविस्सति जानिस्सतीति ' चिन्तेत्वा दूरे ठितो व मुद्दि अक्कासि । सा ' अयं मे सस्सामिकभावं पुच्छतीति ' अत्वा हत्थं विक्कासेसि । सो अत्वा समीपं गत्वा ' भद्दे, का नाम त्वं ' ति पुच्छि । ' सामि, अहं अतीतानागते वा एतरहि वा यं नत्थि तं नामिकाति ' । ' भद्दे, लोके अमरत्ताम नत्थि, त्वं अमरा नाम भविस्सतीति ' । ' एवं सामीति ' । ' भद्दे, कस्स यागुं हरसीति ' । ' सामि, पुब्बदेवताया ' ति । ' पुब्बदेवता नाम माता-पितरो, तव पितु हरिस्ससि मज्जे ' ति । ' एवं भविस्सति सामीति ' ।
- 10 ' तव पिता किं करोतीति ' । ' एकं द्वे करोतीति ' । ' एकम्म द्विधाकरणं नाम कसन्नं, कसति भद्दे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' कस्मिं पन ठाने ते पिता कमतीति ' । यत्थ सकिं गता न एन्तीति ' । ' सकिं गतानं न पच्चागमनद्वानं नाम सुसानं, सुसानसन्तिके कसति भद्दे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' भद्दे, अज्जेव एस्ससीति ' । ' सचे एस्सति न एस्सामि, नोचे एस्सति एस्सामीति ' पिता ते मज्जे नदीपारे कसति, उदके एन्ते न एस्ससि । अनेन्ते एस्ससीति ' । ' एवं सामीति ' । एत्तकं ' भद्दे अल्लापसल्लापं कत्वा अमरादेवी ' यागुं पिविस्ससि सामीति ' निमिन्तोसि । महासत्तो ' पाठिविखपत्ताम अमङ्गलं ' ति चिन्तेत्वा ' आम
- 20 पिविस्सामीति ' आह । सा यागुघटं ओतारोसि । महासत्तो ' सचे पातिं अधोवित्वा हत्थधोवनं अदत्वा व दस्सति एत्थेव नं पहाय गमिस्सामीति ' चिन्तोसि । सा पन पातिया उदकं आहरित्वा हत्थधोवनं दत्वा तुच्छपातिं हत्थे अठपेत्वा भूमियं कत्वा घटं आलोलेत्वा यागुया पुरोसि । तत्थ पन सित्थानि मन्दानि । अथ नं महा-
- 25 सत्तो आह ' किं भद्दे, अतिवहला यागु ' ति । ' उदकं न लद्धं सामीति ' । ' केदारेहि उदकं न लद्धं भविरसति मज्जे ' ति । सा ' एवं पामीति ' पितु यागुं ठपेत्वा बोधिसत्तस्स अदासि । सो पिवित्वा मुखं विक्खालेत्वा ' भद्दे, मयं तुम्हाकं गेहं गमिस्साम, मग्गं नो

आचिक्खा ' ति आह । सा ' साधु ' ति वत्वा तस्स मग्ग आचि
किखत्वा पितु यागु गहेत्वा अगमासि ।

सो ताय कथितमग्गेन त गेहगतो । अथ न अमरादेविया माता
दिस्वा व आसन दत्वा ' यागु वड्ढेमि सामीति ' आह । 'अम्म,

- 5 कनिड्डमगिनिया मे अमरादेविया थोका यागु दिन्ना ' ति ।
सा ' धीतु मे अत्याय आगतेन भवितव्व ' ति अब्जासि ।
महासत्तो तेस दुग्गतभाव जानन्तो पि ' अम्म, अह तुल्लवायो,
अत्थि किञ्चि सिव्वितव्व ' ति । ' सामि अत्थि, मूल पन नत्थीति ' ।
' अम्म, मूलेन कम्म नत्थि, आनेथ सिव्विस्सामीति ' । सा जि
10 ण्णकानि पिलोतिकानि आहरित्वा अदासि । बोधिसत्तो आहटाहट
निट्ठोपेसि येव, पञ्चवन्तान किरिया नाम इज्जाति, अथ न
' अम्म, वीथिसभागान आरोचेहीति ' आह । सा सक्कलगामे
आरोचेसि । महासत्तो तुन्नकम्म वत्वा एकाहेनेव सहस्स उप्पा
देसि । महल्लिकापि स्स पातरासभत्त पचित्वा दत्वा साय ' तात
15 कित्तन पचामीति ' आह । ' अम्म, यज्जका इमस्मि गेहे भुज्जन्ति
तेस पमाणेना ' ति । सा अनेकसूपव्यज्जन बहुभत्त पचि । अमरा
देवी पि साय सीसेन दारुकलाप उच्छङ्गेन पण्ण आदाय अरब्बतो
आगन्त्वा पुरे द्वारे दारूनि निक्खित्वा पच्छिमद्वारेन गेह पाविसि ।
पिता पनस्सा सायतर आगामि । महासत्तो नानगरसे पि भुज्जि,
20 इतरा मातापितरो भोजेत्वा पच्छा भुज्जित्वा मातापितुन्न पादे धो
वित्वा महासत्तस्स पादे धोवि । सो त परिगण्हन्तो कतिपाह तत्थेव
वासि । अथ न वीमसन्तो एकादिवस्स आह ' मद्दे अमरादेवि, अड्ड
नाळिकमत्त तण्डुल गहेत्वा ततो मय्य यागु च पूव च भत्त च
पचाहीति ' । सा ' साधू ' ति सम्पटिच्छित्वा ते तुण्डले कौट्टेत्वा
25 मूलतण्डुलेहि यागु मज्झिमतण्डुलेहि भत्त काणिकाहि पूव पचित्वा
तदनु रूप व्यज्जन सम्पादेत्वा महासत्तस्स सव्यज्जन यागु अदासि ।
यागु मुखे ठपितमत्ता व रसहरणियो फरित्वा अदासि । सो तस्सा

वीमंसनत्यमेव ' भदे, पाचितुं अजानन्ती किमत्यं मम तण्डुले नास्ते-
सीति ' यागुं सह खेद्येन निद्वामिन्वा भूमियं पातोसि । सा अकु-
ञ्जित्वा व ' सचे यागु न मुन्दरा पूर्वं खाद् सामीति ' पूर्वं अदा-
सि । तस्मि तथेव अकामि । भत्ते पि तथेव पट्टिपञ्जित्वा ' त्वं
5 पाचिनं अजानन्ती मम सन्नकं किमत्यं नामेमीति ' कुद्धो विय
तीणि पि एकतो मदित्वा तस्मा सीमितौ पट्टाय सकृत्सरीरं विलि-
म्बित्वा ' द्वारे निसीदा ' नि आह । मा अकुञ्जित्वा व ' साधु
सामीति ' तथा अकामि । सो तस्मा निहतमानभावं अत्वा ' भदे
एहीति ' आह । सा एगवचनेनेव आगता ।

- 10 महासत्तो पन आगच्छन्तो कहापणसहस्रेण सार्द्धं एकं साटकं
तम्बूलपसिञ्चके ठपेत्वा आगतो । अय सो तं साटकं नीहरीत्वा
तस्सा हत्ये ठपेत्वा ' भदे, तव सहायिकाहि सार्द्धं नहायित्वा इमं
साटकं नीवासेत्वा एहीति ' आह । सा तया अकामि । पण्डितो
उप्यादितघनं च आहटघनं च सञ्चं तस्मा मातापितुनं दत्त्वा
15 ते समस्सासेत्वा तं आदाय नगरमेव गन्त्वा वीमंसनत्याय तं दोवा-
रिकस्स गेहे निसीदापेत्वा दोवारिकभरियाय आचिकित्त्वा अत्तनो
निवेशनं गन्त्वा पुरिसे आमन्तेत्वा ' अमुकगेहे इत्थि ठपेत्वा
आगतो ण्हि, इमं सहस्रं आदाय गन्त्वा तं वीमंसथा'ति सहस्रं
दत्त्वा पेसेसि । ते तया करिसु । सा ' इमं मम सामिकम्म पादरजं
20 न अग्रतीति ' न इच्छि । ते गन्त्वा पण्डितस्स आरोचेसुं । पुन
पि यावत्ततियं पेसेत्वा चतुत्थे वारे ' तेन हि तं हत्ये गहेत्वा कहुन्ता
आनेत्या ' ति आह । ते तया करिसु । सा महासत्तं महासम्पत्तियं
दितं न संजानि, ओलोकित्वा च पन हसि चैव रोदि च । सो उमि-
न्नमि कारणं पुच्छि । अय न सा एवमाह ' सामि, अहं हसमाना
25 तव सम्पत्तिं ओलोकित्वा ' अयं सम्पत्ति न अकारणेन लद्धा,
पुरिमपये पन कुसलं कत्वा लद्धा भविस्सति, अहो पञ्जानं फलं-
नामा ' ति हसि, रोदमाना पन ' इदानी परस्स ति ' ति

त्पुम्हि अपरञ्जित्वा निरयं गमिस्सतीति ' तयि कारुञ्जेन रोदिं'
 ति । सो तं वीमंसित्वा सुद्धभावं अत्वा ' गच्छथ, नं तत्थेव नेया'
 ति क्त्वा पेसेत्वा पुन ५ न्वायवेसं गहेत्वा गन्त्वा ताय सार्द्धं तं रत्तिं
 सायित्वा पुन दिवसे पातो व राजकुलं पविसित्वा उदुम्बरादेविया
 5 आरोचेसि । सा रञ्जो आरोचेत्वा अमरादेविं सव्वालंकारेहि
 अलंकरित्वा महायोगे निसिदापेत्वा महन्तेन सक्कोरेन महासत्तस्स
 गेहं आनेत्वा मङ्गलं कारेसि । राजा बोधिसत्तस्स सहस्समूलं
 पण्णाकारं पेसेसि । दोवारिके आदिं क्त्वा सकलनगरवासिनो पण्णा-
 कारे पहिणिमु । अमरादेवि रञ्जा पहितं पण्णाकारं द्विधा
 10 भिन्दित्वा एकं कोट्टासं रञ्जो पेसेसि । एतेनुपायेन सकलनगर-
 वासीनम्पि पण्णाकारं पेसेत्वा नगरं संगण्हि । ततो पट्टाय महासत्तो
 । ताय सार्द्धं समग्गवासं वसन्तो रञ्जो अत्थं च धम्मं च अनुसासि ।

२२. महोसधस्स विनिच्छयो ३०

एका इत्थी पुत्तं आदाय मुखधोवनत्थाय पण्डितस्स पोक्खरणिं
 गन्त्वा पुत्तं नहापेत्वा अत्तनी साट्ठके निसिदापेत्वा मुखं धोवित्वा
 15 नहायित्तुं ओतरि । तस्मिं खणे एका यक्खिनी नं
 दारकं दिस्वा खादित्तुगामा हुत्वा इत्थिवेसं गहेत्वा ' सहायिके
 सोभति वनायं दारको, तवेसो पुत्तो ' ति पुच्छित्वा ' आम अग्मा
 ति वुत्ते ' पायेमि नं ' ति क्त्वा ' पायेहीति ' वुत्ता तं गहेत्वा
 थोकं कीट्ठापेत्वा तं आदाय पलायित्तुं आरभि । इतरा तं दिस्वा
 20 धावित्वा ' कुहिं मे पुत्तं नेसीति ' गण्हि । यक्खिनी ' कुत्तो तथा-
 पुत्तो लद्धो, नमेसो पुत्तो ' ति जाह । ता कल्लहं करोन्तिको साउ-
 -द्वारेन गच्छन्ति । पण्डितो कलहसदं सुत्वा ता पक्कोसित्वा ' किमेतं'

- ति पुच्छित्वा अट्टं सुत्वा अक्खीनं अनिमिसताय चैव रत्ताय च य-
 क्खिनिं यक्खिनीति जत्वापि 'मम विनिच्छये ठस्सथा' ति वत्वा 'आम-
 ठस्सामा' ति वुत्ते लेखं कट्टित्वा, लेखामज्जे दारकं निपज्जापेत्वा, यक्खिनि-
 या हत्येसु मातरा पादेसु गाहापेत्वा 'द्वे पि आकाट्टित्वा गण्हथ, काट्टित्तुं
 5 सक्कोन्निया एव पुत्तो' ति आह । ता उभो पि कट्टिमु । दारको
 कट्टियमानो दुक्खप्पत्तो हुत्वा विरवि । माता हृदयेन फलितेन विय
 पुत्ते मोचेत्वा रोदमाना अट्ठासि । पण्डितो महाननं पुच्छि 'दारके
 मातुहृदयं मुदुकं होति उदाहु अमातुहृदयं' ति । मातुह-
 दयं पण्डिता' ति । 'इदानि किमेतं दारकं गहेत्वा ठिता
 10 माता होति विस्सज्जेत्वा ठिता' ति । 'विस्सज्जेत्वा
 ठिता पण्डिता' ति । 'इमं पन दारकचोरिं तुम्मे जानाथा
 ति । 'न जानाम पण्डिता' ति । 'यक्खिनी एसा दारकं
 खादित्तुं गण्हति' । 'अथं जाना सि पण्डिता' ति । अक्खीनं
 अनिमिसताय चैव रत्ताय च छायाय अभावेन च निरासंकताय
 15 च निक्कल्लणतय चा' ति । अथ नं पुच्छि 'कासि त्वं' ति 'यक्खि
 नि न्हि सामीति' । 'कस्मा इमं दारकं गण्हति' । 'खादित्तुं
 सामीति' । 'अन्धवाले, पुब्बे पि पापकं कत्वा यक्खिनी जातासि;
 इदानि पुन पि पापं करोसि, अहो अन्धवालासीति' ओवदित्वा ।
 पच्चसु सल्लेसु पतिठापेत्वा उय्योजेसि । दारकमाता 'चिरं जीव
 20 सामीति' पण्डितं धोमेत्वा पुत्तं आदाय पक्कामि ।

२३. सक्कासुरयुद्धं ३६

तस्मिं काले तावत्सिद्धभवने अमुना प्रष्टविसन्ति । सप्तो देवरान्,
 'किं नो साधारणेन रत्नेना' ति अमुरे दिव्यपानं पायेत्वा मत्ते

- समाने पादेसु गहेत्वा सिनेरुपपाते खिपापोसि । ते असुरभवनमेव
 सम्पापुर्णिमु । असुरभवनं नाम सिनेरुस्स हेट्ठिमतले तावर्तिसदेवलो-
 कप्पमाणमेव, तत्थ देवानं पारिच्छत्तको विय चित्तपाटली नाम कप-
 5 ङ्घियरुक्खो होति । ते चित्तपाटलिया पुप्फिताय जानन्ति ' नायं
 अम्हाकं देवलोको, देवलोकस्मिं हि पारिच्छत्तको पुप्फतीति' । अथ
 ते ' जरसक्को अम्हे मत्ते कत्वा महासमुद्दपिट्ठे खिपित्वा अम्हाकं
 देवनगरं गण्हि, मयं तेन सद्धिं युज्झित्वा अम्हाकं देवनगरमेव
 गण्हिस्सामा' ति किपिल्लिका विय थम्भं सिनेरुं अनुसञ्चरमाना उट्ठ-
 10 हिंसु । सक्को ' असुरा किर उट्ठिता ' ति सुत्वा समुद्दपिट्ठे येव
 अब्भुगन्त्वा युज्झमानो तेहि पराजितो दियड्ढुयोजनसतिकेन वेजय-
 न्तरथेन दक्खिणसमुद्दस्स मत्थकमत्थकेन पलायितुं आरद्धो । अथस्स
 रथो समुद्दपिट्ठेन वेगेन गच्छन्तो सिम्बलिवनं पक्खन्तो । तस्स गम-
 नमग्गे सिम्बलिवनं तालवनं विय छिज्जित्वा छिज्जित्वा समुद्दपिट्ठे
 पतति । सुपण्णपोतका समुद्दपिट्ठे परिवत्तेन्ता महारवं रविसु । सक्को
 15 मातलिं पुच्छि ' सम्म मातलि, किं सद्दो नामेस, अतिकरुणो रवो
 वत्ततीति' । ' देव, तुम्हाकं रथवेगवियुण्णिन्ते सिम्बलिवने पतन्ते
 सुपण्णपोतका मरणभयतज्जिता एकविरवं विरवन्तीति' । महासत्तो
 ' सम्म मातलि, मा अम्हे निस्साय एते किलमन्तु, न मयं इस्स-
 रियं निस्साय पाणवधकम्मं करोम, एतेसं पन अत्थाय मयं जीवितं
 20 परिचनित्वा अमुरानं दस्साम, निवत्तये तं रथं ' ति वत्वा इमं
 गाथमाह—

‘ फुलावका मातलि सिम्बलिस्मिं,
 ईसामुखेन परिवज्जयस्सु ।

कामं चजाम असुरेसु पाणं,

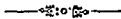
25

मा यिमे दिजा विकुत्तावा अहेसुं' ति ॥

मातलि संग्राहरो तस्स वचनं सुत्वा रथं निषत्तेत्वा अब्जेन
 मग्गेन देवलोकाभिमुखं अकासि । असुरा पन तं निवत्तयमानमेव

दिस्वा ' अद्वा अञ्जेहि पि चक्रवालेहि सका आगच्छन्ति, बलं
लभित्वा ' रयो निवत्तो भविमसतीति ' मरणभयभीता पलायित्वा
अमुरभवनमेव पविसिंसु । सको पि देवनगरं पविसित्वा
द्वीसु देवलोकेषु देवगणेन परिवृतो नगरमञ्जे अट्टासि । तस्मिं खणे
5 पठविं मिन्द्रित्वा योजनसहस्रमुञ्चेधो वेजयन्तपासादो उट्टहि । विज-
यन्ते उट्टितत्ता वेजयन्तो त्वेष नामं अकंसु । अथ सको पुन अमु-
रानं आगमनत्थाय पञ्चसु ठानेसु आरक्खं ठपेसि ।

२४. महामायाय सुपिनं ३२

तदा किर कापिलवत्सु-नगरे आसाळ्हिनक्खत्तं शुट्टं अहोसि ।
महाजनो नक्खत्तं कीळति । महामाया देवी पुरे पुण्णमाय सत्तम-
10 दिवसतो पट्टाय विगतमुरापानं मालागन्धाविभूतिसम्पन्नं नक्खत्तकीळं
अनुभवमाना सत्तमदिवसे पातो व उट्टाय गन्धोदकेन नहायित्वा
चत्तारि सतसहस्सानि विस्सज्जेत्वा महादानं दत्त्वा सब्बालंकारवि-
भूसिता वरभोजनं भुञ्जित्वा उपोसयङ्गानि अधिट्टाय अलंरुतपटि-
यत्तं सिरिगव्वं पविसित्वा सिरिसयने निपत्ता निदं ओक्कममाना इमं
15 सुपिनं अहसि ।

चत्तारो किर नं महाराजानो सयनेनेव सद्धिं उक्खित्वापित्वा हिम-
वन्तं नेत्वा सट्टियोजानिके मनोसिलतले सत्तयोजनिरुत्स महामाल-
रुक्खन्स हेट्ठा ठपेत्वा एकमन्तं अट्टसु । अय नेसं देवियो आगन्त्वा
देविं अणोतत्तदहं नेत्वा मानुममलहरणत्थं नहापेत्वा दिव्ववत्थं
20 निपासापेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा दिव्वपुष्पानि पिलग्वापेत्वा,
ततो अदिदूरे रत्तपक्कतो तस्स अन्तो क्कनक्कमानं अत्थि,
तत्थ पादीनसीसकं दिव्वसयनं पन्नापेत्वा निपज्जापेसुं । अथ

- बोधिसत्तो सेतवरवारणो हुत्वा, ततो अविदूरे एको सुवण्णपब्बतो
 तत्थ चरित्वा, ततो ओरुय्य रजतपब्बत अभिरूहित्वा उत्तरदिसतो
 आगम्म रजतदामवण्णाय सोण्डाय सेतपद्म गहेत्वा कोच्चनाद
 नदित्वा वनकविमान पविसित्वा मातु सयन तिकखत्तु पदक्खिण
 5 कत्वा दक्खिणपक्ख ताळेट्वा कुच्छि पविट्ठसदिसो अहोमि । एव
 उत्तरासाळहनक्खत्तेन पटिसन्धि गण्हि । पुनदिवसे पबुद्धा देवी त
 सुपिन रञ्जो आरोचेसि । राजा चलुसट्ठिमत्ते ब्राह्मणपामोक्खे
 पक्कोसापेत्वा हरितुपत्याय लाजादीहि क्तमङ्गलसकाराय भूमिया
 महारहानि आसनानि पञ्जापेत्वा तत्थ निसिन्नान ब्राह्मणान सप्पि-
 10 मधुसकराभिसखतम्म वरपायासस्स सुवण्णरजतपातियो पूरेत्वा
 सुवण्णरजतपातीहि येव पटिमुज्जेत्वा अदासि, अब्जेहि च अहत
 वत्थक्कपिल्लाविदानादीहि ते सन्तप्पेसि । अथ तेस सब्बरामेहि
 सन्तप्पितान सुपिन आरोचेत्वा ' किं भविस्सतीति ' पुच्छि ।
 ब्राह्मणा आहंसु ' मा चिन्तयि महाराज, देविया ते कुच्छिम्हि
 15 गब्भो पतिट्ठितो, सो च खो पुरिसगब्भो न इत्थिगब्भो, पुत्तो ते
 भविस्सति, मो सचे अगार अज्जावसिस्सति राजा भविस्सति चक्क
 वत्ती, सचे अगारा निक्खम्म पब्बजिस्सति बुद्धो भविस्सति लोके
 विवत्तच्छद्दो ' ति ।

२५. बुद्धस्स उप्पत्ति ३३

- महामाया देवी, पत्तेन तेळ विय, दसमासे कुच्छिया बोधिसत्त
 20 परिहारित्वा परिपुण्णगग्भा जातिपर गन्तुमाया सुद्धोदनमहराजस्स
 आरोचेसि ।

'इच्छाम ह देव कुलसन्तर देवदहनगर गन्तु' ति । राजा 'साधु'
 ति सम्पट्ठिच्छित्वा कपिलवत्थुतो याव देवदहनगरा ममा सम कोरे-

- त्वा कद्रालिभुग्गवटवचनपनाकादीहि ऊलंकारापेत्वा देवि सोवग्ग-
सिविकाय निस्सिदापेत्वा अमच्चमहस्सेन उरिस्सपापेत्वा मह-
न्नेन परिवारेण पेसेसि । द्विजं पन नगरानं अन्तरे-
उमयनगरवासीनं पि लुम्बिनिवनं नाम मङ्गलमालवनं अत्थि ।
5 तस्मिं समये मूलतो पट्टाय याव अन्नमात्ता सञ्चं एक-
फालिकुच्छं अहोसि, साग्गन्तरोहि चैव पुप्फन्तरोहि च पञ्चवण्णपमर-
गणा नानप्पकारा च सक्कुणंसंया मधुरस्सरेण विकूजन्ता विचरन्ति ।
सकलं लुम्बिनिवनं चित्तलतावनसदिसं महानुभावस्स रञ्जो सुस-
ज्जिआपानमण्डलं विय अहोसि । देविया तं दिस्वा सालवननीळं
10 कीळितुकामता उदपादि । अमच्चा देविं गहेत्वा सालवनं पविसिंसु ।
सा मङ्गलसालमूलं गन्त्वा सालसात्तायं गण्हितुकामा अहोसि । साल-
सात्ता सुसेदितवेत्तमां विय ओणमित्वा देविया हत्यपथं उपमांछि ।
सा हत्यं पसारेत्वा साखं अग्गहेसि । तावदेव चस्सा कम्मजवाता
चल्लिमु । अथस्सा साणि परिक्खित्तिप्त्वा महाजनो पटिकमि । साल-
15 साखं गहेत्वा तिट्ठमानाय एव चस्सा गव्भुवुद्धानं अहोसि ।
तं सणं येव चत्तारो पि सुद्धचित्ता महान्नल्लानो सुवण्णजालं
आट्टाय सम्पत्ता तेन सुवण्णजालेन बोधिसत्तं सम्पटिच्छित्त्वा मातु पुरतो
उपेत्या ' अत्तमना देवि होहि, महेसक्खो ते पुत्तो उप्पन्नो ' ति
आहंमु । यथा पन अञ्जे सत्ता मातुकुच्छित्तो निक्खमन्ता पटिक्खलेन
20 अमुचिना मक्खित्ता निक्खमन्ति, न एवं बोधिसत्तो । बोधिसत्तो पन
धम्मासनतो ओतरन्तो धम्मरुथिओ विय निस्सेणितो ओतरन्तो
पुरिसो विय चद्वे च हत्ये द्वे च पादे पसारेत्वा डित्तो मातुकुच्छि-
सम्भवेन केनचि अमुचिना अमानिखतो सुद्धो विमदो कासिक्खत्ये
निक्खित्तमणिरतनं विय जोतन्तो मातुकुच्छित्तो निक्खमि । एवं
25 सन्ते पि बोधिसत्तस्स च बोधिसत्तमातुया च सक्कारत्थं आकासतो
द्वे उदकधारा निक्खमित्वा बोधिसत्तस्स च मातु चस्स सरिरे उतुं
गाहापेमुं ।

२६. चत्वारि पुब्बनिमित्तानि ३४

अथेक दिवसं बोधिसत्तो उय्यानभूमिं गन्तुकामो सारथिं आम-
 न्नेत्वा ' रथं योजेहीति ' आह । सो ' साधू ' ति पटिसुणित्वा
 महारहं उत्तमरथं सब्बालंकारेण अलंकारित्वा कुमुदपत्तवण्णे चत्तारो
 मङ्गलसिन्धवे योजेत्वा बोधिसत्तस्स पटिवेदेसि बोधिसत्तां देवविमान-
 5 सत्तिसं रथं अभिरूहित्वा उय्यानाभिमुखो अगमासि । देवता 'सिद्ध-
 त्यकुमारस्स अभिसम्बु-ज्जनकाले आसन्ने, पुब्बनिमित्तं दस्सेस्साम्मा'
 ति एकं देवपुत्तं जराजज्जरं खण्डदन्तं पलितकेसं वंक्रं ओभग्गसरीरं
 दण्डहत्यं पवेधमानं कत्वा दस्सेसुं । तं बोधिसत्तो चेव सारथिं च
 पस्सन्ति । ततो बोधिसत्तो सारथिं 'सम्म, को नमिस्स पुरिसो, केसापि
 10 स्स न यथा अब्जेसं' ति महापदाने आगतनयेन पुच्छित्वा
 तस्स वचनं सुन्वा ' धिरत्थु वत्त भो जातिया यत्र हि नाम जातस्स
 जरा पब्बायिम्सतीति' संविग्गहदयो ततो व पटिनिवत्तित्वा पासा-
 दमेव अभिरूहि ।

राजा ' किं कारणा मम पुत्तो खिप्पं पटिनिवत्तीति ' पुच्छि ।
 15 ' जिण्णं पुरिसं दिम्वा देवा ति । जिण्णं पुरिसं दिस्वा
 पब्बजिम्सतीति ' आहसु । ' कम्मा मं नासेय सीधं
 पुत्तस्स नाट्ठानि सग्गेय, सम्पत्तिं अनुभवन्तो पब्बज्जाय
 सीति न करिस्सतीति ' वत्वा आरक्खं वड्ढेत्वा सब्ब-
 दिमासु जद्धयोजेने अद्धयोजेने ठपेसि । पुनेरुदिवमं बोधिसत्तो
 20 तपेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं व्याधिं पुरिसं
 दिम्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविग्गहदयो निवत्तित्वा पासादं अभि-
 रूहि । राजापि पुच्छित्वा हेट्ठावुत्तनयेनेव संविदहित्वा पुन वड्ढेत्वा
 समन्ततो तिग्गावुत्तप्पमाणे पदेसे आरक्ख ठपेसि । अपरं पन एक-
 दिवसं बोधिसत्तो तपेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं काल-

कतं दिस्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविगाहदयो पुन
 निवत्तित्वा पासादं अभिरूहि । राजापि पुच्छित्वा हेट्टावुत्तनयेनेव
 संविदहित्वा पुन वट्टेत्वा समन्ततो योजनप्पमाणे पदेसे आरक्खं टपेसि ।
 अपरं पन एकदिवसं उय्यानं गच्छन्तो तथेव देवताहि निम्मितं
 5 सुनिवत्थं सुपारुतं पञ्जितं दिस्वा ' को नामेसो सम्भा ' ति सा-
 रथिं पुच्छि । सारथिं किञ्चापि बुद्धुप्पादात्तस अभावा पञ्जितं वा
 पञ्जितगुणे षा न जानाति, देवानुभावेन पन ' पञ्जितो नामेस
 देवा ' ति वत्वा पञ्जजाय गुणे वण्णेसि । बोधिसत्तो पञ्जजाय
 रुच्चि उप्पादेत्वा तं दिवसं उय्यानं अगमासि । दीवभाणका पनाहु
 10 ' चत्वारि निमित्तानि एकादिवसेनेव दिस्वा अगमासीति '

२७. महाभिनिक्खमनं ३७.

तस्मिं समये ' राहुलमाता पुत्तं विनाता ' ति मुत्वा सुद्धोदन-
 महाराजा ' पुतस्स मे वुट्ठि निवेदेया ' ति सासनं पहिणि । बोधि-
 सत्तो तं मुत्वा ' राहुलो जातो, बन्धनं जातं ' ति आह । राजा
 ' किं मे पुत्तो अवचा ' ति पुच्छित्वा तं वचनं मुत्वा ' इतो पट्टाय
 15 मे नत्तु राहुलकुमारो त्वेव नामं होतू ' ति ।

बोधिसत्तो पि खो रथवरं आरूय्ह महन्तेन यसेन अतिमनोरमेन
 सिरिसोभमेन नगरं पाविसि । तस्मिं समये किसागोतमी नाम
 स्वत्तियेक्कञ्जा उपरिपासादवरतलगतता नगरं पदक्खिणं कुरुमानस्स
 बोधिसत्तस्स रूपसिरिं दित्वा प तिसोमनस्स ज्ञाता इमं उदानं उदा-
 20 नेसि—

निष्पुता, नून, सा, माता, निष्पुता, नून, सो, पिता, ।

निष्पुता नून सा नारी, यस्सायं ईदिमो पती ति ॥

बोधिसत्तो तं सुत्वा चिन्तोसि ' अयमेवं आह, एवरूपं अत्तभावं
 पस्सन्तिया मातुहदयं निब्बायति, पितुहदयं निब्बायति पजापतीहदयं
 निब्बायति, कस्मिं नु खो निब्बुते हृदयं निब्बुतं नाम होतीति' । अयस्स
 किलेसेसु विरत्तमानस्स एतदहोसि ' राग्गिग्गिहि निब्बुते निब्बुतं
 5 नाम होति, दोसग्गिग्गिहि मोहग्गिग्गिहि निब्बुते निब्बुतं नाम होति,
 मानदिट्ठिआदिसु सब्बकिलेसदरयेसु निब्बुतेसु निब्बुतं नाम होति,
 अयं मे सुस्सवनं सावेसि, अहं हि निब्बानं गवेसन्तो चरामि,
 अज्जेव मया घरावास छड्ढेत्या निक्खम्म पव्वजित्वा निब्बानं गवे-
 सितुं वट्टति, अयं इमिस्सा आचरियभागो होतू ' ति कण्ठतो, ओ-
 10 मुच्चित्वा किस्सागोतमिया सतसहस्सग्घनकं मुत्ताहारं पेसेसि । सा
 ' सिद्धत्थकुमारो मयि पटिबद्धचित्तो हुत्वा पण्णाकारं पेसेतीति '
 सोमनस्सजाता अहोसि ।

बोधिसत्तो पि महन्तेन सिरिसोभग्गेन अत्तनो पासादं अभि-
 रूहित्वा सिरिसयने निपज्जि । तावदेव नं सब्वालंकारपटिमण्डिता
 15 नच्चगीतादिसु सुसिक्खिता देवकञ्जा विय रूपप्पत्ता इत्थियो नाना-
 तुरियानि गहेत्वा सम्परिवारयित्वा अभिरमापेन्तियो नच्चगीतवादि-
 तानि पयोजयिंसु । बोधिसत्तो किलेसेसु विरत्ताचित्ताय नच्चादिसु
 अनाभिरतो मुहुत्तं निदं ओक्कमि । तापि इत्थियो ' यस्स-
 त्याय मयं नच्चादीनि पयोजयाम सो निदं उपगतो इदा-
 20 नि किमत्थं किलमामा ' ति गहितगहितानि तुरियानि अज्झो-
 त्यरित्वा निपज्जिंसु । गन्धतेलप्पदीपा द्रायन्ति । बोधिसत्तो पबु-
 ज्जित्वा सयनपिट्ठे पल्लंकेन निसिन्नो अहस्स ता इत्थियो तुरियभ-
 ण्डानि अवत्थरित्वा निदायन्तियो, एकच्चा पग्घरितखेळा लालाकि-
 ल्लिन्नगत्ता, एकच्चा दन्ते खादन्तियो, एकच्चा काकच्छन्तियो, एकच्चा
 25 विप्पलपन्तियो, एकच्चा विवटमुत्ता, एकच्चा अपगतवत्या पाकटवीमच्छ-
 सम्बाधट्टाना । सो तासं तं विप्पकारं दित्वा भिय्यो सोमत्ताय कामेसु
 विरज्जो अहोसि । तस्स अलंकारपटियत्तं सक्कभवनमदिसग्गि तं महा-
 तलं विप्पविद्धनानाकुणपभरितं आमकसुसानं विय उपट्ठासि, तयो

मवा आदित्तेगेहसदिमा विय खारिंसु, ' उपहुतं वत मो, उपस्सहं वत मो ' ति उदानं पवत्ति, आतिविय पब्बज्जाय चित्तं नमि । सो ' अज्जेव मया महामिनिक्खमनं निक्खमितुं वट्ठीतीति ' सयना बुद्धाय द्वारसमीपं गन्त्वा ' को एत्या ' ति आह ।

- 5 उम्मारे सीसं कत्वा निपत्तो छत्तो ' अहं अव्यपुत्त छत्तो ' ति आह । ' अहं अज्ज महामिनिक्खमनं निक्खमितुकामो, एकं मे अस्सं कप्पेहीति ' । सो ' सायु देवा ' ति अस्समण्डकं गहेत्वा अस्ससालं गन्त्वा गन्धनेलप्पदीपेषु जलन्तेसु मुमनपट्टवितानस्म हेट्ठा रमणीये भूमिभागे ठितं कन्धकं अस्सरानानं दिस्सा ' अज्ज
- 10 मया इममेव कप्पेतुं वट्ठीतीति ' कन्धकं कप्पोसि । सो कप्पिय मानो व अञ्जासि ' अयं कप्पना अतिगाब्धा, अज्जेसु दिवसेसु उय्यान-कौट्यादिगमने कप्पना विष न होति, मय्हं अव्यपुत्तो अज्ज महामिनिक्खमनं निक्खमितुकामो भविस्सतीति । ' ततो तुट्ठमानसो महाहासितं हसि । सो सद्दो सक्कलनगरं पत्थरित्वा गच्छेय्य, देवता
- 15 पन तं सद्दं निरुम्मित्वा न कम्माचि सोतुं अट्ठमु । बोधिसत्तो पि स्रो छन्नं पेसेत्वा व ' पुत्तं ताव पस्सिस्सामीति ' चिन्तेत्वा निसि-न्नपहंरुत्तो बुद्धाय राहुल्लमाताय वसनट्टानं गन्त्वा गन्धद्वारं विवारि । तस्सि खणे अन्तोगब्धे गन्धनेलप्पदीपो प्रायति । राहुल्लमाता सुमन-भल्लिकादीनं पुप्फानं अम्मणमत्तेन अभिप्पकिण्णसयने पुत्तस्स मत्पके
- 20 हत्थं टपेत्वा निदायति । बोधिसत्तो उम्मारे पादं टपेत्वा टित-को व ओलोकेत्वा ' सत्थाहं देविया हत्थं अपनेत्वा मम पुत्तं गप्हि-स्सामि देवी पबुद्धिस्सति, एवं मे गमनन्नरायो भविस्सति, बुद्धो हुत्वा व आगन्त्वा पस्सिम्मामीति ' पासादत्तलो ओतरि ॥

२८. पटिच्चसमुप्पादो ३६

तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति नेरञ्जरायतीरे
 बोधिरुक्खमूले पठमाभिसम्बुद्धो । अथ खो भगवा बोधिरुक्खमूले
 सत्ताहं एकपल्लंकेन निर्सादि विमुत्तिसुखपटिसंवेदी । अथ खो भगवा
 रात्तिया पठमं यामं पटिच्चसमुप्पादं अनुलोमपटिलोमं मनसाकासि
 5 ' अविज्जापच्चया संखारा, संखारपच्चया विञ्जाणं, विञ्जाणप-
 च्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सळायतनं, सळायतनपच्चया फस्सो,
 फस्सपच्चया वेदन, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोक-
 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 10 क्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा
 संखारनिरोधो, संखारनिरोधा विञ्जाणनिरोधो, विञ्जाणनिरोधा
 नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो, सळायतननिरोधा
 फस्सानिरोधो, फस्सानिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हा-
 निरोधो, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनि-
 15 रोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरि-
 देवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्खन्धस्स निरोधो होती ' ति । अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा
 तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि—

20 यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा
 आत्तापिनो शायतो ब्राह्मणस्स ।
 अथस्स कत्ता वपयन्ति सव्वा
 यतो पजानाति सहेतु धम्मं ति ॥

२९. धम्मचक्रपवचनसुत्त ३७

एवं मे सुतं । एकं समयं मग्वा चाराणसियं विहरति इत्ति-
 पतने मिग्दाये । तत्र खो मग्वा पञ्चवन्निये भिक्खु आमन्तोसि ' द्वे
 मे भिक्खवे अन्ना पञ्चजितेन न सेवितव्वा । कतमे द्वे । यो चायं
 कामेसु काममुत्तद्धिकानुयोगो हीनो गम्भो पोपुञ्जानिको अनरियो
 5 अनत्यसंहितो, यो चायं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो
 अनत्यसंहितो, एते खो भिक्खवे उभो अन्ते अनुपगम्म
 मज्झिमा पटिपदा तयागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी व्याणकरणी
 उपसमाय अभिञ्जाय सन्धोघाय निञ्जानाय संवत्तति । कतमा च
 मा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तयागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी
 10 व्याणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सन्धोघाय निञ्जानाय संवत्तति । अ-
 यमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो, सेव्ययईदं—सन्मादिट्ठि, सन्मासंक्रप्पो,
 सन्मावाचा, सन्माकम्मन्तो, सन्माआजीवो, सन्मावायामो, मन्मासत्ति,
 सन्मासमाधि । अयं खो सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तयागतेन
 ' अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी व्याणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सन्धो-
 15 घाय निञ्जानाय संवत्तति । इदं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरिय-
 ' सच्चं— जाति पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, न्याधि पि दुक्खा, मरणं
 पि दुक्खं । अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो । पियेहि विप्पयोगो
 दुक्खो, यं पिच्छं न लमति तं पि दुक्खं, संखित्तेन पञ्चपादान-
 क्खन्धा पि दुक्खा । इदं खो पन भिक्खवे दुक्खसमुदयं अरिय-
 20 सच्चं— यायं तण्हा पेनोव्मविका नन्दिरागसहगता तत्रतप्राभिनान्दिनी,
 सेव्यय ईदं—कानतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा । इदं खो पन भि-
 क्खवे दुक्खनिरोधं अरियसच्चं—यो तस्सा येष तण्हाय जस्सेसि-
 रागानिरोधो चागो पाटिनिस्सन्नो मुत्ति अनालयो । इदं खो पन
 भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं, अयमेव अरियो

अट्टाङ्गिको मग्गो, सेय्यथ ईदं— सम्मादिट्ठि सम्मासंकप्पो सम्मावाचा
सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि ।

३०, यसपब्बज्जा ३८

—:~:—

- तेन खो पन समयेन बाराणसियं यसो नाम कुलपुत्तो सेट्ठिपुत्तो सुखुमालो होति, तस्स तयो पासादा होन्ति । एको हेमन्तिको,
5 एको गिम्हिको, एको वस्सिको । सो वस्सिके पासादे चत्तरो मासे निप्पुरिसेहि वुरियेहि परिचारियमानो न हेट्ठा पासादा ओरोहति ।
अथ खो यस्सस्स कुलपुत्तस्स पञ्चहि कामगुणेहि समाप्पितस्स सम-
ङ्गिभूतस्स परिचारियमानस्स पटिगच्चेव दीान ओक्कमि, परिजन-
स्सापि पच्छा निदा ओक्कमि, सब्बरतियो च तेलप्पदीपो ज्ञायति ।
10 अथ खो यसो कुलपुत्तो पटिगच्चेव पटिवुज्जित्वा अद्दस सकं परि-
जनं सुपन्तं अब्बिस्सा कच्छे वीणं अब्बिस्सा कण्ठे मुतिङ्गं अ-
ब्बिस्सा कच्छे आलम्बरं अब्बं विकेसिकं अब्बं विक्खेळिकं वि-
प्पलपन्तियो, हत्यप्पत्तं सुसानं मब्बे । दिस्वानस्स आदीनवो पाबु-
रहोसि, निब्बिदायाचित्तं सण्ठासि । अथ खो यसो कुलपुत्तो उदानं
15 उदानेसि ' उपदुतं वत भो. उपस्सट्ठं वत भो ' ति । अथ खो
यसो कुलपुत्तो सुवण्णपादुकायो आरोहित्वा येन निवेसनद्वारं तेनु-
पसंकमि, अमनुस्सा द्वारं विवरिंसु ' मा यस्सस्स कुलपुत्तस्स कोचि
अन्तरायं अकासि अगारस्सा अनगारियं पब्बज्जाया ' ति । अथ
खो यसो कुलपुत्तो येन नगरद्वारं तेनुपसंकमि, अमनुस्सा द्वारं
20 विवरिंसु ' मा यस्सस्स कुलपुत्तस्स कोचि अन्तरायं अकासि अगा-
रस्सा अनगारियं पब्बज्जाया ' ति । अथ खो यसो कुलपुत्तो येन
इत्तिपतनं मिगदायो तेनुपसंकमि । तेन खो पन समयेन मंगवा
रसियां पच्चंससमयं पच्चुट्ठाय अज्झोकासे चङ्कमति । अद्दस खो

- भगवा यसं कुलपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं दिस्वान चङ्कमा ओरो-
 हित्वा पञ्चते आसने निसीदि । अथ खो यसो कुलपुत्तो भगवतो
 अविदूरे उदानं उदानेसि 'उपहृतं वत मो, उपस्सट्ठं वत मो' ति ।
 अथ खो भगवा यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' इदं खो यस अनुपहृतं,
 5 इदं अनुपस्सट्ठं, एहि यस निसीदि, धम्मं ते देसेस्सामीं ' ति । अथ
 खो यसो कुलपुत्तो ' इदं किर अनुपहृतं, इदं अनुपस्सट्ठं ' ति हट्ठो
 उदग्गो सुवण्णपादुकाहि ओरोहित्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उप-
 संकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसि
 च्चस्स खो यसस्स कुलपुत्तस्स भगवा अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यथ
 10 ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं संकि-
 लेसं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अब्बासि यसं
 कुलपुत्तं कल्लाचित्तं मुट्ठुचित्तं विनीवरणाचित्तं उदग्गचित्तं पसन्न-
 चित्तं अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि— दुक्खं
 समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथा पि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाल्ळकं
 15 सम्मदेवरजनं पटिगण्हेय्य एवमेव यसस्स कुलपुत्तस्स तस्मि
 येव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्रुं उदपादि ' यं
 किञ्चि समुदयधम्मं सञ्चं तं निरोधधम्मं ' ति । अयं खो
 यसस्स कुलपुत्तस्स माता पासादं अभिखाहित्वा यमं कुलपुत्तं अप-
 स्सन्ती येन सेट्ठि गहपति तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा सेट्ठि
 20 गहपतिं एतदवोच ' पुत्तो ते गहपति यमो न दिम्मती '
 ति । अथ खो सेट्ठि गहपति चतुद्दिशा अस्सदूते उय्यो-
 जेत्वा सामं येव येन इसिपतनं मिग्गायो तेनुपसंकमि । अहस खो
 सेट्ठि गहपति सुवण्णपादुकानं निकलेपं, दिस्वान तं येव अनुगमासि ।
 अहस खो भगवा सेट्ठि गहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान भग-
 25 यतो एतदहोसि ' यं नूनाहं तयारूपं इद्दामिसंस्तारं अभिसंस्तारेय्यं
 यथा मेट्ठि गहपति इय निसिन्नो इय निसिन्नं यसं कुलपुत्तं म
 पस्सेय्या ' ति । अथ खो भगवा तयारूपं- इद्दामिसंस्तारं- अभिसं-

- खारेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसं-
कमित्वा भगवन्तं एतदवोच ' अपि भन्ते भगवा यसं कुलपुत्तं
पस्सेय्या ' ति । ' तेन हि गहपति निसीदि, अप्पेव नाम इध नि-
सिञ्चं यसं कुलपुत्तं पस्सेय्यासीति ' । अथ खो सेट्ठि गहपति ' इधे-
5 ' य किराहं निसिञ्चो इध निसिञ्चं यसं कुलपुत्तं पस्सिस्सामीति ' हट्ठो
उदम्मो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसि-
ञ्चस्स खो सेट्ठिस्स गहपतिस्स भगवा अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यय
ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं साङ्कि-
लेसं नेक्खम्मे आनिसंसं अकासेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति दिट्ठ-
10 धम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो पारियोगाब्बधम्मो तिण्णाविचिकिच्छो
विगतकथङ्कयो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थु सासने भगवन्तं
एतदवोच ' अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते, सेय्यथा पि भन्ते
निककुज्जितं वा उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा मग्गं आचिकखेय, अन्ध-
कारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एव-
15 मेव भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो, ' एसाहं भन्ते भग-
वन्तं सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भगवां
धारेत्तु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं ' ति । सो व लोके पठमं
उपासको अहोसि तेवाचिको । अथ खो यत्तस्स कुलपुत्तस्स पितुनो
धम्मे देसियमाने यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपा-
20 दाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि । अथ खो भगवतो एतदहोसि ' य-
त्तस्स कुलपुत्तस्स पितुनो धम्मे देसियमाने यथादिट्ठं यथाविदितं
भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अभब्बो
खो यसो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्जितुं सेय्यथा पि
पुब्बे अगारिकभूतो, यं नूनाहं तं इद्धाभिसङ्खारं पटिप्पस्सम्भेयं' ति ।
25 खो भगवा इद्धाभिसङ्खारं पटिप्पस्सम्भे सि । अहस्स खो सेट्ठि गह-
पति यसं कुलपुत्तं निसिञ्चं, दित्थान यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' माता
ते मात यस्स परिदेवसोक्कस्सम्पन्ना, देहि मातु जीवितं' ति । अथ खो
खो कुलपुत्तो भगवन्तं उल्लोकेसि । अथ खो भगवा सेट्ठि

- गहपतिं एतद्बोच . तं किं मन्त्रसि गहपति, यत्सस
 सेवेन जाणेन मेखेन दम्सनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा पि तथा
 तस्स यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आस-
 वेहि चित्तं विमुत्तं, भव्वो नु खो यमो गहपति हीनायावत्तित्वा
 5 कामे परिभुज्जित्तुं सेय्यथा पि पुब्बे अगारिकभूतो ' ति । ' नो ह
 एतं भन्ते' । ' यम्म ग्यो गहपति कुट्टपुत्तम्म सेखेन जाणेन सेखेन
 दम्सनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा पि तथा, तम्म यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं
 पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अभव्वो खो
 गहपति यसो कुट्टपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्जित्तुं सेय्यथा
 10 पि पुब्बे अगारिकभूतो ' ति । ' छाभा भन्ते यत्सस कुट्टपुत्तस्स,
 सुलद्धं भन्ते यम्म कुट्टपुत्तस्स, यथा यत्सस कुट्टपुत्तस्स
 अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं; अधिवासेतु मे भन्ते भगवा
 अज्जननाय भत्तं यसेन कुट्टपुत्तेन पच्छासमणेना ' ति । अधिवासेसि
 भगवा तुण्हीभावेन । अय खो सेट्ठि गहपति भगवतो अधिवासनं
 15 विदित्वा उट्ठायामना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदास्सिखणं कत्वा पक्खा-
 मि । अय खो यमो कुट्टपुत्तो अचिरप्पकन्ते सेट्ठिन्हि गहपतिन्हि
 भगवन्तं एतद्बोच ' लभेय्याहं भन्ते, भगवतो सन्ति-
 के पञ्चज्जं, लभेय्य उपमंपदं ' ति । ' एहि भिक्खु ' ति भगवा
 अवोच ' म्याक्खातो धम्मो, चर ब्रह्मचरियं, मग्गा दुक्खत्तस्स अन्त-
 20 ' किरियाया' ति । मा व तस्स आयम्मतो उपमन्वद्वा अहोमि । तेन
 खो पन समयेन मत्तल्लोके अरहन्तो होन्ति ।

३१. आदित्त परियायं ३५

३५

- अथ खो भगवा उरुत्तेयसं गथाभिरन्नं विहरित्वा येन गयामीसं
 तेन चारिकं पक्खामि मरुता भिक्खुनत्तेन मारुद्धं भिक्खुमहम्मनेन
 मज्जेहेव पुगणमग्गिन्हेहि । तत्र मुट्ठं भगवा गवायं विहरति
 25 गयामीमे मारुद्धं भिक्खुमहम्मनेन । तत्र खो भगवा भिक्खु आमन्नेसि

- सब्ब भिक्खवे आदित्त । किं च भिक्खवे सब्ब आदित्त । चक्खु भिक्खवे
 आदित्त, रूपा आदित्ता, चक्खुविज्जाण आदित्त, चक्खुसम्फ-
 5 स्सो आदित्तो, यदिद चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित
 सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा त पि आदित्त । केन
 आदित्त—रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्त, जातिया जराय
 मरणेन सोक्खेहि परिदेवेहि दुक्खहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्त ति
 वदामि । सोत आदित्त, सदा आदित्ता, प घाण आदित्त, गन्धा
 आदित्ता, जिह्वा आदित्ता, रसा आदित्ता कायो आदित्तो, फोट्टब्बा
 आदित्ता, मनो आदित्तो, धम्मा आदित्ता, मनो विज्जाण आदित्त, मनो
 10 सम्फस्सो आदित्तो यदिद मनो सम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित
 सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा त पि आदित्त । केन आदित्त
 रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्त, जातिया जराय मरणेन सोक्खेहि
 परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्त ति वदामि ।
 एव पस्स भिक्खवे सुतवा आरियसावको चक्खुस्सिं पि निब्बिन्दति,
 15 रूपेसु पि निब्बिन्दति, चक्खुविज्जाणे पि निब्बिन्दति, यदिद
 चक्खुसम्फस्सपच्चया उपज्जति वेदयित सुख वा दुक्ख वा अदु-
 क्खमसुख वा तस्सिं पि निब्बिन्दति । सोतस्सिं पि निब्बिन्दति, सत्तेसु
 पि निब्बिन्दति, घानस्सिं पि निब्बिन्दति, गन्धेसु पि निब्बिन्दति,
 जिह्वायपि निब्बिन्दति, रसेसु पि निब्बिन्दति, कायस्सिं पि निब्बि
 20 ङ्गति, फोट्टब्बेसु पि निब्बिन्दति, मनस्सिं पि निब्बिन्दति,
 धम्मेषु पि निब्बिन्दति मनोविज्जाणे पि निब्बिन्दन्ति, मनो
 सम्फस्से पि निब्बिन्दति, यदिद मनोसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति
 वेदयित सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा तस्सिं पि निब्बि
 ङ्गति, निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तास्सिं विमुत्तर्ह्माति
 25 जाण होति, खीणा जाति, वुत्ति वचचरिय, क्त करणाय, नापर
 इत्थत्ताया ति पनानातीति । इमस्सिं च पन वेय्यापरणस्सिं
 भज्जमाने तस्स भिक्खुसहम्मस्स अनुपाटाय आमवेहि चित्तानि
 विमुत्तिसु । आदित्तपरियाय निद्वित्त ।

३२. मारकस्सक ४०

एव समय भगवा सावात्थिय विहरति जेतवने अनायापिण्डिकस्स
आरामे । तेन खो पन समयेन भगवा भिक्षू निब्बानपटिसयुत्ताय
धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समाट्ठपेति समुत्तेनेति सम्पहसेति । ते
च भिक्षू अट्टिकत्वा मनसिकत्वा सव्यचेतसो समजाहारित्वा ओहि
5 तसोता धम्म सुणन्ति । अथ खो मारस्स पापिमतो एतहोसि 'अय
खो समणो गोतमो भिक्षू निब्बानपटिसयुत्ताय धम्मिया कथाय
प , यन्नूनाह येन समणो गोतमो तेनुपससग्गेय्य विचक्खुक्
म्हाया ' ति । अथ खो मारो पापिमा कम्मस्सवण्ण अभिनिम्भिनि
त्वा महन्त नङ्गल मग्गे करित्वा टीत्र पाचनयट्ठि गहेत्वा
10 हट्टहट्ठेमो साणमार्गानिवत्थो कइममाक्खितोहि पादेहि येन भगवा
तेनुपमक्कमि, उपससग्मित्वा भगवन्त एतवोच ' अपि समण बलि
वहे अइसा ' ति । ' किं पन पापिम ते बलिवहेहीति ? ' ममेव
समण चक्खु मम रूपा मम चक्खुसम्फम्मविज्जाणायतन, कुहिं मे
समण गन्त्वा मोक्खसि । ममेव समण सोतमम सद्दा प ,ममेव
15 समण घाण मम गन्धा, ममेव समण जिह्वा मम रसा, ममेव समण
कायो मम फोड्डवा, ममेव समण मनो मम धम्मा मम मनोसम्फ
स्सविज्जाणायतन, कुहिं मे समण गन्त्वा मोक्खसीति ' । ' तवेव
पापिम चक्खु तव रूपा तव चक्खुसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च
खो पापिम नत्थि चक्खु नत्थि रूपा नत्थि चक्खुसम्फस्सविज्जाणा
20 यतन अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पापिम सोत तव सद्दा तव
सोतसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च खो पापिम नत्थि सोत नत्थि
सद्दा नत्थि सोतसम्फस्सविज्जाणायतन अगति तव तत्थ पापिम ।
तवेव पापिम घान तव गन्धा तव घानसम्फस्सविज्जाणायतन,
यत्थ च खो पापिम नत्थि घान नत्थि गन्धा नत्थि घानसम्फस्स

विञ्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पामिम जिह्वा
 तव रसा तव जिह्मामम्फस्सविञ्जाणायतनं. ..५....., तवेव पापिम
 कायो तव फोट्टुवा तव कायसम्फस्सविञ्जाणायतनं....५.....,
 तवेव पापिम मनो तव धम्मा तव मनोसम्फस्सविञ्जाणायतनं,
 5 यत्थ च खो पापिम नत्थि मनो नत्थि धम्मा नत्थि मनोसम्फस्स-
 विञ्जाणायतनं अगति तव तत्थ पापिमा ' ति ।

‘ यं वदन्ति मम-यिदं ति ये वदन्ति ममं ति च ।

एत्थ चे ते मनो अत्थि न मे समण मोक्खसीति' ॥

यं वदन्ति न तं मय्हं ये वदन्ति न ते अहं ।

10 एवं पापिम जानाहि, न मे मग्गं पि ढक्खसीति ' ॥

अय खो मारो पापिमा ‘ जानाति मं भग्वा, जानाति मं
 सुगतो ' ति दुक्खा दुम्मनो तत्थेवन्तरघायीति ।

३३. सुन्दरि-मारणं ४२

मगवतो किर भिक्खुसंघम्म पच्चलं महानदीनं महोयसदिसे
 लाभसकारे उप्पन्ने हतलाभसकारा अञ्जातित्थिया सुरियुग्गामन-
 15 काले खज्जोपनरुमादिसा निप्पभा हुत्वा एततो सान्निपतित्वा मन्त-
 यिमु ‘ मयं समणस्स गोतमम्म उप्पन्नकालो पहाय हतलाभस-
 कारा । न नो कोचि अत्थिभावमि जानानि । केन नु खो सद्धि
 एततो हुत्वा समणस्स गोतमग्ग अवण्णं उप्पादेत्वा लाभसकार-
 मस्स अन्तरवापेय्यामा ' ति । अय नेसं एतद्रहोसि ‘ सुन्दरिया
 20 सद्धि एततो हुत्वा सकुणिम्मामा ' ति । ते एतदिमं सुन्दरि
 तित्थिआरामं पविमित्वा यन्दित्वा टितं नालपिमु । सा पुनप्पुन
 सहपन्ती पि पटियननं अलाभित्वा ‘ आपि नु अय्या केनचि विहे-

ठित्त्या ' ति पुच्छि । ' भगिनि, समणं गोतमं अम्हे विहेट्त्वा
 हतलाभसकारे करित्वा विचरन्नं न पम्ससीति ' । सा एवमाह
 ' मया एत्थ किं कातुं वट्ठीति ' । ' त्वं खो सि भगिनि अभि-
 रूपा सोभगप्पत्ता, समणस्स गोतमम्म अयसं आरोपेत्वा महाजनं
 5 तव कयं गाहापेत्वा हतलाभमकारं करोहीति ' । सा ' साधू ' ति
 सम्पट्ठिच्छित्वा वन्दित्वा पक्कन्ता ।

ततो पट्टाय मालागन्धविलेपनकप्पूरकटुकफलादीनि गहेत्वा,
 सायं महाजनम्म सत्थु धम्मदेसनं सुत्वा नगरं पविसनकाले,
 जेतवनाभिमुखी गच्छति । ' कहं गच्छसीति ' च पुट्ठा ' समणस्स
 10 गोतमस्स सन्तिक, अहं हि तेन सद्धि एक्कगन्धकुटियं वसामीति '
 वत्था अञ्जतरम्मि तित्थियारामे वसित्वा पातो व जेतवनममां
 ओत्तरित्वा नगराभिमुखी गच्छति । ' किं सुन्दरि, कहं गतासीति '
 च पुट्ठा ' समणेन गोतमेन सद्धि एक्कगन्धकुटियं वसित्वा तं
 विलेसरतिया रमापेत्वा आगतम्हीति ' वदति । अथ नं कति-
 15 पाहचयेन धुत्तानं क्हापणे ढत्वा ' गच्छध, सुन्दरिं मारेत्वा सम-
 णस्स गोतमस्स गन्धकुटिसमीपे मालाकचवरन्तरे निक्खिपित्वा
 एथा ' ति वट्ठिसु । ते तथा अक्कमु । ततो तित्थिया ' सुन्दरिं न
 पस्सामा ' ति कोलाहलं क्त्वा रब्बो आरोचेत्वा ' कहं वो आ-
 संका ' ति वुत्ता ' इमे दिवमे जेतवनं गता ति, तत्रस्स पवत्ति न
 20 जानामा ' ति वत्था ' तेन हि गच्छथ. नं निचिनथा ' ति रब्बा
 अनुब्जाता अत्तनो उपट्टाके गहेत्वा जेतवनं गन्त्वा विचिनन्ता
 मालाकचवरन्तरे दिस्वा भच्चकं आरोपेत्वा नगर पवेसेत्वा " सम-
 णस्स गोतमस्स सावका ' सत्थारा क्तपापकम्मं पट्ठिच्छादेस्सामा '
 ति सुन्दरिं मारेत्वा मालाकचवरन्तरे निक्खिपिसु " ति रब्बो
 25 आरोचयिसु । राजा ' तेन हि गच्छथ, नगरं आहिण्डथा ' ति
 आह । ते नगरवीथीसु ' पम्सथ समणानं सक्यपुत्तियानं कम्मं '
 ति आटीनि विरवित्वा पुन रब्बो निवेसनद्वारं आगमिसु । राजा
 सुन्दरिया सरीरं आमकमुसाने अट्टकं आरोपेत्वा रक्त्तापेसि ।

सावत्थिवासिनो ठपेत्वा अरियसावके सेसा येभुज्येन ' पस्सथ सम-
णानं सक्कयपुत्तियानं कम्मं ' ति आदीनि वत्वा अन्तोणगरे बहि-
नगरे उपवनअरब्बेसु भिक्खू अक्कोसन्ता विचरन्ति । भिक्खू तं
पवत्ति तथागतस्स आरोचेसुं । सत्था ' तेन हि तुम्हे ते मनुस्से

5 एवं पट्टिचोदेथा ' ति—

अभूतवादी निरयं उपोति

यो वापि कत्वा ' न करोमि ' चाह ।

उभो पि ते पेच्च समा भवन्ति

निहीनकम्मा मनुजा परत्था ति ॥

10 इमं गायमाह । राजा ' सुन्दरिया अब्जेहि मारितभावं जानाथा'
ति पुरिसे पयोजेसि ।

ते पि खो धुत्ता तेहि कहापणेहि सुरं पिवन्ता अब्जमब्जं
कलहं करोन्ति; तत्थेको एवमाह ' त्वं सुन्दरिं एकप्पहारेनेव मारेत्वा
मालाकचवरन्तरे निक्खिपित्वा, ततो लद्धकहापणेहि सुरं पिवासि ' ।

15 ' होतु होतु ' ति राजपुरिसा ते धुत्ते गहेत्वा रब्बो दस्सेसुं ।
अथ ने राजा ' तुम्हेहि सा मारिता ' ति पुच्छि । ' आम देवा '
ति । ' केहि मारापिता ' ति । ' अब्जतित्थियोहि देवा ' ति ।
राजा तित्थिये पक्केसापेत्वा ' सुन्दरिं उक्खिपपापेत्वा गच्छथ, तुम्हे
एवं वदन्ता नगरं आहिण्डथ—अयं सुन्दरी समणस्स गोतमस्स

20 अवण्णं आरोपितुकामेहि अम्हेहि मारापिता, नेव गोतमस्स न गोत-
मसावकानं दोसो अत्थि, अम्हाकं दोसो ' ति । ते तथा अकंसु ।
बालमहाननो तदा सद्दहि, तित्थिया पि पुरिसवधदण्डेन पलिबुद्धा ।
ततो पट्ठाय बुद्धानं सक्कारो महन्ततरो अहोसि ।

३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि द्वेसो

तेन खो पन समयेन भगवा महतिया परिसाय परिवुतो घम्मं देसेन्तो निसिन्नो होति सराजिकाय परिसाय । अथ खो देवदत्तो उट्टायासना एकंसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनञ्जालिं पणा-
मेत्वा भगवन्तं एतदवोच—‘जिण्णो दानि मन्ते भगवा बुद्धो महल्लको

- 5 अद्धगतो वयो अनुप्पत्तो, अप्पोम्सुक्को दानि मन्ते भगवा दिङ्घ-
धम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहरतु, मम भिक्खुसङ्घं निम्सज्जतु, अहं
भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामीति । ‘अलं देवदत्त, मा ते रुद्धि भिक्खु-
सङ्घं परिहरितुं’ ति । द्वातियं पि खो देवदत्तो.ततियं पि
खो देवदत्तो भगवन्तं एतदवोच ‘ जिण्णो दानि.....परिहरिस्सा-
10 मीति । ‘ सारिपुत्तमोग्गल्लानानं पि खो अहं देवदत्त भिक्खुसङ्घं
न निस्सजेय्यं, किं पन तुय्हं चवस्स खेळापकस्सा ’ ति । अथ खो
देवदत्तो ‘ सराजिकाय मं भगवा परिसाय खेळापकवादेन अपसा-
देति, सारिपुत्तमोग्गल्लानेव उक्कंसतीति ’ कुपितो अनत्तमनो भग-
वन्तं अभिवादेत्वा पदाक्खिणं कत्वा पक्कामि । अयच्च तरहि देवद-
15 त्तस्स भगवति पठमो आघातो अहोसि ।

- अथ खो देवदत्तो येन अजातसत्तुकुमारो तेनुपसंकमि, उपसंक-
मित्वा अजातसत्तुकुमारं एतदवोच ‘ पुरिसे महाराज आणापेहि ये
समणं गोतमं जीविता वोरोपेस्सन्तीति ’ । अथ खो अजातसत्तुकुं-
मारो मनुस्से आणापेसि ‘ यथा भणे अय्यो देवदत्तो आह तथा
20 करोया ’ ति । अथ खो देवदत्तो एकं पुरिसं आणापेसि ‘ गच्छा-
वुसो, अमुकास्मि ओकासे समणो गोतमो विहरति, तं जीविता
वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छा ’ ति, तस्मिं मग्गे द्वे पुरिसे
ठपेसि ‘ यो इमिना मग्गेन एको पुरिसो आगच्छथा तं जीविता
वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ति’ । तस्मिं मग्गे चत्तारो पुरिसे

- ठपेसि ' ये इमिना मग्गेन द्वे पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा' ति । तस्मि मग्गे अट्ट पुरिसे ठपेसि ' ये इमिना मग्गेन चत्तारो पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ' ति । तस्मि मग्गे
- 5 सोळस पुरिसे ठपेसि ये इमिना मग्गेन अट्टपुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा आगच्छथा ' ति । अथ खो सो एको पुरिसो असिचम्म गहेत्वा धनुकलाप सज्जित्वा येन भगवा तेनुपसकमि, उपसकमित्वा भगवतो अविदूरे भीतो उव्विग्गो उस्स ड्डी उत्रस्तो पत्थद्वेन कायेन अट्ठासि । अहसा खो भगवा त
- 10 पुरिस भीत उव्विग्ग उस्साङ्गि उत्रस्त पत्थद्वेन कायेन ठित, दिस्वान त पुरिस एतदवोच ' एहि आवुसो, मा भारीति ' । अथ खो सो पुरिसो असिचम्म एकमन्त करित्वा धनुकलाप निक्खिपित्वा येन भगवा तेनुपसकमि, उपसकमित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपातित्वा भगवन्त एतदवोच ' अच्चयो म भन्ते अच्चगमा यथा
- 15 बाल यथा मूळ्ह यथा अकुसल योह दुट्ठचित्तो वधवचित्तो इधुपसकमन्तो । तस्स मे भन्ते भगवा अच्चय अच्चयतो पटिगण्हातु आयतिं सवराया'ति । अथ खो भगवा तस्स पुरिसस्स अनुपुव्विक्ख कथेसि, सेय्यथ इट्ठ, दानकथ पे ।

- अथ खो सो एको पुरिसो येन देवदत्तो तेनुपसकमि, उपसक
- 20 मित्वा देवदत्त एतदवोच ' नाह भन्ते सक्कोमि त भगवन्त जीविता वोरोपेतु, महिद्धिको मो भगवा महानुभावो ' ति । ' अल आवुसो मा खो त्व समण गोतम जीविता वोरोपेसि, अहमेव समण गोतम जीविता वोरोपेस्सामीति ' । तेन खो पन समयेन भगवा गिज्झसूटस्स पव्वतम्म पचायाय चट्ठमति ।
- 25 अथ खो देवदत्तो गिज्झसूट पव्वत अभिखहित्वा महन्त सिल पयि जिज्झ ' इमाय समण गोतम जीविता वोरोपेस्सामीति ' । द्वे पव्वत कृत्वा समागन्त्वा त सिट्ठ सम्पनिच्छिमु, ततो पपटिमा उप्पतित्वा तभगवतो पाटे रहिर उप्पादेसि । अथ खो भगवा उद्ध उल्लोकेत्वा

‘देवदत्तं एतद्वोच ‘ बहुं तंयां मोघपुरिस अपुब्बं पसूतं यं तं दुट्ठ-
चित्तो वधकचित्तो तयागतस्स रुहिरं उप्पादेसीति ’ । अय खो
भगवा भिक्खु आमन्तेसि—‘इदं भिक्खवे देवदत्तेन पठमं आनन्त-
रिक्कम्मं उपाचितं यं दुट्ठचित्तेन वधकचित्तेन तयागतस्स रुहिरं
5 उप्पादितं ’ ति ।

तेन खो पन समयेन राजगहे नालागिरी नाम हत्थी चण्डो
होति मनुस्सयातको । अय खो देवदत्तो राजगहं पाविसित्वा हत्थि-
सालं गन्त्वा हत्थिमण्डे एतद्वोच ‘ मयं खो मणे राजजातका
नाम पटिबला नीचठानियं उच्चे ठाने उपेतुं मत्तं पि वेतनं पि वड्ढा-
10 पेतुं, तेन हि भणे यद्वा समणो गोतमो इमं रच्छं पटिपन्नो होति
तद्वा इमं नालागिरिं हत्थि मुच्चित्वा इमं रच्छं पटिपादेया ’ ति ।
‘एवं भन्ते’ ति खो ते हत्थिमण्डा देवदत्तस्स पच्चम्मोसुं । अय खो
भगवा पुब्बण्हममयं निवासित्वा पत्तर्चावर आदाय सम्बहुलेहि
भिक्खुहि सद्धिं राजगह पिण्डाय पाविसि । अय खो भगवा तं
15 रच्छं पटिपाज्जि, अइसासु खो ते हत्थिमण्डा भगवन्त तं रच्छं
पटिपन्नं, दिस्वान नालागिरिं हत्थि मुच्चित्वा तं रच्छं पटिपादेसुं ।
अइसा खो नालागिरि हत्थी भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान
सोण्हं उस्सापेत्या पहडुक्कण्णवालो येन भगवा तेन अभिधावि ।
अइसासुं खो ते भिक्खु नालागिरिं हत्थि दूरतो व आगच्छन्तं
20 दिस्वान भगवन्तं एतद्वोचुं ‘ अय भन्ते नालागिरि हत्थी चण्डो
मनुस्सयातको इमं रच्छं पटिपन्नो, पटिपन्नतु भन्ते भगवा, पटिपन्नतु
मुगतो ’ ति । ‘ आगच्छत भिक्खवे, मा भावित्थ, अट्ठानं एतं
भिक्खवे अनवरासो यो परुपक्कमेन तयागतं जीविना वोरोपेय्य,
अनुपक्कमेन भिक्खवे तयागता परिनिञ्चायन्तीति ’ ।

25 तेन खो पन समयेन मनुस्सा पासादेसु पि हम्मियेसु पि छद्द-
नेसु पि आरुद्धा अच्छन्ति । तत्थ ये ते मनुस्सा अस्सद्धा अप्प-
सत्ता दुब्बुद्धिनो ते एवमाहंमु ‘ अभिरूपो मत्त भो महामणो’

नागेन विहेठियिस्सतीति ' । ये पन ते मनुस्सा सद्धा पसन्ना पण्डिता बुद्धिमन्तो ते एवमाहंमु ' चिरस्सं वत भो नागो नागेन सङ्गामेस्सतीति ' । अथ खो भगवा नालागिरिं हत्थि मेत्तेन चित्तेन फरि । अथ खो नालागिरि हत्थी भगवतो मेत्तेन चित्तेन फुट्ठो 5 सोण्डं ओरोपेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवतो पुरतो अट्ठासि । अथ खो भगवा दक्खिणेन हत्थेन नालागिरिस्स हत्थिस्स कुम्भं परामसन्तो नालागिरिं हत्थि गायाहि अज्झमासि—

मा कुञ्जर नागमासदो, दुक्खं हि कुञ्जर नागमासदो,
10 न हि नागहतस्स कुञ्जर सुगतिं होति इतो परं यतो ।
मा च मदो मा च पामदो न हि पमत्ता सुगतिं विजन्ति ते,
त्वं खेव तथा करिस्ससि येन त्वं सुगतिं गमिस्ससीति ॥
अथ खो नालागिरि हत्थी सोण्डाय भगवतो पादपंसूनि गहेत्वा
उपरि मुद्धनि आकिरित्वा पटिकुटितो पटिसाक्कि याव भगवन्तं
15 अहन्निस्स । अथ खो नालागिरि हत्थी हत्थिसालं गन्त्वा सक्के ठाने
अट्ठासि, तथा दन्तो च पन नालागिरि हत्थी अहोसि । तेन खो
पन समयेन मनुस्सा इमं गाथं गायन्ति—

दण्डेनेक्के दमयन्ति अङ्कुसेहि कसाहि च ।

अदण्डेन असत्थेन नागो दन्तो महेसिना ति ॥

३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं ४३

20 अथ खो भगवा भोगनगरे यथाभिरुत्तं दिहरित्वा आयसमन्तं
आनन्दं आमन्तोसि ' आयामानन्द येन पावा तेनुपसंकमिस्सामा '
ति । ' एवं भन्ते ' ति खो आयसमा आनन्दो भगवतो पच्चरसोसि ।

- अथ खो भगवा महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन पावा तदवसरि ।
 तत्र सुदं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्स कम्मरपुत्तस्स अम्ब-
 वने । अत्तोसि खो चुन्दो कम्मरपुत्तो ' भगवा विर पावं अनु-
 प्पत्तो, पावायं विहरति मय्हं अम्बवने ' ति । अथ खो चुन्दो
 5 कम्मरपुत्तो येन भगवा तेनुपसंक्कमि, उपसंक्कमित्वा भगवन्तं अभि-
 वादेत्वा एकमन्तं निसीदि, एकमन्तं निसिज्जं खो चुन्दं कम्मरपुत्तं
 भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेमि समुत्तेजेसि सम्पहं-
 सेसि । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
 स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो भगवन्तं एतदवोच
 10 ' अधिवासेतु मे भन्ते भगवा रवातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंघेना '
 ति । अधिवासेसि भगवा दुष्हीभावेन । अथ चुन्दो कम्मरपुत्तो
 भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अधिवादेवा
 पदविखणं कत्वा पक्कामि । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो तस्सा
 रत्तिया अच्चयेन सके निवसने षणीतं खादनियं भोजनियं पटिया-
 15 दापेत्वा पट्टमच्च सूकरमहवं भगवतो कालं आरोचापोसि ' कालो
 भन्ते, निट्ठितं भत्तं ' ति । अथ खो भगवा पुब्बप्पहसमयं निवा-
 सेत्वा पत्तचीवरं आदाय सद्धिं भिक्खुसंघेन येन चुन्दस्स कम्मर-
 पुत्तस्स निवेसनं तेनुपसंक्कमि, उपसंक्कमित्वा पञ्जत्ते आसनेनिसीदि,
 निसज्जं खो भगवा चुन्दं कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते चुन्द
 20 सूकरमहवं पटियत्तं तेन मं परिविम, यं पनब्बं खाद-
 नियं भोजनियं पटियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिविसा ' ति । ' एवं भन्ते '
 ति खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिम्मत्वा यं अहोसि सूकर-
 महवं पटियत्तं तेन भगवन्तं परिविसि, यं पनब्बं खादनियं भोज-
 नियं पटियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिविमि । अथ खो भगवा चुन्दं
 25 कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते चुन्दं सूकरमहवं अवसिट्ठं तं सौव्भे
 निक्खणाहि, न्हं तं चुन्दं पत्तामि सदेवके लोके समारके सवप्पके
 सत्समणब्राह्मणिया पनाय सदेवमनुस्साय यस्स तं परिमुत्तं सम्मा-
 परिणामं गच्छेय्य अञ्जत्र तथागतस्सा ' ति । ' एवं भन्ते ' ति

- चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिस्सुत्वा यं अहोसि सूकरमद्वं अबसिद्वं
 तं सोब्भे निखणित्वा येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवन्तं
 अभिवादेत्वा एवमन्तं निसीदि, एवमन्तं निसिन्नं खो चुन्दं कम्म-
 रपुत्तं भगवा धम्मिया वधाय सन्दरसेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा
 5 सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो भगवतो चुन्दस
 कम्मरपुत्तस्स भत्तं भुत्ताविस्स खरो आवाधो उप्पज्जि लोहितपक्ख-
 न्दिका, पक्खाळ्हा वेदना वत्तन्ति मारणन्तिका । ता सुदं भगवा
 सतो सम्पजानो अधिवासेसि अविहज्जमानो, अथ खो भगवा
 आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि ' आयामानन्द, येन कुसिनारा तेनु-
 10 पसंक्रमिस्सामा ' ति । ' एवं भन्ते ' ति खो आयस्सा आनन्दो
 भगवतो पच्चस्सोसि—

चुन्दस्स भत्तं भुजित्वा कम्मरस्सा ति मे सुतं ।

आवाधं सम्फुसो धीरो पक्खाळ्हा मारणन्तिकं ॥

भुत्तस्स च सूकरमद्वेन व्याधिप्पक्खाळ्हा उदपादि सत्थुनो ।

- 15 विरिचमानो भगवा अबोच ' गच्छामहं कुसिनारं नगरं ' ति ॥

३६. बुद्धस्स निव्वाणं ४४

- अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि ' सिया खो
 पनानन्द, तुम्हाकं एवमस्स " अतीतमत्युक्तं पावचनं, नैत्थि नो
 सत्था ' ति, न खो पनेतं आनन्द एवं दट्ठब्बं । यो वो आनन्द
 मया घम्मो च दिनयो च देसितो पच्चत्तोसो यो ममचयेन सत्था ।
 20 यया खो पनानन्द एतरहि भिग्गू अज्जमब्बं आवुसोवादेन समु-
 दाचरन्ति न यो ममचयेन एवं समुदाचरितब्बं, थेरतरेण आनन्द
 भिवसुना नवरतरो भिग्गु नामेन वा गोत्तेन वा आवुसोवादेन वा
 समुदाचरितब्बो, नवरतरेण भिक्खुना थेरतरो भिक्खु भन्ते ति वा

- आयस्मा ति वा समुदाचरितव्वो । आकंखमानो आनन्द संघो मम-
 द्दयेन खुद्धानुखुद्धानि सिक्खत्तापदानि समूहन्तु । छन्नस्त आनन्द
 भिक्खुनो ममच्चयेन ब्रह्मदण्डो कातव्वो ” ति । ‘ कतमो पन
 भन्ते ब्रह्मदण्डो ’ ति । ‘ छन्नो आनन्द भिक्खु यं इच्छेय्य तं
 5 वदेय्य, सो भिक्खुहि नेव वत्तव्वो न ओवदितव्वो न अनुमासि-
 तव्वो ’ ति । अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तोसि ‘ सिया खो पन
 भिक्खवे एक भिक्खुस्स पि कंखा वा विमति वा बुद्धे वा घम्मे वा
 संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, दुच्छय भिक्खवे, मा पच्छाविप्पटि-
 सारिनो अट्टवत्थ—सम्भुत्तीभूतो नो सत्या अहोसि, न मयं सक्खि-
 10 म्हे भगवन्तं सम्भुत्ता पटिपुच्छित्तुं ’ ति । एवं बुत्ते ते भिक्खू तुण्ही
 अहेसुं । दुतियं पि....ततियं पि खो भगवा भिक्खू आमन्तोसि....
 ततियं पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । अथ भो भगवा भिक्खू
 आमन्तोसि ‘ सिया खो पन भिक्खवे सत्थुगारवेनापि न दुच्छे-
 य्याथ, सहायको पि भिक्खवे सहायकस्स आरोचेत् ’ ति । एवं
 15 बुत्ते ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो भग-
 वन्तं एतदवोच ‘ अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते, एवं पसन्नो अहं
 भन्ते, इमस्मि भिक्खुसंघे नत्थि एकभिक्खुस्स पि कंखा वा विमति
 वा बुद्धे वा घम्मे वा संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा ’ ति । ‘ प-
 सादा खो त्वं आनन्द वदेसि, जाणमेव हेत्थ आनन्द तथागतस्स,
 20 नत्थि इमस्मि भिक्खुसंघे एकभिक्खुस्स पि कंखा वा विमति वा बुद्धे
 वा घम्मे वा संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, इमेमं हि आनन्द
 पद्यन्नं भिक्खुमतानं यो पच्छिमक्को भिक्खु सो सोतापन्नो अविनि-
 पातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो ’ ति । अथ खो भगवा भिक्खू
 आमन्तोसि ‘ हन्द दानि भिक्खवे आमन्तयामि वो, वयघम्मा
 25 संत्तारा, अप्पमादेन सम्पादेया ’ ति । अयं तथागतस्स पच्छिमा
 वाचा । अथ खो भगवा पटमज्झानं समापज्जि, पटमज्झाना बुट्टहि-
 त्वा दुतियज्झानं....ततियज्झानं....चतुत्थज्झानं....सनापज्जि, चतु-
 त्थज्झाना बुट्टहित्वा आजासानजायतनं समापज्जि, आजासानजाय-

- तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विज्जाणञ्चायतनं समापज्जि, विज्जाणाञ्चाय-
 यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आविञ्चञ्जायतनं समापज्जि, आविञ्च-
 ज्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसज्जानासज्जायतनं समापज्जि,
 नेवसज्जानासज्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सज्जावेदायितनिरोधं
 5 समापज्जि । अथ खो आयरमा आनन्दो आयस्मन्तं अनुरुद्धं एत-
 दवोच ' परिनिव्वुतो भन्ते अनुरुद्ध भगवा ' ति । ' न आवुसो
 आनन्द भगवा परिनिव्वुतो, सज्जावेदायितनिरोधं समापज्जो '
 ति । अथ खो भगवा सज्जावेदयेतनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
 हित्वा नेवसज्जानासज्जायतन आविञ्चञ्जायतन....विज्जाण-
 10 ज्ञायतनं आकासानञ्चायतनं चतुत्यज्जानं... ततियज्जानं...
 दुतियज्जानं पठमज्जानं समापज्जि, पठमज्जाना बुद्धहित्वा दुति-
 यज्जानं ततियज्जानं चतुत्यज्जानं समापज्जि, चतुत्यज्जाना
 बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिव्वायि । परिनिव्वुते भगवति
 सह परिनिव्वाना महाभूमिचालो अहोसि, भिसनरो लोमहंसो देव-
 15 ण्डुभियो च फल्लिमु । परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना ब्रह्मा
 महम्पाति इमं गायं अभासि—

सव्वे व निखिखिपिस्सन्ति भूता लोके समुस्सयं ।

यथा एतादिसो सत्था लोके अप्पट्टिपुग्गल्लो ॥

तथागतो बलप्पत्तो सम्मुद्धो परिनिव्वुतो ति ॥

- 20 परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना सक्को देवानं इन्दो इमं
 गायं अभासि—

अनिञ्चा वत्त संखारा उप्पाट्टवयधम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुज्जन्ति तेसं वृपसमो सुखो ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयन्मा अनुरद्धो इमा

- 25 गायथो अभासि—

नाहु अस्सासपरसासो तितथित्तस्म तादेने ।

अनेजो सन्ति आरब्भ यं फालं अरुरी मुनी ॥

असङ्घीनेन चित्तेन वेदने अङ्गवासायि ।

पञ्जोतस्सेव निव्वान विमोखो चेतसो अहू ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयम्मा आनन्दो इम गाथ
अभासि—

5 तदासि यं भिम्मनं तदासि लोमहंसनं ।

सव्वाकाव्वरुपेत सम्मुद्धे परिनिव्वुते ति ॥

नमो तन्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धन्स ।

३७. दससीलानि

अथ खो भगवा ऋपिलयत्युन्मि यथाभिरन्त दिहरित्वा येन सावत्थि
तेन चारिक पक्कामि । अनुएब्बेन चारिक चरम नो येन सावत्थि

10 तदवसरि । तत्र मुट्ठ भगवा सावत्थिय दिहरति जेट्ठने अनाय
पिण्डकम्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयम्मतो सारिदुत्तन्स

उपट्टाव्वुत्त आयम्मतो सारिदुत्तन्स सन्तिरे दारक पाहेसि ' इम
दारक थेरो पव्वानेतू ' ति । अथ खो आयम्मतो सारिदुत्तन्स

एतदहोसि ' भगवता सिक्खापट्ट पञ्चत्त, न एरेन द्वे सामणेरा
15 उपट्टापेतत्त्वा ति, अथ च मे राहुणे सामणेरो, कथ नु खो मया

पट्टिपज्जितव्व ' ति । भगवतो एतमत्थ आरोचेमि । ' अनुजा
णामि भिक्खवे व्यत्तेन भिक्खुना पट्टिवलेन एवेन द्वे सामणेरे

उपट्टापेतु, यावत्ते वा पन उम्सहति ओवट्टितु अनुसासितु ताव
त्ते उपट्टापेतु ' ति । अथ खो सामणेराव एतदहोसि ' कति नु

20 खो अम्हाक सिक्खापट्टानि, कथ च अहंहे सिक्खित्तव्व ' ति ।
भगवतो एतमत्थ आरोचेमु । ' अनुजानामि भिक्खवे सामणेराव

दस सिक्खापदानि तेषु च सामणेरेहि सिक्खित्तुं—पाणीतिपाता
 वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, अब्रह्मचरिया वेरमणी, भुसावादा
 वेरमणी, सुरामेरेयमज्जपमादद्धाना वेरमणी, विकालभोजना वेरमणी,
 नच्चगीतवादिदविसूकदम्मना वेरमणी, मालागन्धविलेपनधारणमण्डन-
 5 विभूसनद्धाना वेरमणी, उच्चासयनमहासयना वेरमणी, जातरूपरज-
 तपटिग्गहणा वेरमणी, अनुजानामि भिक्खवे सामणेराणं इमानि दस
 सिक्खापदानि, इमेसु च सामणेरेहि सिक्खित्तुं' ति ।

३८. सरीरस्स ३२ विभागा ४५

अत्थि इमास्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तन्नो मंसं नहार
 अट्ठि अट्ठिमज्जा वक्कं हृदयं यकत्तं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं
 10 अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो
 अम्मु वसा खेळो सिद्धानिना लसिना मुत्तं मत्थके मत्तलुङ्गं ।
 द्वत्तिसारं ।

३९. सामणेरपञ्चानि ४७

एकत्थाम किं ! सञ्चे सत्ता आहारद्वित्तिना । द्वे नाम किं !
 नामघ, रूपघ । तीणि नाम किं ! तिमो वेदना । चत्तारि नाम
 15 किं ! चत्तारि अरियसत्थानि । पघ नाम किं ! पशुपादानक्खन्वा ।
 छ नाम किं ! छ अद्भत्तिरानि आयतनानि । सत्त नाम
 किं ! सत्त भोज्झाहा । अट्ठ नाम किं ! अरियो अट्ठद्विरो
 मग्गो । नव नाम किं ! नव सत्तावामा । दम नाम किं ! दमहद्देहि
 समशागतो अरहा ति बुघनि । कुमारपन्डं ।

४०. सेकखधम्मा

- सद्धिविहारिकेन भिक्खवे उपज्जायाहि सम्मावात्तित्त्व, तत्राय सम्मावत्तना—फलम्मेव उद्दाय उपाहना ओमुत्तिन्वा एरुम उत्त रासङ्ग करित्वा दन्तकट्ट दातव्व, मुत्तेदक दातव्व, आसन पज्जा पेत्तव्व । सचे यागु होति भानन घोवित्वा यागु उपनामेत्तव्वा ।
- 5 यागु पीतम्स उदक दत्त्वा भानन पटिग्गहेत्त्वा नाच कत्त्वा माधुरु अपरियसन्तेन घोवित्वा पटिग्गामेत्तव्व । उपज्जायाहि बुद्धिते आसन उद्धरितव्व । सचे सो देसो उद्दापो होति सो देसो सम्माज्जिनव्वो । सचे उपज्जायो गाम पथिसित्तुरामो होति निवासन दातव्व, पटि निवासन पटिग्गहेत्तव्व, कायबन्धन दातव्व, सगुण क वा सवाटियो
- 10 दात्तव्वा, घोवित्वा पत्तो सउदर्यो दात्तव्वो । सचे उपज्जायो पच्छा समण आक्खति तिमण्डल पटिग्गदेन्तेन परिमण्डल निवासेत्त्वा कायबन्धन बन्धित्वा सगुण कत्त्वा मयाटियो पारपित्वा गाण्डक पटिमुच्चित्वा घोवित्वा पत्त गहेत्त्वा उपज्जायम्म पच्छासमणेन हो तव्व । नात्तिदूरे गन्तव्व, न अच्चासने गन्तव्व, पत्तपरियापत्त
- 15 पटिग्गहेत्तव्व । न उपज्जायम्म भणमानम्म अत्तरन्तरा कथा ओपातेत्तव्वा, उपज्जायो आपत्तिसामन्ता भणमानो निवारेतज्जो । विवत्तन्तेन पटमन्तर आगन्त्वा आमन पज्जापेतव्व, पादोदक पाट पीठ पादकथालिक उपनिक्खिपित्तं च, पच्चुगन्त्वा पत्तर्चिवर पटिग्गहेत्तव्व, पटिनिवासन दातव्व, निवामन पटिग्गहेत्तव्व । मचे र्चिवर
- 20 सिन होति मुहुत्त उप्पे ओत्तापेतव्व, न च उप्पे र्चिवर निद्वहि तव्व । र्चिवर सहरितव्व, र्चिवर सहरन्तेन चतुरलङ्ग कण्ण उम्मा रत्त्वा र्चिवर सहरितव्व, मा मग्गे भद्दो अहोर्मात्ति, ओभेगे काय बन्धन दातव्व । मचे पिण्डपातो होति उपज्जायो च भुज्जिदुक्कामो होति उदक दत्त्वा पिण्डपातो उपनामेत्तेवा । उपज्जायो पानियेन

- पुच्छितब्बो । भुत्ताविस्स उदकं दत्त्वा पत्तं पटिग्गहेत्वा नीचं कत्वा साधुकं अपरिघसन्तेन धोवित्वा वोदकं कत्वा मुहुत्तं उण्हे ओतापे तब्बो, न च उण्हे पत्तो निदाहितब्बो । पत्तचीवरं निक्खिपितब्बं, पत्तं निक्खिपन्तेन एकेन हत्थेन पत्तं गहेत्वा एकेन हत्थेन हेट्टामच्च
- 5 वा हेट्टापीठं वा परामसित्वा पत्तो निक्खिपितब्बो, न च अनन्तरं हिताय भूमिया पत्तो निक्खिपितब्बो । चीवरं निक्खिपन्तेन एकेन हत्थेन चीवरं गहेत्वा एकेन हत्थेन चीवरवसं वा चीवररज्जुं वा पमज्जित्वा पारतो अन्त ओरतो भोगं कत्वा चीवरं निक्खिपितब्बं । उपज्झायमिहं बुद्धिते आसन्नं उद्धरितब्बं, पादोदकं पादपीठं पादकथलिकं
- 10 पटिसामेतब्बं, सचे सो टेसो उल्लापो होति सो टेसो सम्मज्जितब्बो । सचे उपज्झायो नहायितुकामो होति नहानं पटियादेतब्बं, सचे सान्तेन अत्थो होति सान्तं पटियादेतब्बं, सचे उण्हेन अत्थो होति उण्हं पटियादेतब्बं । सचे उपज्झायो जन्तापरं पविसितुकामो होति चुण्णं सभेत्तब्बं, मत्तिं तां तेमेत्तब्बा, जन्ताघरपीठं आदाय उपज्झायस्सं
- 15 पिट्ठितो पिट्ठितो गन्त्वा जन्ताघरपीठं टत्वा चीवरं पटिग्गहेत्वा एणं मन्तं निक्खिपितब्बं, चुण्णं दातब्बं, मत्तिं दातब्बा । सचे उम्सं हतिं जत्तं धरं पविसितब्बं, जन्तापरं पविसन्तेन मत्तिं आयं मुखं मनखेत्वा पुरतो च पच्छतो च पटिच्छादेत्वा जन्ताघरं पविसितब्बं । न धेरे भिक्खू अनुपम्वज्जं निर्साटितब्बं, न नवा भिक्खू आसनेन पटिवा
- 20 हेत्त्वा । जन्तापरे उपज्झायस्सं परिवस्सं कातं च, जन्ताघरां निक्खमन्तेन जन्ताघरपीठं आदाय पुरतो च पच्छतो च पटिच्छादेत्वा जन्ताघरां निक्खमित्तब्बं । उदके पि उपज्झायस्सं परिवस्सं कातब्बं, नहातेन पटमतरं उत्तरित्वा अत्तनो गत्तं वोदकं कत्वा निवासत्वा उपज्झायस्सं गत्ततो उदकं पमज्जित्वा, निवासनं
- 25 दातब्बं, सत्राणि दातब्बा, जन्ताघरपीठं आदाय पटमतरं आगन्त्वा आसन्नं पञ्जापेतब्बं, पादोदकं पादपीठं पादकथलिकं उपनिक्खिपितब्बं, उपज्झायो पानियेन पुच्छितब्बो । सचे उद्दितापेतुकामो होति

- उद्दिशापेतव्वो, सचे परिपुच्छित्तुकामो होति परिपुच्छित्तव्वो । यरिम
 विहारे उपज्जायो विहरति सचे सो विहारो उक्कापो होति सचे
 उस्सहति सोधेतव्वो, विहारं सोधेन्तेन पठमं पत्तन्नीवरं नीहरित्वा
 एकमन्तं निकिखपितव्वं, निसीदनपच्चत्थरणं नीहरित्वा एकमन्तं
 5 निकिखपितव्वं । मच्चो नीचं कत्वा साधुकं अपरिघंसन्तेन असंघट्ट-
 न्तेन कवाटपिट्ठं नीहरित्वा एकमन्तं निकिखपितव्वो । पीठं नीचं
 कत्वा साधुकं अपरिघंसन्तेन असंघट्टन्तेन कवाटपिट्ठं नीहरित्वा
 एकमन्तं निकिखपितव्वं । मच्चपटिपादमा नीहरित्वा एकमन्तं
 निकिखपितव्वा, खेळमह्झको नीहरित्वा एकमन्तं निकिखपितव्वो,
 10 अपन्सेनफलकं नीहरित्वा एकमन्तं निकिखपितव्वं, मुम्म-
 त्थरणं यथापञ्जत्तं सहस्सेत्वा नीहरित्वा एकमन्तं निकिखपितव्वं ।
 सचे विहारे सन्तानकं होति उद्धोका ठमपं ओहारेतव्वं, आलोक-
 सन्धिकण्णभागा पमज्जितव्वा । सचे गेखपरिकम्मरता भित्ति
 कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळित्वा पमज्जितव्वा, सचे वाळ-
 15 वण्णकता भूमि कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळित्वा पमज्जि-
 तव्वा, सचे अकता होति भूमि उदकेन परिष्कोसित्वा सम्मज्जि-
 तव्वा, मा विहारो रजेन उह्ज्जाति । संकारं विचिन्तित्वा एकमन्तं
 छट्टेतव्वं ।

४१ सूकरपेतकथा

- ‘ कायो ते सब्बसोवण्णो ’ ति । इदं सत्परि रानगहं उप-
 20 निस्साय वेळुवने कलन्दकानेवापि विहरन्ते अब्जतरं सूकरमुत्तपेत्तं
 आरब्धं वुत्तं । अतीति किर कम्मपम्म भगवतो सामने एको भिक्खु
 कायेन सम्मत्तो अहोमि, वाचाय अमञ्जतो भिक्खु अकोसति परि-

भासति । सो कालं कत्वा निरये निव्वत्तो । एकं बुद्धन्तरं तत्थ पचित्त्वा ततो चावित्त्वा इमास्मि बुद्धप्पादे राजगहसमीपे गिज्झकूटे पव्वतपादे तस्सेव कम्मस्स विपाकवत्सेन खुप्पिपासाभिभूतो पेतो हुत्वा निव्वत्ति । तस्स कायो सुवण्णवण्णो अहोसि, मुखं सूकरमुख-
सादिसं । अथायस्मा नारदो गिज्झकूटपव्वते वसन्तो पातो व सरীরपटिजगानं कत्वा पत्तचीवरं चादाय राजगहं पिण्डचारत्थाय गच्छन्तो अन्तरामग्गे तं पेतं दिस्वा तेन कतकम्मं पुच्छन्तो गाथमाह—

कायो ते सब्बसोवण्णो सब्बा ओभासते दिसा ।

10 मुखं ते सूकरस्सेव किं कम्ममकारि पुरे ति ॥

[तत्थ ' कायो ते सब्बसोवण्णो ' ति तव कायो देहो सब्बो सुवण्णवण्णो उत्तत्तकनकसात्रिभो, ' सब्बा ओभासते दिसा ' ति तस्स प्रभाय सब्बापि दिसा समन्ततो पभासति विज्जोतति, ओभासते ति वा अन्तो गवहेतु-अत्थं इदं पदं ति ते कायो सब्बसोवण्णो

15 सब्बा दिसा ओभासेति विज्जोतेतीति अत्थो ददुब्बो । ' मुखं ते सूकरस्सेवा ' ति मुखं पन ते सूकरस्स विय सूकरमुखसदिसं तव मुखं ति अत्थो, ' किं कम्ममकारि पुरे ' ति त्वं पुब्बे अतीतजातियं कीदिसं कम्मं अकासीति पुच्छति ।] एवं सो थेरेन पन पेतो कनकम्मं पुट्ठो गाथाय विम्सज्जेन्तो

20 ' कायेन सब्बतो आसिं, वाचायासिं असज्जतो ।

तेन मे तादिसो वण्णो यथा पस्ससि नारदा ' ति ॥

आह । [तत्थ ' कायेन सब्बतो आसिं ' ति कायिकेन सज्जमेन सब्बतो कायिकेन संवरेण संवुतो अहोसि ' वाचायासिं असज्जतो ' ति वाचासिकेन असंवरेण समन्नागतो अहोसि, ' तेना ' ति तेन

25 सुभयेन सज्जमेन च, ' मे ' ति, माहं, ' तादिसो वण्णो ' ति एतादिसो यथा त्वं नारद पचक्खतो पस्ससि एवरूपो कायेन मनुस्ससण्ठानो सुवण्णवण्णो मुखेन सूकरसदिसो आसिं ति योजना,

वण्णसद्दोहि इध चविसण्णाने व दड्ढो ।] एवं पेतो थेरेन पुच्छितो तमत्थं विस्सज्जेत्वा तमेव कारणं कत्वा थेरेस्स ओवाटं देन्तो गायमाह—

तं ताहं नारदं ब्रूमि 'सामं' दिट्ठमिदं तथा ।

- 5 माकासि मुग्गसा पापं, मा [खो] सूकरमुखो अहू' ति ॥
 [तत्थ 'तं' ति तम्मा, 'ताहं' ति ते अहं, 'नारद' ति थेरं आलपति, 'ब्रूमीति' कथेमि, 'सामं' ति सयमेव, 'इदं' ति अत्तनो सरीरं सन्धाय वदति, अयं हेत्थ अत्थो, यम्मा मन्ते नारद इदं मम सरीरं गलतो पड्ढाय हेट्ठा मनुस्ससण्णानं उपारि सूकर-
- 10 सण्णानं तथा पच्चक्खतो ताव दिट्ठं तम्मा ते अहं ओवाटवसेन वदामि, किं इदं ति चेति आह 'माकासि मुखसा पापं, मा खो सूकरमुखो अहू' ति, तत्थ 'मा' ति पटिसेधे निशतो 'मुखसा' ति मुखेन, 'खो' ति अवधारणं, वाचाय पापकम्मं मा आकासि, मा करोहि मा खो सूकरमुखो अहू' ति, अहं विय सूकरमुखो
- 15 अहोसि थेव, सचे पन त्वं मुखरो हुत्वा वाचाय पापं करेय्यासि एकंसेन सूकरमुखो भवेय्यासि, तम्मा माकासि मुखसा पापं ति फलपटिसेधेनमुग्गेन ति हेतुमेव पटिसेधेति ।] अथायम्मा 'नारदो राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपानपटिकन्तो चतुपरि-
- 20 पुब्बेव मया सो सत्तो दिट्ठो' ति क्त्वा अनेकाकारवोकारं वचीदुच्चरितसान्निमित्तं आदीनवं वचीमुच्चरितपटिसंयुत्तं आनिसंसं पकासेन्तो धम्मं देसेसि । सा देसना सम्पत्तपरिसाय सात्थिना अहोसि । सूकरपेतवत्युवण्णना ।

४२. पेसकारधीताकथा ५०

- ‘ अन्धमृतो ’ ति इमं धम्मदेसनं सत्था अग्गाळवे चैतिये दिह-
रन्तो एकं पेसकारधीतरं आरब्ध कय्येसि । एकदिवसं हि आळवि-
वासिनो सत्थरि आळविं अनुप्पत्ते निमन्तेत्वा दानं अदंसु । सत्था
भत्तकिच्चावसाने अनुमोदनं करोन्तो ‘ अद्दुवं जीवितं, धुवं मरणं,
5 अत्तंसं मया मरितव्वं, मरणपरियोसानं मे जीवितं, जीवितमेव
अनियतं, मरणं नियतं—ति एवं म णसतिं भावेथ, येसं हि मरणसति
अभाविता ते पच्छिमे काले आसीविसं दिस्वा भीतरिसो विय
सन्तासम्पत्ता भेरवरवं रवन्ता कालं करोन्ति, येसं पंन मरणसति
भाविता ते दूरतो व आसीविसं दिस्वा दण्डकेन गहेत्वा द्दुत्तेत्वा
10 ठितपुरिसो विय पच्छिमे काले न सन्तसन्ति, तस्मा मरणसति
भावतेव्वा ’ ति आह । तं धम्मदेसनं सुत्वा अवसेसा जना सक्कि-
च्चणसता व अहेमुं, एका पन सोळसवम्मुद्देसिका पेसकारधीता
‘ अहो बुद्धानं कथा नाम अच्छरिया, मया मरणसतिं भावेतुं वट्ट-
तीति ’ रत्तिन्द्वं मरणसतिमेव भावेसि । सत्था पि ततो निवत्त-
15 मित्वा जेतव्वं अगमासि । सा पि कुमारिका तीणि वस्सानि मर-
णसतिं भावेसि येव । अत्थेकदिवसं सत्था पच्चससमये “ लोकं
ओलोकेन्तो तं कुमारिकं अत्तनो जाणनाळस अन्तो पविट्ठं दिस्वा
‘ किन्नु खो भवित्ततीति ’ उपधारेत्तो ‘ इमाय कुमारिकाय मम
धम्मदेसनं मुतदिवसतो पट्टाय तीणि वस्सानि मरणसति भाविता,
20 इदानाहं तत्थ गन्त्वा इमं कुमारिकं चत्तारो पट्टे प्पच्छित्वा ताय
विस्सज्जेन्तिया व चत्तूसु टानेमु साधुमारं दात्वा इमं गाथं भासि-
स्सामि, सा गाथावसाने सोतापत्तिपले पतिट्ठहिस्सति, तं निस्साय
दहाननन्स पि सात्थिका देसना भवित्ततीति ’ जत्वा पच्चसताभि-
वत्तुपरिवारो जेतव्वना निवत्तमित्वा अनुपुट्ठेन अग्गाळवदिहारं अग-

- मासि । आळविवासिनो ' सत्या आगतो ' ति मूत्वा दिहारं गन्त्वा
 निमन्त्रियिषु । सा पि कुमारिका मृत्यु आगमन मुत्वा ' आगतो
 किर मय्हं पिता सामी आचारियो पुण्णचन्द्रमुत्तो महागोतमवुद्धो'
 - ति बुद्धमानमा ' इतो मे निष्ण संवच्छरानं मत्यके सुवण्णवण्णो
 5 सत्या दिट्ठपुच्चो, इदानि रस सुवण्णवण्णं सरीरं दट्ठं मधुरच्च वर-
 धम्मं सोतुं लभिन्मामीति ' चिन्तोमि । पिता पन्न्मा सालं गच्छ-
 न्तो आह 'अम्म, परमन्तरो मे माटरो आरोपितो. तन्स दिद्विदिमत्तं
 अनिद्वितं, तं अज्ज निट्ठापेन्सामि, मीधमेव तसर वट्टेत्वा आहरेय्यामीति' ।
 सा चिन्तोसि 'अहं सत्यु धम्मं सोदुकामा, पिता मं एदमाट, विन्नु
 10 खो सत्यु धम्मं मुणामि, पिनु तमरं वट्टेत्वा हरामीति ' । अत्थन्मा
 एतदहोसि ' पिता मं तमरे अनाहरियमाने पेथेय्यापि पमारयेय्यापि,
 तन्मा तसरं वट्टेत्वा तन्स दत्वा पच्छा धम्मं मोन्मामीति ' पीटके
 निर्मादित्वा तसरं वट्टेमि । आळविवासिनो पि सत्थारं परिवसित्वा
 पत्तं गहेत्वा अनुमोदनत्थाय अट्ठमु, सत्या ' दमह कुलधीतरं
 15 निन्साय तिमयोजनमन्तं आगतो मा अज्ज पि ओरामं न लभनि,
 ताय ओरामे लद्धे अनुमोदनं करिन्मामीति ' तुप्पीभूतो निर्मादि ।
 एवं तुप्पीभूतं पन सत्थारं मट्ठके लोके वीणि रिच्च वत्तं न रिम-
 हति । सा पि गो कुमारिका तमरं वट्टेत्वा पच्छियं टपेत्वा विट्ठु
 सन्तिकं गच्छमाना परिमपरियन्तं पन्वा सत्थारं ओलोत्थयमाना ष
 20 अगमामि । मत्या पि गावं उक्खिपित्वा तं ओलोत्थेमि । सा
 ओलोत्थिताकारेनेव अञ्जासि ' सत्या एदरूपायं परिमायं निर्मा-
 दित्वा मं ओलोत्थेन्नो समागमने पचामिमति, अत्ते सान्तिकं आग-
 मनमेवं पचामिसतीति ' । सा तमरपच्छि टपेवा मृत्यु सन्तिकं
 अगमासि । कत्था पन तं मत्या ओलोत्थेतीति । एवं रिदन्स अ-
 25 होमि ' एमा एत्तो गच्छमाना पुप्पुञ्जनालार्थरयं वत्वा अनिदन्-
 गतिता भाविम्मति, मम मन्तिकं आगन्त्वा गच्छमाना पन ' सोताड-

- त्तिफल पत्वा नियतगतिका हुत्वा तुसिताविमाने निव्वत्तिस्सतीति ।
 तस्सा किर त दिवस मरणतो मुत्ति नाम नत्थि । सा ओलौकित
 सब्बाणेनेव सत्थार उपसकमित्वा छव्वण्णान रसिन् अन्तर पवि
 सित्वा वन्दित्वा एकमन्त अट्ठासि तथारूपाय परिसाय मज्जे निसी-
 5 दित्वा तुण्हीभूत सत्थार वन्दित्वा ठितक्खणे येव त आह ' कुमा-
 रिके, कुतो आगच्छसीति ' । ' न जानामि भन्ते ' ति । ' कथ
 गमिस्ससीति ' । ' न जानामि भन्ते ' ति । न ' जानासीति ' ।
 ' जानामि भन्ते ' ति । ' जानासीति ' । ' न जानामि भन्ते ' ति ।
 इति म सत्था चत्तारे पञ्हे पुच्छि, महाजनो उज्जायि " हम्मो
 10 पस्सय, अय पेसकारर्धाता स मासम्बुद्धेन सद्धि इच्छित्तिच्छित
 कथेति, किं नाम न इमाय ' कुतो आगतामीति ' वुत्ते ' पेसकार
 गेहतो ' ति वत्तव्व, ' वह गच्छसीति ' वुत्ते ' पेसकारसाल ' ति
 वत्तव्व सिया " ति । सत्था महाजन निस्सद् कत्वा
 " कुमारिके त्व ' कुतो आगच्छसीति ' पुट्ठा कम्मा ' न
 15 जानामीति ' वदसीति " पुच्छि । " भन्ते तुम्हे मम पेसकार
 गेहतो आगतभाव जानाथ, ' कुतो आगतासीति ' पुच्छन्ता पन
 ' कुतो आगन्त्वा इध निव्वत्तासीति ' पुच्छय, अह पन न जा
 नामि कुतो आगन्त्वा इध निव्वत्तामीति " । अथम्सा सत्था
 ' साधु साधु कुमारिके मया पुच्छितपञ्हे व तथा विस्सज्जितो ' ति
 20 साधुकार दत्वा उत्तरिग्गि पुच्छि " कथ गमिस्ससीति ' पुट्ठा
 कम्मा ' न जानामीति ' वदेसीति " । " भन्ते, तुम्हे म ' तस
 रपच्छि गहेत्वा पेसकारसाल गच्छसीति ' जानाथ, ' इतो पन
 गन्त्वा कथ निव्वत्तिस्ससीति ' पुच्छय, अह च इतो चुता न
 जानामि कथ गन्त्वा निव्वत्तिस्सामीति " । अथम्सा सत्था ' मया
 25 पुच्छितपञ्हे येव तथा विस्सज्जितो ' ति दुतिय पि साधुकार दत्वा
 उत्तरि पुच्छि " अय कम्मा ' न जानासीति ' पुट्ठा ' जानामीति '
 वदेसीति " । ' भन्ते, मम मरणभाव जानामि, तस्सा एव वदे-
 पीति ' । अथम्सा सत्था ' पुच्छितपञ्हे येव तथा विस्सज्जितो ' ति

नि साधुकारं दत्त्वा उचरिन्मि पुच्छि “ अयं कस्मात् जानामीति ’
 बुक्ते ‘ न जानामीति ’ वदेमीति ” । “ मरणभावमेव अहं जानामि
 भन्ने, मम रत्तिन्द्रिवम्बुव्वहाट्टिमु पन ‘अमुकगाले नाम मरिस्ता-
 मीति ’ न जानामि. तस्मा एव वदेमि ” ति । अयम्मा सत्या
 5 ‘ मया पुच्छित्वन्हो येव तथा कथिनो ’ ति चतुर्थं साधुकार
 दत्त्वा परिसं आमन्नेमि ‘ एत्तन्ना नाम तुम्हे इमाय कथितं न
 जानाय, केवलं उज्जायधेव; येमं हि पञ्जाचक्खुं नत्थि ते
 अन्वा एव, येमं पञ्जाचक्खुं अत्थि ते एव चक्खुमन्तो ’ ति वत्त्वा
 इमं गायमाह—

10 अन्धभूतो अयं लोको तनुकेत्य विपस्सति ।

सकुन्तो जालमुत्तो व अप्पो सम्गाय गच्छतीति ॥

[तस्य ‘ अयं लोको ’ ति अयं लोकमहाजनो पञ्जाचक्खुनो
 अभावेन अन्धभूतो । ‘ तनुकेत्या ’ ति तनुको एत्य न बहुजनो
 अनिच्चादिवसेन विपस्सति, ‘ सकुन्तो जालमुत्तो वा ’ ति यथा
 15 चेकेन साकुणिकेन जालेन ओत्थारित्वा गृह्यमानकेसु वट्टकेसु कोचि-
 देव जालतो मुच्चति सेसा अन्तोजालं एव पविसन्ति तथा मारजा-
 लेन ओत्थेट्सेसु सत्तेसु बहू अपायगामिनो होन्ति, ‘ अप्पो ’ कोचि-
 देव सत्तो ‘ सम्गाय गच्छति ’ सुगतिं वा निब्बानं वा पापुणातीति
 अत्यो ।] देसनावसाने मा कुमारिका सोतापत्तिकले पतिट्ठहि,

20 महाजनस्सापि सात्थिकं देसना अहोसीति । सा पि तसरपच्छि
 गहेत्वा पितु सन्तिरुं अगमासि । सो पि निसिन्नको व निदायि,
 तस्सा असल्लक्खेत्वा व तसरपच्छि उपनामेन्तिया तसरपच्छि वेम-
 कोटियं पट्टिहब्बित्वा सट्ठं कुलमाना पति । सो पबुज्झित्वा गहित-
 निमित्तेनेव वेमं कट्टि, वेमकोटि गन्त्वा तं कुमारिकं उरे पहरि, सा

25 तथेव काळं कत्त्वा पपता । अथस्सा पिता नं ओलोकेन्तो सकलस-
 रीरेन लोहितमक्खितेन पतित्वा भतं अहस । अथस्स महासोको
 उप्पाज्जि, सो ‘ न मे सोकं अब्जो निब्बापेतुं मक्खित्वासीति ’

रोदन्तो सत्थु सान्तिकं गन्त्वा तमत्थं ओरोचेत्वा ' भन्ते, सोकं मे निव्वापेथा ' ति आह । सत्था तं समस्सासेत्वा ' मा सोचि, अनमतग्गस्सि हि संसारे तव एवमेव धीत्तु मरणकाले पग्वरितं अस्सुं चतुल्लं समुद्दानं उदकतो अधिकतरं ' ति वत्वा अनमतग्गत्थं कथेसि । सो तनुभूतसोको सत्थारं पव्वज्जं याचिस्वा लद्धपव्वज्जूपसम्पदो न चिरस्सेव अरहत्तं पापुणीति । पेसकारधीताय वत्थुं ।

४३. उत्तिय पञ्चानि ५२

अथ खो उत्तियो परिव्वानको येन भगवा तेतुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परिव्वानको भगवन्तं एतदवोच ' किन्नु गो भो गोतम सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' अन्याकत्तं खो एतं उत्तिय मया—मम्मनो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' किं पन भो गोतम अमम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' एतं पि खो उत्तिय अन्याकत्तं मया—असम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' किन्नु गो भो गोतम अन्तवा लोको....अनन्तवा लोको. ..तं जीवं तं सरीरं... अज्जं जीवं अज्जं सरीरं....होति तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्मरणा....होति न न च होतिनेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' एतं पि गो उत्तिय अन्याकत्तं मया —नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' किन्नु गो भो गोतम मम्मनो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति इति पुरो

- मेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । ' किं पन भो गोतम असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति इति पुट्ठो समानो ' एत पि खो उत्तिय अन्याकत मया—असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । ' किन्नु खो भो गोतम अन्तवा लोको अनन्तवा लोको त जीव त सरीर अञ्ज जीव अञ्ज सरीर होति तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्म रणा होति च न च होति तथागतो परम्मरणा नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति इति पुट्ठो समानो ' एत पि खो उत्तिय अन्याकत मया—नेव होति
- 10 न न होति तथा गतो परम्मरणा, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । अथ विञ्चरति भोता गोतमेन व्याकत " ति । ' अभि ज्जाय खो अह उत्तिय सावकान घम्म देसेमि सत्तान विमुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाया ' ति । ' य पनेत भव
- 15 गोतमो अभिज्जाय घम्म देसेसि सत्तान विमुद्धिया सोकपरि देवान समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधि गमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाय, सब्बो च तेन लोको निच्छियस्सति उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति । एव वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । अथ खो आयम्मतो आनन्दम्म एतद्दहोमि " मा हेव खो
- 20 उत्तियो परिब्बानको पापक दिट्ठिगत पण्डितमति ' सब्ब सामुक्क सिअ वत मे समणो गोतमो पब्बं पुट्ठो ससादेति नो विस्सज्जेति, न नून विसहतीति, ' तदस्स उत्तियस्स परिब्बानकस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाया " ति । अथ खो आयम्मा आनन्दो उत्तिय परिब्बानक एतदवोच " तेन हावुसो उत्तिय उपमते करिस्सामि,
- 2) उपमाय इधेक्के विञ्जू पुरिसा भासितम्म अत्य आजानन्ति । सेय्याथा पि आवुसो उत्तिय रब्बो पच्चान्तिम नगर दब्बहुद्दाप दब्बुपाकारतोरण एक्कहार । तत्रम्म दोवारिको पण्णितो व्यसो

- मेघावी अञ्जातान निवारैता आतान पवेसेता, सो तस्स नगर स
समन्ता अनुपरियायपथ अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धि
वा पाकारविवर वा अन्तमसो बिळारनिस्सकनमत्तम्पि, नो च ख्वास्स
एव आण होति 'एत्तका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा'
5 ति, अथ ख्वास्स एवमेत्थ होति, ' ये खो केचि ओळारिका पाणा
इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सब्बे ते इमिना द्वारेण
पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा ' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तिय
न तथागतस्स एव उस्सुक होति 'सब्बो वा तेन लोको निच्छियस्सति
उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति, अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति
10 ' ये खो केचि लोकम्हा निच्छियसु वा निच्छियन्ति वा निच्छियस्सन्ति
वा सब्बे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाक्खिलेसे पञ्जाय दुब्ब
लीकरणे चतुसु सतिपट्टानेषु सुपतिट्ठिताचित्ता सत्त बोद्धङ्गे यथाभूत
भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निच्छियसु वा निच्छियन्ति वा निच्छियस्सन्ति
वा ' ति। यदेव खो त्व आवुसो उत्तिय भगवन्त पञ्च अपुच्छि
15 तदेव त पञ्च भगवन्त अब्बेण परियायेण अपुच्छि। तस्मा ते त
भगवा न व्याकासीति " ।

- [पञ्चमे ' तुण्ही अहोसीति ' सत्थूपलद्धिय ठत्वा अपुच्छ
पुच्छतीति तुण्ही अहोसि, ' सब्बसामुक्कसिक वत मया सब्बपु
च्छान उत्तम पुच्छ पुच्छितो समणो गौतमो ससादेति नो विस्स
20 ज्जेति, ननु न सक्का विस्सज्जेतु ' ति एव पापिक दिट्ठि मा पटि
लभतीति, ' तदस्सा ' ति त एष उप्पन्नदिट्ठिगत भवेय्य, ' पच्च
न्तिम ' ति यस्मा मज्झिमदेसे नगरस्स उद्दापादीनि थिरानि वा
होन्ति दुब्बलानि वा सब्बसो वा पन तेस पाणरो न होति तस्मा
त अगहेत्वा पच्चन्तिम नगर ति आह, ' दट्ठुद्दाप ' ति थिरपा
25 कारपाट, ' दट्ठुद्दापाकारतोरण ' ति थिरपाणारत्तेय थिरपिट्ठसणा
वच्च ' एवद्दार ' ति कस्मा आह, बहुद्दारस्मि हि नगरे बहुहि
पण्डितदोवारिकेहि भवितब्ब, एवद्दारे एको व वट्ठति, तथागतम्म

च पनाय अञ्जो सदिसो नत्थि. तस्मा मुट्ठु पण्डितभावम्म
 ओपन्मत्थं एकं येव दोवारिकं दस्सेतुं एकद्वारं ति आह.
 ' पण्डितो ' ति पण्डित्थेन समन्नागतो. ' व्यत्तो ' ति वेप्यत्ति
 येन समन्नागतो, ' मेघावीति ' ठानुप्पत्तिया पञ्चासंस्वाताय
 5 मेघाय समन्नागतो, ' अनुपरियायपपं ' ति अनुपरियायनामकं ममं.
 ' पाकारसन्धि ' ति द्विन्नं इट्ठवानं अपगतद्वानं, ' पाकारविवरं ' ति
 पाकारस्स उन्नद्वानं, ' तदेव तं पञ्हं ' ति तं येव सस्सतो लोको
 ति आदिना नयेन पुट्ठं ठपनीयं पञ्हं पुन पि पुच्छि, ' सब्बो च
 तेन लोको ' ति सत्तूपलद्वियं येव उत्त्वा अञ्जेनाकरेण पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्तस्स बुद्धोपदेसो ८२

“ यो खो मालुङ्क्यापुत्त एवं वदेय्य ' न तावाहं भगवति ब्रह्म
 चरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्समि —सस्सतो लोको
 ति वा असस्सतो लोको ति वा .. पे .. नेव होति
 न न होति तथागतो परम्परणा ति वा ' ति, अन्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तथागतेन अस्स, अथ सो पुग्गलो
 कालं करेय्य । सेय्यया पि मालुङ्क्यापुत्त पुरिसो सट्ठेन
 विद्धो अस्स सविसेन गाब्धपलेपनेन, तम्म भित्तामच्चा व्यातिसालो-
 हिता भित्तकं सल्लकत्तं उपट्ठपेय्युं, सो एवं वदेय्य, ' न तावाहं इमं
 सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनम्हि विद्धो—
 20 तत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा मुट्ठो वा ' ति; सो एवं वदेय्य,
 ' न तावाहं इमं मल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनम्हि विद्धो —एवंनामो एवंगोत्तो इति वा दीपो

- मेधावी अञ्जातान निवारैता आतान पवेसेता, सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथ अनुक्कमानो न पस्सेय्य पाकारसन्नि वा पाकारविवर वा अन्तमसो विळारनिस्सक्कनमत्ताम्पि, नो च ख्वास्स एव आण होति 'एत्तका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' 5 ति, अथ ख्वास्स एवमेत्थ होति, ' ये खो केचि ओळारिका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सव्वे ते इमिना द्वारेन पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा ' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तिय न तथागतस्स एव उस्सुक होति 'सव्वो वा तेन लोको निच्चियस्सति उपड्डो वा तिभागो वा ' ति, अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति 10 ' ये खो केचि लोकम्हा निच्चियसु वा निच्चयन्ति वा निच्चियस्सन्ति वा सव्वे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाक्खिलेसे पञ्जाय दुब्ब लीकरणे चतुसु सतिपड्डानेषु सुपतिट्ठिताचित्ता सत्त बोज्जङ्गे यथाभूत भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निच्चियसु वा निच्चयन्ति वा निच्चियस्सन्ति वा ' ति। यदेव खो त्व आवुसो उत्तिय भगवन्त पञ्च अपुच्छि 15 तदेव त पञ्च भगवन्त अञ्जेन परियायेन अपुच्छि। तम्मा ते त भगवा न व्याकासीति " ।

[पच्चमे ' तुण्ही अहोसीति ' सत्थूपलद्धिय ठत्वा अपुच्छ पुच्छतीति तुण्ही अहोसि, ' सव्वसामुक्कसिन् वत मया सव्वपु च्छान उत्तम पुच्छ पुच्छितो समणो गोतमो ससादेति नो विस्स 20 ज्जेति, ननु न सका विस्सज्जेतु ' ति एव पापिक दिट्ठि मा पटि लभतीति, ' तदस्सा ' ति त एव उप्पत्तदिट्ठिगत भवेय्य, ' पच्च न्तिम ' ति यम्मा मज्झिमदेमे नगरस्स उद्दापादीनि थिरानि वा होन्ति दुब्बलानि वा सव्वसो वा पन तेम पाकारो न होति तम्मा त अगहेत्वा पच्चन्तिम नगर ति आह, ' दञ्जुद्दाप ' ति थिरपा 25 कारपाट, ' दञ्जुपाकारतोरण ' ति थिरपाकारञ्चेन थिरपिट्ठसगाट कच्च ' एवद्दार ' ति यम्मा आह, बहुद्दारम्मि हि नगरे बहुहि पण्डिततोवारिकेहि भविनञ्च, एवद्दारे एको व वट्टति, तथागतम्म

च पनाय . अञ्जो सदिसो नत्थि . तस्मा सुट्ठु पण्डितभावम्म
 ओपम्मत्थं एकं येव दोवारिकं दस्सेतुं एकद्धारं ति आह.
 ' पण्डितो ' ति पण्डित्थेन समन्नागतो, ' व्यत्तो ' ति वेय्यत्ति-
 येन समन्नागतो, ' मेधावीति ' ठानुप्पत्तिया पञ्चासंखाताय
 5 मेधाय समन्नागतो, ' अनुपरियायपथं ' ति अनुपरियायनामकं मगं,
 ' पाकारसन्धि ' ति द्विवं इट्ठकानं अपगतट्ठानं, ' पाकारविवरं ' ति
 पाकारस्स छिन्नट्ठानं, ' तदेव तं पन्हं ' ति तं येव सम्मतो लोको
 ति आदिना नयेन पुट्ठं ठपनीयं पन्हं पुन पि पुच्छि, ' सञ्जो च
 तेन लोको ' ति सत्तपलद्वियं येव उत्वा अञ्जेनाकारेण पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्तस्स बुद्धोपदेसो ८६

“ यो खो मालुङ्क्यापुत्त एवं वदेय्य ‘ न तावाहं भगवति ब्रह्म-
 चरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्सति —सस्सतो लोको
 ति वा असस्सतो लोको ति वा पे नेव होति
 न न होति तथागतो परम्मरणा ति वा ’ ति, अन्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तथागतेन अस्स, अथ सो पुग्गलो
 कालं करेय्य । सेय्यथा पि मालुङ्क्यापुत्त पुरिसो सहेन
 विद्धो अस्स सविसेन गाच्छपलेपनेन, तस्स मित्तामन्ना आतिसालो-
 हिता पिसकं सल्लकत्तं उपट्ठपेय्युं, सो एवं वदेय्य, ‘ न तावाहं इमं
 सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनहि विद्धो—
 20 खत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा सुट्ठो वा ’ ति; सो एवं वदेय्य,
 ‘ न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनहि विद्धो —एवंनामो एवंगोत्तो इति वा धीधो

- वा रस्सो वा मज्झिमो वा....काळो वा :सामो वा मङ्गुर-
 च्छवि वा....असुकस्मिं गामे वा निगमे वा नगरे वा....,याव न
 तं धनुं जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा चापो यदि वा कोदण्डो....,
 याव न तं जियं जानामि यायम्हि विद्धो यदि वा अक्कस्स यदि वा
 5 सण्ठस्स यदि वा नहारुस्स यदि वा मरुवाय यदि वा खीरपण्णिनो
,याव न तं कण्ठं जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा कच्छं यदि
 वा रोपिमं....यस्स पत्तेहि वाजितं यदि वा गिज्जम्स यदि वा
 कङ्कस्स यदि वा कुल्लस्स यदि वा मोरस्स यदि वा सिथिलह-
 नुनो....यस्स नहारुना परिकिखत्तं यदि वा गवस्स यदि वा महि-
 10 सस्स यदि वा रोखुवस्स यदि वा सेम्हारस्स....,यावः न तं सल्लं
 जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा सल्लं यदि वा खुरप्पं यदि वा वेकण्ठं
 यदि वा नाराचं यदि वा वच्छदन्तं यदि वा करवीरपत्तं ' ति,
 अब्जातमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तेन पुरिस्सेन अस्स, अथ सो पुरिसो
 कालं करेय्य " ।
- 15 " सस्सतो लोको ति मालुङ्क्यापुत्त दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
 वासो अभाविस्सा ति एवं नो, असस्सतो लोको ति मालुङ्क्यापुत्त
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभाविस्सा ' ति एवम्पि नो, सस्सतो
 लोको ति मालुङ्क्यापुत्त दिट्ठिया सति असस्सतो लोको ति वा
 दिट्ठिया सति अत्थेव जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोक-
- 20 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा येसा हं दिट्ठे वा धम्मं निघातं पञ्ज-
 पेमि । अन्तवा लोको ति....पे....। तं जीवं तं सरिरं ति....पे....।
 होति तथागतो परम्मरणा ति....पे.... । होति च न च होति
 तथागतो परम्मरणा ति पे . . । तस्मा ति ह मालुङ्क्यापुत्त
 अव्याकृतं च मे अव्याकृततो धारेय, व्याकृतं च मे व्याकृततो
- 25 धारेय । किं च मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं —सस्सतो लोके ति
 मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं, असस्सतो लोको ति....पे....नेव होति
 न न होति तथागतो परम्मरणा ति मया अव्याकृतं । कस्मा भेतं
 मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं —न हेतं मालुङ्क्यापुत्त अत्यसंहितं

- नादिब्रह्मचरियिक, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न
 उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय भवत्तत्ति,
 तस्मा त मया अव्याकत । किञ्च मालुक्यापुत्त मया व्याकत — इदं
 दुक्खं ति मालुक्यापुत्त मया व्याकत, अयं दुक्खसमुदयो ति अयं
 ० दुक्खनिरोधो ति अयं दुक्खनिरोधगामिनीं पटिपट्ठां ति मया
 व्याकत । कस्मा चेत्तं मालुक्यापुत्तं मया व्याकत—
 एत्तं हि मालुक्यापुत्तं अत्यसहितं एत्तं आदिब्रह्मचरियिक,
 एत्तं निब्बानाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बो-
 धाय निब्बानाय भवत्तत्ति, तस्मा त मया व्याकत ।
 10 तस्मा ति ह मालुक्यापुत्तं अव्याकतञ्च मे अव्याकततो
 धारेयं, व्याकतञ्च मे व्याकततो धारेया” ति । इदमवोच
 भगवा । अत्तमनो आयम्मा मालुक्यापुत्तो भगवतो भासितं
 अभिनन्दीति ।

४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो ८८

- एवम्मे सुत्तं — एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 15 अनाथपिण्डिकम् आरामे । अयं खो वच्छगोत्तो परिब्बानको येन
 भगवा तेनुपससमि, उपससमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मो-
 दनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निर्सीदि । एकमन्तं
 निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिब्बानको भगवन्तं एतदवोच “ किन्तु
 खो भो गोतमो, ‘ सम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, मोष
 20 अञ्ज ’ ति एवट्ठिट्ठि भव गोतमो ” ति । “ न खो

- अह वच्छ एवदिष्टि —सस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ” ति । “ किं पन असस्सतो लोको ” पे “किन्नु खो भो गोतमो ‘ सस्सतो लोको ति एवदिष्टि समणो गोतमो ति ’ इति पुट्टो समानो —न खो अह वच्छ एवदिष्टि ‘ ति वदोसि” । पे ‘किं पन भव गोतमो आदीनव सम्पस्समानो एव इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो’ ति । ‘सस्सतो लोको ति खो वच्छ दिट्ठिगतमेत दिट्ठिगहन दिट्ठिक्खन्तार दिट्ठिविसूर दिट्ठिवि प्फदिन्त दिट्ठिसयोजन, सदुक्ख सविवात सउपायास सपरिळाह न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय
- 10 न सम्बोधाय न निब्बानाय सब्बत्तति । असस्सतो लोको ति . पे. । इम खो अह वच्छ आदीनव सम्पस्समानो एव इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो’ ति । ‘ अत्थि पन भोतो गोतमस्स विधि दिट्ठिगत ’ ति । ‘ दिट्ठिगत ति खो वच्छ, अप नीतमेत तथागतस्स । दिट्ठ हेत वच्छ तथागतेन —इति रूप, इति
- 1) रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थगमो, इति वेदना, इति वेदनाय सत्मुयो अत्थगमो, इति सज्जा—इति सत्तारा इति विञ्जाण तस्मा तथागतो सब्बमञ्जितान सब्बमथितान सब्ब-अहिंकार ममिंजार मानानुसयान खया विरागा निरोधा चागा पत्तिनिम्सग्गा अनुपादा विमुत्तो ति वदामीति ’ । ‘ एव विमुत्तचित्तो पन भो
- 20 गोतम भित्तु कुर्हि उपपज्जतीति ’ । उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम न उपपज्जतीति ’ । ‘ न उपप ज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम उपपज्जति ष न ष उपपज्जतीति ’ । ‘ उपपज्जति ष न ष उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम नेव उपपज्जति न न
- 20 उपपज्जतीति ’ । ‘ नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ एव विमुत्तचित्तो पन भो गोतम भित्तु कुर्हि उप पज्जतीति इति पुट्टो समानो —उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेतीति वणेमि । एत्थाह भो गोतम अब्जाण आपाटि एत्थ मम्मोह

- मापादिं, या पि मे एसा भोतो गोतमस्स पुरिमेन कथासल्लापेन अहु पसादमत्ता सा पि मे एतरहि अन्तरहिता ' ति । ' अल हि ते वच्छ अञ्जाणाय, अल सम्मोहाय । गम्भीरो ह्य वच्छ धम्मो दुद्दसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेद
- 5 नियो, सो तथा दुज्जानो अञ्जदिट्ठिकेन अञ्जखन्तिकेन अञ्जरु चिकेन अञ्जत्रयोगेन अञ्जथाचरियकेन । तेन हि वच्छ त येवत्य पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मञ्जासि वच्छ, सचे ते पुरतो अग्नि जलेय्य जानेय्यासि त्व-अय मे पुरतो अग्नि जलतीति ' । ' सचे मे भो गोतम पुरतो अग्नि
- 10 जलेय्य जानेय्याह-अय मे पुरतो अग्नि जलतीति ' । ' सचे पन त वच्छ एव पुच्छेय्य ' यो ते अय पुरतो अग्नि जलति अय अग्नि किं पटिच्च जलतीति, एव पुट्ठो त्व वच्छ किं ति व्याकरेय्यासीति ' । ' सचे म भो गोतम एव पुच्छेय्य एव पुट्ठो अह भो गोतम एव व्याकरेय्य-यो मे अय पुरतो अग्नि जलति
- 15 अय अग्नि तिण्णट्ठुपादान पटिच्च जलतीति ' । ' सचे ते वच्छ पुरतो सो अग्नि निब्बायेय्य जानेय्यासि त्व--अय मे पुरतो अग्नि निब्बुतो ' ति । ' सचे मे भो गोतम पुरतो सो अग्नि निब्बायेय्य जानेय्याह-अय मे पुरतो अग्नि निब्बुतो ' ति । ' सचे पन त वच्छ एव पुच्छेय्य-यो ते अय पुरतो अग्नि निब्बुतो सो अग्नि
- 20 इतो कतम दिस गतो, पुरत्थिम वा पच्छिम वा उत्तर वा दक्खिण वा ति, एव पुट्ठो त्व वच्छ किं ति व्याकरेय्यासीति ' । ' न उपेति भो गोतम, य हि सो भो गोतम अग्नि तिण्णट्ठुपादान पटिच्च अजलि, तस्स च परियादाना अञ्जस्स च अनुपहारा अनाहारो निब्बुतो तेव सख गच्छतीति ' । एव एव खो वच्छ
- 25 येन रूपेण तथागत पञ्जापयमानो पञ्जापेय्य त रूप तथागतस्स पहीन उच्छिज्जमूल तालावत्पुण्णत अनभावकृत आयति अनुप्पादधम्म रूपसखाविमुत्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियो

- गार्हो सेय्यथा पि महासमुद्धो, उपपज्जतीति न उपेति, न उपपज्जतीति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जतीति न उपेति, नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति न उपेति । याय वेदनाय तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेय्य सा वेदना तथागतस्स
- 5 पहीना... वेदनासंखाराविमुत्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो....सेय्यथा पि महासमुद्धो, उपपज्जतीति न उपेति.... । या च सञ्जाय.... । येहि संखारेहि... । येन विञ्जाणेन....न उपेतीति । एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिव्वाजको भगवन्तं एतदवोच ' सेय्यथा पि भो गोतम गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महा सालरुक्खो, तस्स अनि
- 10 च्चता साखापलासं पलुज्जेय्य, तच्चपपटिका पलुज्जेय्यं, फेग्गु पलुज्जेय्य, सो अपरेन समयेन अपगतसाखापलासो अपगततच्चपपटिको अपगतफेग्गुको सुद्धो अस्ससारे पतिट्ठितो, एवमेव इदं भोतो गोतमस्स पावचनं अपगतसाखापलासं. . सुद्धं सारे पतिठितं । अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथा पि भो गोतम निक्कुज्जितं वा
- 15 उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोत धारेय्य 'चवत्तुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसंघञ्च, उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं " ति । अग्गि-वच्छ-
- 20 गोत्त-सुत्तन्तं ।

४६. सम्मा दिट्ठि ५४

सावत्थिय विहरति । अथ खो आयम्मा कच्चायनगोत्तो येन भगवा तेनुपसकमि, उपसकमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निर्मादि । एरुमन्त निसिरो खो आयम्मा कच्चायनगोत्तो भगवन्त एतदवोच ' सम्मादिट्ठि सम्मादिट्ठिाति मन्ते वुच्चाति, कित्तावता नु खो मन्ते समादिट्ठि होतीति ' । " द्वय निम्सितो खो य कच्चायन लोको येमुय्येन—अत्यितञ्चैव नत्यितञ्च । लोकसमुदय खो कच्चायन यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो य लोके नत्थिता सा न होति, लोकनिरोध खो कच्चायन यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो या लोके अत्यिता सा न होति । उपायु पादानाभिनिवेमनिबन्धो खो य कच्चायन लोको येमुय्येन— तच्चाय ' उपायुपादान चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेमानुसय न उपेति न उपादियति नाधिद्व्रति 'अत्ता मे' ति, दुक्खमेव उप्पज्जमान उप्प ज्जति, दुक्खं निरुज्जमान निरुज्जतीति' न कवति न विचिक्खिच्छति, अपरप्पच्चया सत्तामेवम्स एत्य होति, एत्तावता खो कच्चायन सम्मादिट्ठि होती । ' सव्व अर्थाति ' खो कच्चायन अयेमरो अन्तो, सव्व नर्थाति' अयदुत्तियो अन्तो, एतेते कच्चायन उमो अन्ते अनुपगम्म मज्जेन तथागतो घम्म देसेति—अविज्जापच्चया सम्भारा सत्तारप्पच्चया विञ्जाण पे एवमेतम्स केवलस्स दुक्खक्खन्धम्म समुदयो होति, अविज्जाय त्वेव असेसविरागानि रोधा सत्तारनिरोधो, सत्तारनिरोधा विञ्जाण निरोधो पे एवमेतम्स केवलस्स दुक्खक्खन्धम्म निरोधो होतीनि " ।

४७. पधानसुत्त ५९

तं [मं] पधान पहितत्तं नदिं नेरञ्जरं पति ।
 विपरक्कम्म ज्ञायन्तं योगक्खेमस्स पत्तिया ॥ १ ॥
 नमुची करुणं वाचं भासमानो उपागमि ।
 किसो त्वमसि दुब्बण्णो सन्तिके मरणन्तव ॥ २ ॥
 सहस्सभागे मरणं एकंसे तव जीवितं ।
 जीव भो जीवितं सेय्यो जीवं पुञ्जानि काहसि ॥ ३ ॥
 चरतो च ते ब्रह्मचरियं अग्गिहुत्तञ्च जूहतो ।
 पहूतं चीयेते पुञ्जं किं पधानेन काहसि ॥ ४ ॥
 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसम्भवो ।
 इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥
 तं तथा वादिनं मारं भगवा एतदब्रवि ।
 पमत्तबन्धु पापिम सेनत्थेन इधागतो ॥ ६ ॥
 अणुमत्तो पि पुञ्जोअन अत्थो मय्हं न विज्जति ।
 येसं च अत्थो पुञ्जानं ते मारो वत्तुमारहति ॥ ७ ॥
 आत्थि सद्धा ततो विरियं पञ्जा च मम विज्जति ।
 एवं मं पहितत्तामपि किं जीवमनुपुच्छसि ॥ ८ ॥
 नदीनमपि सोतानि अय वातो विसोत्तये ।
 किञ्च मे पहितत्तस्स लोहितं नूपसुत्तये ॥ ९ ॥
 लोहिते सुत्तमानम्हि पित्तं सेन्हञ्च सुत्तति ।
 मंसेसु खीयमानेसु भिय्योचित्तं पसीदति ।
 भिय्यो सति च पञ्जा च समाधि मम तिठ्ठति ॥ १० ॥
 तस्स मेवं विहरतो पत्तस्सुत्तमवेदनं ।
 कामे नापेक्खते चित्तं पत्त सत्तास्स सुद्धतं ॥ ११ ॥
 कामा ते पठमा सेना दुत्तिया अरति वुच्चति ।
 तत्तिया खुप्पिपासा ते चवुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥ १२ ॥

पञ्चमी धीमिद्वन्ते छद्वा भरु पवुच्चति ।
 सत्तमी विचिकिच्छ ते मक्खो यम्भो ते अठमो ॥ १३ ॥
 लामो सिलोको सक्कारो मिच्छालद्धो च यो यसो ।
 यो चत्तानं समुक्कंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
 एसा नमुचि ते सेना कण्हस्साभिप्पहारिणी ।
 न नं असुरो जिनाति जेत्वा च लभते सुखं ॥ १५ ॥
 एस मुञ्जं परिहरे धिरत्यु इध जीवितं ।
 सङ्गामे मे मतं सेय्यो यञ्चे जीवे परानितो ॥ १६ ॥
 पगाब्हा एत्थ [न] दिस्संति एके समणब्राह्मणा ।
 तच्च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति मुब्बता ॥ १७ ॥
 समन्ता धजिनं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
 युद्धाय पच्चुमाच्छामि मा मं ठाना अचावधि ॥ १८ ॥
 यं ते तं न-प्पसहति सेनं लोको सदेवको ।
 तं ते पञ्जाय भञ्जामि आमं पत्तं व अम्हना ॥ १९ ॥
 वसिं करित्वा संकप्पं सतिच्च सुप्पतिट्ठितं ।
 रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुयु ॥ २० ॥
 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
 अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥
 सत्त वस्सानि भगवन्तं अनुबन्धि पदा पदं ।
 ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
 मेदवण्णं व पासाणं वायसो अनुपरियगा ।
 अपेत्य मुट्ठं विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
 काको व सेलं आसज्ज निब्बिज्जापेम गोतमं ॥ २४ ॥
 तस्स सोकपरेतस्स वीणा कच्छा अभस्सथ ।
 ततो सो दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्तरघायया ति ॥ २५ ॥

४८. धनियसुत्त ६०

धनियो गोपो—

पक्कोदनो दुद्धखीरो हमस्मि, अनुतीरे महिया समानवासो ।
छन्ना कुटि आहितो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १ ॥

भगवा—

अक्कोधनो विगताखिलो हमस्मि, अनुतीरे महियेकरत्तिवासो ।
विवट्टा कुटि निब्बुतो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ २ ॥

धनियो गोपो—

अन्धकमकसा न विज्जरे, कच्छे रूब्धतिणे चरन्ति गावो ।
बुट्ठिम्पि सहेभ्युं आगतं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥

भगवा—

बद्धा हि भिसी सुसंखता, तिण्णो पारगतो विनेय्य ओघं ।
अत्थो भसिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ४ ॥

धनियो गोपो—

गोपी मम अस्सवा अलोला दीधरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ५ ॥

भगवा—

चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं, दीधरत्तं परिभावितं सुदन्तं ।
पापम्पन मे न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥

धनियो गोपो—

अत्तेवेतनभतो हमस्मि, पुत्ता च मे समानिया अरोगा ।
तेसं मे सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ७ ॥

भगवा—

नाहं भतकोस्मि कस्सचि, निब्बिट्ठेन चरामि सच्चलोके ।
अत्थो भतिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ८ ॥

धनियो गोपो—

अत्थि वसा अत्थि धेनुपा गोघराणियो पवेनियो पि अत्थि ।
उसभो पि गवम्पती च अत्थि, अथ चे पत्ययसी पवम्स देव ॥९॥

भगवा—

नत्थि वसा नत्थि धेनुपा गोघराणियो पवेनियो पि नत्थि ।
उसभो पि गवम्पती च नत्थि, अथ चे पत्ययसी पवम्स देव ॥ १० ॥

धनियो गोपो—

खीला निखाता असम्पवेवी, दामा मुज्जमया नवा सुसम्भाना ।
न हि सखित्थान्नि धेनुपापि छेत्तु, अथ चे पत्ययसी पवम्स देव

भगवा—

उसभेरिव छेत्व बन्धनानि, नागो पूतिलत्तं व दालयित्वा ।
नाहं पुन उपेसं गब्भमेय्यं, अथ चे पत्ययसी पवम्स देव ॥ १२ ॥

निन्नञ्च थलञ्च पूरयंतो, महामेयो पावम्सि तावदेव ।
सुत्वा देवम्स वम्सतो इममत्थं धनियो अमासथ ॥ १३ ॥

‘ लभा वन नो अनप्पका ये मयं भगवन्तं अद्दसाम ।
सरणं तं उपेम चक्खुम सत्था नो होहि तुवं महामुनि ॥ १४ ॥

गोपी च अहञ्च अस्सवा ब्रह्मचारियं सुगते चरामसे ।
जातिमरणम्स पारगा, दुक्खम्सन्तकरा भवामसे ॥ १५ ॥

मारो पापिमा—

नन्दति पुत्तेहि पुत्तिमा, गोमिको गोहि तत्थेव नन्दति ।
उपवी हि नरम्स नन्दना, न हि सो नन्दति यो निरुपधी ॥ १६ ॥

भगवा—

सोचति पुत्तेहि पुत्तिमा, गोमिको गोहि तथेव सोचति ।
उपवी हि, नरम्स सोचना, न हि सो सोचति यो निरुपधी ॥ १७ ॥

४९, धम्मपद

यथापि भमरो पुष्कं वण्णगन्धं अहेठयं ।
 पलेति रसमादाय एवं गामे मुनी चरे ॥ (४९)
 न तेन भिक्खु भवति यावता भिक्खते परे ।
 विस्सं धम्मं समादाय भिक्खु होति न तावता ॥ (२६६)
 यो ध पुब्बञ्च पापञ्च बाहेत्वा ब्रह्मचरियवा ।
 संखाय लोके चरति स वे भिक्खु ति वुच्चति ॥ (२६७)
 न जटाहि न गोत्तेन न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
 यम्हि सच्चञ्च धम्मो च सो सुची सो च ब्राह्मणो ॥ (३९३)
 किन्ते जटाहि दुम्मेध किन्ते अजिनसाटिया ।
 अब्भन्तरन्ते गहनं बाहिरं परिमज्जसि ॥ (३९४)
 पंसुकूलधरं जन्तुं किसं धमानिसन्धतं ।
 एकं वनस्सिं झायन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ (३९५)
 एकं धम्मं अतीतस्स मुसावादिस्स जन्तुनो ।
 वितिण्णपरलोकस्स नत्थि पापं अकारियं ॥ (१७६)
 सुदस्सं वज्जमञ्जेसं अत्तनो पन दुद्दसं ।
 परेसं हि सो वज्जानि ओपुनाति यथा भुसं ।
 अत्तनो पन छादेति कल्लिं व कित्वा सठो ॥ (२९२)
 अयसा व मलं समुद्धितं तदुद्धाय तमेव खादति ।
 एवं अतिधोनचारिनं सककम्मानि नयन्ति दुग्गतिं ॥ (२४०)
 न हि पापं कतं कम्मं सज्जु खीरं व मुच्चति ।
 दहन्तं वालं अन्वेति भस्माच्छन्नो व पावको ॥ (७१)
 न हि वेरेन वेरानि सम्मन्तिध कुदाचनं ।
 औपेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥ (५)

मा पियेहि समागाञ्छि अप्पियेहि कुटाचन ।
 पियानदस्सन दुक्ख अप्पियानच्च दम्सन ॥ (२१०)
 उदक हि नयन्ति नेत्तिका, उमुकारा नमयन्ति तेजन ।
 वारु नमयन्ति तच्छमा, अत्तान टमयन्ति पण्डिता ॥ (८०)
 सेलो यथा एकघनो वातेन न समीरति ।
 एव निन्दापमसासु न सामेज्जन्ति पण्डिता ॥ (८१)
 यथा अगार सुच्छन्न वुट्ठि न समतिविज्जाति ।
 एव सुभावित चित्त रागो न समतिविज्जाति ॥ (१४)
 यो वे उप्पतित कोध रथ भन्त व धारये ।
 तमह सारथिं घ्रामि रस्मिग्गाहोतरो जनो ॥ (२२२)
 सेय्यो अयोगुल्लो भुत्तो तत्तो अग्गिसिखूपमो ।
 यञ्चे भुज्जेय्य दुम्सीलो रट्ठपिण्ड असञ्जतो ॥ (३०८)
 यो सहस्स सहम्सेन सङ्गामे मानुसे जिने ।
 एकञ्च जेय्यमत्तान स वे सङ्गामनुत्तमो ॥ (१०३)
 अचिर वतथ कायो पठावि अधिसेम्सति ।
 छुट्ठो अपेतविञ्जाणो निरत्य व कलिङ्कर ॥ (४१)
 परिजिण्ण इद रूप रोगनिद् पमङ्गण ।
 भिज्जाति पूतिसन्देहो मरणन्त हि जीवित ॥ (१४८)
 दीघा जागरतो रत्ती दीघ सन्तम्स योजन ।
 दीपो बाल्लान ससारो सद्धम्म अविजानत ॥ (६०)
 सब्बे सखारा अनिच्चा ति यदा पञ्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विसुद्धिया ॥ (२७७)
 सब्बे सखारा दुक्खा ति यदा पञ्जाय पस्सति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विसुद्धिया ॥ (२७८)
 सब्बे घम्मा अनत्ता ति यदा पञ्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विसुद्धिया ॥ (२७९)

यो च बुद्धञ्च धम्मञ्च संवञ्च सरणं गतो ।
 चत्तारि अरियसच्चानि सम्मप्पञ्जाय पत्तति ॥ (१२०)
 दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिकमं ।
 आरियञ्चद्वड्ढिकं ममं दुक्खूपसमगामिनं ॥ (१२१)
 एतं खो सरणं खेमं एतं सरणमुत्तमं ।
 एतं मरणमागम्य सव्वदुक्खा पगुच्चति ॥ (१२२)
 दिवा तपति आदिच्चो रत्तिं आभाति चन्दिमा ।
 सन्नद्धो खत्तियो तपति ज्ञायी तपति ब्राह्मणो ।
 अथ सव्वमहोरत्तिं बुद्धो तपति तेजसा ॥ (१२७)
 इध नन्दति पेच्च नन्दति कतपुञ्जो उभयत्थ नन्दति ।
 ' पुञ्जं मे कतं ' ति नन्दति भिय्यो नन्दति सुमार्तिं गते ।

५०. मालुङ्कयापुत्त गाथा ६२

मनुजस्स पमत्तचारिनो तण्हा वड्ढति मालुवा विय ।
 सो पलवती हुराहुरं फलमिच्छं व वनस्मि वानरो ॥ १ ॥
 यं एसा सहति जम्मी तण्हा लोके विसत्तिना ।
 सोऱा तम्स पवड्ढन्ति अभिवड्ढं व वीरणं ॥ २ ॥
 यो चेत्तं सहती जाम्मि तण्हं लोके दुरच्चयं ।
 सोऱा तण्हा पपतन्ति उदधिन्दु व पोक्खरा ॥ ३ ॥
 तं वो वदाभि भद्दं वो यावन्तेत्थ समागता ।
 तण्हाय मूळं रणय उत्तीरत्थो व वीरणं ।
 मा वो नळं व मोतो व मारो भञ्जि पुमपुनं ॥ ४ ॥
 करोय बुद्धवचनं रणो वे मा उपधगा ।
 रणार्ताना हि सोचन्ति निरयम्हि समाप्पिता ॥ ५ ॥

पमादो रजो सव्वद्रा पमादानुपतितो रजो ।
अप्पमादेन विज्जाय अब्बेहे सल्लमत्तनो ति ॥ ६ ॥

५१. महापजापतीगोतमीगाथा ६२

बुद्धवीर नमोत्यत्थु सव्वसत्तानमुत्तम ।
यो मं दुक्खा पमोचोसि अञ्जच्च बहुक्क जन ॥ १ ॥
सव्वदुक्ख परिञ्जात हेतुतण्हा विसोसिता ।
अरियद्वङ्गिको मग्गो निरोधो फुसितो मया ॥ २ ॥
माता पुत्तो पिता भाता अय्यिका च पुरे अहु ।
यथामुच्च अजानन्ती ससरी ह अनिच्चिस ॥ ३ ॥
दिट्ठो हि मे सो भग्वा अन्तिमोय समुत्सयो ।
विक्खीणो जाति ससारो नत्थि टानि पुनब्भवो ॥ ४ ॥
आरद्धविरिये पहितते निच्च दब्बपरक्कमे ।
सम्मो सावके पम्म एसा बुद्धान वन्दना ॥ ५ ॥
बहून् वत अत्थाय माया जन्थि गोतम ।
व्याधिमरणतुत्तान दुक्खक्खन्ध व्यपानुट्ठि ॥ ६ ॥

५२ कपिराजचारियं ६४

यदा अह कपि आसि नदीकूले दरीसये ।
पीडितो सुमुमारेण गमन न लभामि ह ॥ १ ॥

यन्होकासे अहं ठत्वा औरपारं पतामहं ।
 तत्थच्छि सत्थुवघको कुम्भीलो रुद्धस्सनो ॥ २ ॥
 सो मं अससि ' एहीति ' अहं ' एमीति ' तं वदि ।
 तस्स मत्थकमक्कम्म परकूले पतिट्ठहिं ॥ ३ ॥
 न तस्स आलिकं भाणितं यथा वाचा अकासहं ।
 सच्चैन मे समो नात्थि एसा मे सच्चपारमीति ॥ ४ ॥

५३. महाकस्सपस्स संगीति ६५

सत्तेव सतसहस्सानि भिक्खुसंघा समागता ।
 अरहा स्वीणासवा सुद्धा सब्बे गुणमातं गता ॥ १ ॥
 ते सब्बे विविनित्वान उच्चिनित्वा वरं वरं ।
 पच्चसतानं थेरानं अकंसु संवसम्मतं ॥ २ ॥
 धुतवादानं अम्मो सो कस्सपो जिनसासने ।
 बहुम्सुतानं आनन्दो विनये उपालिपाण्डितो ॥ ३ ॥
 दिव्वचक्खुभिहि अनुरुद्धो वड्डीसो पट्टिभानवा ।
 [पुण्णो च धम्मकथिकानं विचित्रकथी कुमारकस्सपो] ॥ ४ ॥
 विभज्जनभिहि कच्चानो कोट्टितो पट्टिसाम्भिट्ठा ।
 अञ्जे पत्थि महाथेरा अग्गानिक्खित्तरा बहू ॥ ५ ॥
 तेहि चन्नेहि थेरोहि कत्ताकिञ्चेहि सावुहि ।
 पच्चसतेहि थेरोहि धम्मविनयसंगहो ।
 थेरोहि कतमंगहो थेरवाटो ति वुच्चति ॥ ६ ॥
 उपाल्लं विनयं पुच्छित्वा धम्ममानन्दसन्हयं ।
 अरंमु धम्मसंगहं विनयघापि भिक्खवो ॥ ७ ॥

महाकस्सपयेरो च अनुरुद्धो महागणी ।
 उपालियेरो सतिमा आनन्दो च बहुस्सुतो ॥ ८ ॥
 अब्जे बहु-अभिज्जाता सावका सत्थुवाणिता ।
 पत्तपटिसम्मिदा धीरा छळाभिज्जा महिद्धिका ।
 समाविज्जानमनुचिण्णा सद्धम्मे पारमीगता ॥ ९ ॥
 सव्वे पच्चसता थेरा नवङ्गं जिनसासनं ।
 उगहेत्थान धारेसुं बुद्धसेट्ठस्स सान्तिके ॥ १० ॥
 भगवतो सम्मुखा सुत्वा पटिगहेत्वा च सम्मुखा ।
 धम्मञ्च विनयञ्चापि केवलं बुद्धदेसितं ॥ ११ ॥
 धम्मधरा विनयधरा सव्वे पि आगतागमा ।
 असंहीरा असंकुप्पा सत्थुकप्पा सदा गरू ॥ १२ ॥
 [अग्गासन्तिके गहेत्वा-अगधम्मा तथागता--]
 अग्गानिक्खित्तका थेरा अग्गं अकंसु संगहं ।
 सव्वो पि सो थेरवाटो अग्गावाटो ति बुच्चति ॥ १३ ॥
 सत्तपण्णागुहे रम्मे थेरा पच्चसता गणी ।
 निसिन्ना पविभज्जिसु नवङ्गं सत्थुसासनं ॥ १४ ॥
 [सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गायुदानितिवुत्तकं ।
 जातकम्भुतवेदल्लं नवङ्गं सत्थुसासनं] ॥ १५ ॥
 पविभज्ज इमं थेरा सद्धम्मं अविनासनं ।
 वग्गपञ्जासकत्ताम संयुत्तं च निपातकं ।
 आगमापिटकं नाम अकंसु सुत्तसम्मत्तं ॥ १६ ॥
 याव तिट्ठन्ति सद्धम्मा संगहं न विनम्सति ।
 तावता सासनद्धान चिरं तिट्ठति सत्थुनो ॥ १७ ॥
 [कत्वा धम्मञ्च विनयं संगहं सासनारहं ।
 संकाम्पि अचला भूमि दब्धा अप्पटिवत्तिया] ॥ १८ ॥
 यो कोप्पि समणो चापि ब्राह्मणो च बहुस्सुतो ।
 परप्पवादकुसलो बालवेधी समागतो ।
 न सको प्राटिवत्तेतुं सिनेरु व सुप्पतिट्ठितो ॥ १९ ॥

देवो मारो वा ब्रह्मा च ये केचि पठविठिता ।
 न पस्सन्ति अणुमत्तं किञ्चि दुब्भासितं पदं ॥ २० ॥
 एवं सब्बङ्गसम्पन्नं धम्मविनयसंगहं ।
 सुविभत्तं सुपटिच्छन्नं सत्थु सब्बञ्जुताय च ॥ २१ ॥
 महाकस्सपपामोक्त्वा धेरा पञ्चसता च ते ।
 अत्वा जनस्स सन्देहं अकंसु धम्मसंगहं ॥ २२ ॥

५४. सिंहलविजयो ६६

सब्बलोकाहितं कत्वा पत्वा सान्तिं खणं परं ।
 सदिग्घिन्नान-मज्झस्सि, निपज्जे अफेत्तापफ्फे ॥ १ ॥
 देवतासान्निपातमिह महन्तमिह महामुनि ।
 सक्कं तत्र समीपहं अवोच वदनं वरं ॥ २ ॥
 “ विजयो लाळविसयो सिंहवाहुनरिन्दजो ।
 एको लङ्कमनुप्पत्तो सत्तामच्चसतानुगो ॥ ३ ॥
 पतिट्ठिस्सति देविन्द लङ्कायं ममंसासनं ।
 तस्मा सपरिवारन्तं रक्ख लङ्कञ्च साधुकं ” ॥ ४ ॥
 तथागतस्स देविन्दो वचो सुत्वा विसारदो ।
 देवस्सुप्पलवण्णस्स लङ्कारवखं समप्पायि ॥ ५ ॥
 सक्केन वुत्तमत्तो सो लङ्कमागम्म सज्जुकं ।
 परिब्बाजकवेसेन रुक्खमूलमुपाविसि ॥ ६ ॥
 विजयप्पमुत्त्वा सब्बे तं उपेच्च अपुच्छिसुं ।
 ‘ अयं भो को नु दीपो ’ ति; ‘ लङ्कादीपो ’ ति अनुवि ॥ ७ ॥
 ‘ न सन्ति मनुजा एत्थ न च हेस्सति वो भयं ’ ।
 इति वत्वा कुण्डिकायं ते जलेन निसिञ्चिय ॥ ८ ॥
 सुत्तञ्च तेसं हत्थेसु लमोत्वा नभसागमा ।
 दस्सेसि सोणिरूपेण परिचारिक-यक्खिनी ॥ ९ ॥

एको तं वारियन्तो पि राजपुत्तेन अन्वगा ।
 ' गामहि विज्जमानहि भवन्ति सुनत्ता ' इति ॥ १० ॥
 तस्सा च सामिनी तत्य कुवेणी नाम यक्खिनी ।
 निर्सादि रुक्खमूलहि कन्तन्ती तापसा विय ॥ ११ ॥
 दिस्वान सो पोक्खराणि निसिन्नं तच्च तापसिं ।
 तत्य नहात्वा पिवित्वा चादाय च मुञ्जालयो ॥ १२ ॥
 वारिच्च पोक्खरे हेव मा बुद्धासि तमच्चुवि ।
 ' भक्खो सि मम, तिट्ठा ' ति आब्बहाब्बो वसो नरो ॥ १३ ॥
 परित्तमुत्ततेनेन भक्खेतुं सा न सक्खुणि ।
 याचियन्तो पि तं सुत्तं नादा यक्खिनिया नरो ॥ १४ ॥
 तं गहेत्वा मुल्लायं रुदन्तं यक्खिनी खिपि ।
 एवं एवेकसो तत्य खिपि सत्तसतानि पि ॥ १५ ॥
 अनायन्तेसु सब्बेसु विजयो भयसङ्कितो ।
 नद्धपञ्चायुधो गन्त्वा दिस्वा पोक्खराणि सुभं ॥ १६ ॥
 अपास्सि मुत्तिण्णपदं हसन्तिञ्चैव तापसिं ।
 ' इमाय खलु भच्चा मे गहीता नू ' ति चिन्तिय ॥ १७ ॥
 ' किं न पस्सासि भच्चे मे भाति त्वं ' इति आह तं ।
 ' किं राजपुत्त भच्चेहि, पिव महाया ' त्याह सा ॥ १८ ॥
 ' यक्खिनी ताव जानाति मम जातं ' ति निच्छित्तो ।
 सीयं सनामं सावेत्वा घनुं सन्वायुपागतो ॥ १९ ॥
 यक्खि आदाय गावाय नाराच-वल्लयेन मो ।
 वामहत्थेन कैसेसु गहित्वा दक्खिणेन तु ॥ २० ॥
 उक्खिपित्वा असिं आह ' भच्चे मे देहिं दासि, तं ।
 मारेयीति ' भयद्वा सा जीवितं याचि यक्खिनी ॥ २१ ॥
 ' जीवितं देहि सामि रज्जं दम्मामि ते अहं ।
 करिस्सामित्थिक्खिच्च अज्जं किच्च यथिच्छित्तं ' ॥ २२ ॥
 अदूमत्थाय सपथं मो तं यक्खिं अकारयि ।
 ' आनेहि भच्चे सीयं ' ति वुत्तमत्ता व सा नयि ॥ २३ ॥

' इमे छाता ! ति वुत्ता सा तण्डुलोदि विनिहिस्सि ।
 भक्खितानं वाणिज्जानं नावट्टं विविधं बहं ॥ २४ ॥
 भच्चा ते साधयित्वान भत्तानि व्यञ्जनानि च ।
 राजपुत्तं भोजयित्वा सब्बे चापि अभुञ्जिसुं ॥ २५ ॥
 दापित विजयेनगं यक्खी भुञ्जिय पाणिता ।
 सोळसवास्सिकं रूपं मापयित्वा मनोहरं ॥ २६ ॥
 राजपुत्तं उपागच्छि सब्बाभरणभूसिता ।
 मापेस्सि रुक्खमूलस्सिं सयनञ्च महारहं ॥ २७ ॥
 साणिया सुपरिक्खित्तं वितानसमलंकतं ।
 तं दिस्सा राजतनयो पेक्खं अत्थमनागतं ॥ २८ ॥
 कत्वान ताय संवासं निपज्जि सयने सुखं ।
 साणिं परिक्खिपित्वान सब्बे भच्चा निपज्जिसुं ॥ २९ ॥
 रत्तं तुरियसद्दञ्च सुत्वा गीतरवञ्च सो ।
 अपुच्छि सहसेमानं ' किं सद्दो ' इति यक्खिनिं ॥ ३० ॥
 ' रज्जञ्च सामिनो देय्यं सब्बे यक्खा च घातिया ।
 मनुस्सावासकारणा यक्खा मं घातेस्सन्ति हि ' ॥ ३१ ॥
 इति चिन्तिय यक्खी सा अट्ठुवि राजनन्दनं ।
 ' सिरीसवत्थुनामेन सामि यक्खपुरं इदं ॥ ३२ ॥
 तत्थ जेह्दस्स यक्खस्स लङ्कानगरवासिनी ।
 कुमारिका इधानीता, तस्सा माता च आगता ॥ ३३ ॥
 आवाहमङ्गले तत्थ इधापि उस्सवो महा ।
 वत्तते तत्थ सद्दोयं महा हेस्स समागमो ॥ ३४ ॥
 अज्जेव यक्खे घातेहि, न हि सक्का इतोपरं ' ।
 सा आहा ' दिस्समाने ते घातेस्सामि कथं अहं ' ॥ ३५ ॥
 ' तत्थ सद्दं करिस्सामि तेन सद्देन घातय ।
 आवुधं मानुभावेन तेसं काये पतिस्सति ' ॥ ३६ ॥
 तस्सा सुत्वा तथा कत्वा सब्बयक्खे अघातयि ।
 सयम्पि विजयो लद्धा यक्खराज-पसाधनं ॥ ३७ ॥

पमाघनेहि सेमेहि तं तं मच्चं पमाघयि ।
 कातिपाहं वमित्वेत्य तम्बपण्णि उपागामि ॥ ३८ ॥
 मापायित्वा तम्बपण्णिनगरं विजयो तर्हि ।
 वामि यक्खिनिया सद्धि अमच्चपरिवारितो ॥ ३९ ॥
 नात्राय भूमिमोतिण्णा विजयप्पमुत्ता तदा ।
 किलन्ता पाणिना भूमिमालम्बिय निसीटिसुं ॥ ४० ॥
 तम्बभूमिरजोफुट्टा तम्बपण्णी यतो अहू ।
 सो देमो चैव दीपो च तम्बपण्णी तनो अहु ॥ ४१ ॥
 माहवाहु नरिन्दो सो सीहमाटिण्णवा इनि ।
 मीहलो तेन सम्बन्धा एते मच्चे पि मीहला ॥ ४२ ॥

५५. बुद्धघोस ५९

बोधिमण्डममीपम्हि जातो ब्राह्मणमाणवा ।
 विज्झामिप्पकल्गेवेदी तीसु वेडेसु पारगो ॥ १ ॥
 सम्माविज्जातममयो मच्चवादाविमारदो ।
 वादत्थी मच्चद्रीपम्ही आहिण्डन्नो पवाटिनो । २ ॥
 विहारमेकं आगम्म रत्ति पातज्जर्ग-मनं ।
 परिवत्तेति मग्गुण्णपट्टं मुपरिमण्डन्ठं ॥ ३ ॥
 तत्थेसो रेवतो नाम महापरो विजानिय ।
 महापञ्चो अयं मत्तो दमेतुं वट्ठतानि सो ॥ ४ ॥
 को नु गट्टमरावेन विग्वन्नो नि अग्रुवि ।
 गट्टमानं रवे अत्थं किं जानामीति आह तं ॥ ५ ॥
 अहं जाने ति वुत्तो मो ओतारोमि सरुं मनं ।
 वुत्तं वुत्तं पियानामि विगेवम्पि च दम्मयि ॥ ६ ॥

तेन हि त्वं सकं वादमोतारोहि च चोदितो ।
 पालिमाहाभिधम्मस्स अत्यमस्स न सोधिगा ॥ ७ ॥
 आह कस्सेसो मन्तो ति बुद्धमन्तो ति सोब्रुवि ।
 देहि मे तन्ति वुत्ते हिं गण्ह पव्वज्ज तं इति ॥ ८ ॥
 मन्तत्थी पव्वजित्वा सो उग्गण्हि पिटकत्तयं ।
 एकायनो अय मग्गो इति पच्छा तमग्गहि ॥ ९ ॥
 बुद्धस्स विय गम्भीरघोसत्ता न वियाकरुं ।
 बुद्धघोसो ति सो सोभि बुद्धो विय महीतले ॥ १० ॥
 तत्थ जाणोदयं नाम कत्वा पकरण तदा ।
 घम्मसङ्गणियाकासि कण्ड सो अत्यसालिनि ॥ ११ ॥
 परितट्ठकथञ्चेव कातु आरभि बुद्धिमा ।
 तं दिम्वा रेवतो थेरो इदं वचनमब्रुवि ॥ १२ ॥
 पालिमत्तामिधानीत नत्थि अट्ठकथा इध ।
 तथाचरियवादा च भिन्नरूपा न विज्जेरे ॥ १३ ॥
 सीहलट्ठकथा सुद्धा महिन्देन मतीमता ।
 सङ्गीतित्तयमारूव्ह सम्मासम्बुद्धेदेसित ॥ १४ ॥
 सारिपुत्तादिगीतञ्च कथामग्गं समेक्खिय ।
 कता सीहलभासाय सीहलेसु पवत्ताति ॥ १५ ॥
 तं तत्थ गन्त्वा सुत्वा त्वं माग्धान निरुत्तिया ।
 परिवत्तेहि सा होति सब्वलोकहितावहा ॥ १६ ॥
 एवं वुत्तो पत्तन्नो सो निक्खमित्वा ततो इमं ।
 दीपमागा इमस्सेव रञ्जो काले महामति ॥ १७ ॥
 महाविहार सम्पत्तो विहार सब्वसाधुन ।
 महापद्दानघरं गन्त्वा सघपालम्स सन्तिका ॥ १८ ॥
 सीहलट्ठकथं सुत्वा थेरवादञ्च सब्वसो ।
 धम्मस्सामिम्स एसो व अधिप्पायो ति निच्छिय ॥ १९ ॥
 तत्थ 'संघं' 'समामेत्वा' 'कातुमट्ठकथं' 'मम' ।
 पोत्थके देथ सब्वे ति आह, वीमासितुं स तं ॥ २० ॥

संवो गाथाद्वयं तस्स दासि सामत्थियं तव ।
 एत्थ दम्महि तं दिस्वा सब्बे देमाति पोत्थके ॥ २१ ॥
 पिटकत्तयमेत्थेव सद्धिमट्टकथाय सो ।
 विसुद्धिमग्गं नामाका संगहेत्वा समामतो ॥ २२ ॥
 ततो संघं समूहेत्वा सम्बुद्धमतकोविदं ।
 महाबोधिसमीपन्दि सो तं वाचेतुं आरभि ॥ २३ ॥
 देवता तस्स नेपुञ्जं पक्कासेतुं महाजने
 छाद्रेसुं पोत्थकं सो पि द्वात्तिकत्तलुम्पि तं अका ॥ २४ ॥
 वाचेतुं ततिये वारे पोत्थके समुदाहटे ।
 पोत्थकद्वयमञ्जम्पि मण्टपेसुं तहिं मरू ॥ २५ ॥
 वाचयिमु तदा भिक्खू पोत्थकत्तयमेकतो ।
 गन्थतो अत्थतो वापि पुब्बापरवमेन वा ॥ २६ ॥
 थेरवादेहि पालिहि पादेहि व्यज्जेनेहि च ।
 अञ्जथत्तमहु नेव पोत्थकेसु पि तामु पि ॥ २७ ॥
 अथ उग्रोत्तमयि संवो तुट्ठहट्ठो विमेमतो ।
 निम्संसयं स मेत्तेय्यो इति वत्ता पुनप्पुनं ॥ २८ ॥
 सद्धिमट्टकथायादा पोत्थके पिटकत्तये ।
 गन्थाकरे वमन्तो सो विहारे दूरमङ्करे ॥ २९ ॥
 परिवत्तेसि सब्बा पि सीहलट्टकया तदा ।
 मब्बेमं मूलभामाय मागधाय निरुत्तिया ॥ ३० ॥
 सत्तानं मब्बभामानं मा अहोमि हितावहा ।
 थेरियाचारिया सब्बे पालिं विय तमग्गहं ॥ ३१ ॥
 अथ कत्तव्वाकिच्चेसु गतेसु परिनिट्ठिनिं ।
 वन्दितुं सो महाबोधिं जम्बुदीपपुषागामि ॥ ३२ ॥
 ॥ सिद्धिरस्तु शुभमस्तु ॥

सू च ना

संक्षिप्त पालि व्याकरण अने शब्द कोष
जुदा पुस्तक रूपे छपाय छे.